

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

Planinski

V E S T N I K

6
2015

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

3,90
EUR

917703501434008

TEMA MESECA

Zavarovane
plezalne poti

INTERVJU

Drejc Karničar
Stipe Božič

Z NAMI NA POT

Rjavina, Pale di San Martino

120
let
Planinskega
vestnika

AKCIJA 50-odstotni popust

Planinski zemljevid Storžič – Košuta 1 : 25 000

Na severu kaže karta onkraj državne meje, na vzhodu do Sel-Šajde, Kališnikovega pol dne, Spodnjega Jezerskega, Sv. Jakoba in Velesovega. Na jugu do Predoselj in Naklega, na zahodu do Podnarta, Dobrče in Begunjščice. Osrednji del pokriva Kriško goro, Storžič in Košuto.

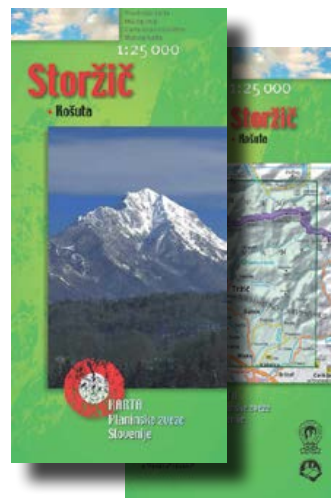
Na hrbtni strani karte so prikazane perorisbe planinskih koč s podatki o odprtosti, dostopih, prehodih do drugih koč ter izleti in ture. Na karti najdete seznam edicij planinske založbe ter preglednico planinskih kart v merilih 1 : 25 000 in 1 : 50 000.

Format: 11,5 x 23 cm.

Teža: 80 g

V času od 15. 6. 2015 do 15. 7. 2015 lahko planinski zemljevid Storžič - Košuta kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 4,05 €* (redna cena: 8,10 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštne plača naročnik.

IZ PLANINSKE ZALOŽBE

Pred nami so meseci, ko naše hribe, kočice in vrhove doseže veliko več planincev kot v drugih letnih časih. Prav je, da se na planinsko sezono pripravimo. V planinski trgovini PZS so vam na voljo planinski zemljevidi (Bohinj, Triglav, Storžič – Košuta, Jalovec in Mangart, Krn, Grintovci, Polhograjsko hribovje, Triglavski narodni park, Julijske Alpe – vzhodni del in zahodni del, Karavanke, Kamniško-Savinjske Alpe, Pohorje, Slovenska Istra, Čičarija, Brkini, Kras, Dolenjska, Snežnik, Šaleška dolina ...), vodniki (Po planinskih kočah, Po Slovenski planinski poti, Kamniško-Savinjske Alpe, Karavanke, Škofjeloško in Cerkljansko hribovje, Polhograjsko hribovje, Po gorah severovzhodne Slovenije, Posavsko hribovje, Dolenjska, novi vodnik Julijske Alpe: skupini Mangarta in Jalovca ter Razširjena slovenska planinska pot), strokovna literatura (Vodniški učbenik, Narava v gorskem svetu, Nevarnosti v gorah, Prehrana v gorah ...), dnevniki in druga literatura, ki vam bo pri tem v pomoč. Na voljo je tudi hrvaška literatura (zemljevidi, vodniki, dnevniki). Veliko edicij je na voljo po zelo ugodnih cenah.

Več o sami ponudbi si lahko pogledate na spletni strani <http://www.pzs.si/trgovina.php>.

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS

na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur, po pošti: p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po telefonu: 01 43 45 684 v času uradnih ur, po faksu: 01 43 45 691, brezplačna telefonska številka: 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu), e-naročila: narocilo@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>. Uradne ure v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9: v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11.00).

Slovenski planinski muzej

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana, telefon: 08 380 67 30, faks: 04 589 10 35, e-naročila: info@planinskimuzej.si.

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročanih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

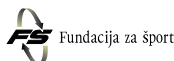
Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu **080 1893 (24 ur na dan)**.

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 39 EUR, 63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25% popusta na letno naročnino Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Premagovanje gravitacije
Foto: Shutterstock

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Obisk divjine

Bivak sva zapustila ob rani uri in se spustila v dno krnice, kjer je bilo snega že precej malo. Vijugala sva po trakovih koprnine, na neki točki pa se le odločila, da si nadeneva pancerce in smuči. Na spomladanskih turnih smukah doživiš izrazite meje med letnimi časi – v dolini je že vse zeleno in živahno, višje pa pobočja še vedno oklepata sneg in tišina. Sledi najinih smučin bo najkasneje čez teden dni odnesla pomlad.

Tistih pet ur hoje proti škrbini med Poncama so se mi po glavi pletle misli o človeški minljivosti in o tem, da kljub temu za sabo vedno nekaj pustimo. Kakšne trajne sledi puščamo ljudje v gorah skozi čas in kaj ti sledovi povedo o ljudeh nekega obdobja?

Mulatjere, bunkerji in drugi ostanki obeh vojn nam govorijo o težkih časih, ko so se ljudje v gorah bojevali in tja res niso hodili zaradi veselja. Planinski stanovi nas spominjajo na pristno in garaško življenje z naravo, ki ga nekatere kmečke družine še danes živijo. Planinske poti, ki kot žile prepredajo gorski svet in omogočajo današnji način obiskovanja gora, nosijo v sebi duh časa, ko so ljudje po gorah hodili še z drugačnimi nameni kot le zaradi potrebe po preživetju. Planinske kočice kot spomenik časa širjenja planinstva v naših krajih pripovedujejo tudi zgodbe o tekmovanju med narodi.

Zadnjih nekaj ur so bili okoli naju le sneg, mogočne stene, sonce, tišina in imena, ki jih je skalnim razčlembam nadel človek – Jugova grapa, Kačji jezik, smer Bučer-Kristan. Ko sva se vzpela na škrbino, je pogled najprej odplaval v Veliko Dnino, potem pa proti Kotlom in ga prav nič ni ustavilo. Sprašujem se, kakšne sledi bo v gorah pustil naš čas in kaj bodo te sledi sporočale naslednjim generacijam.

Sama sem vsem predhodnikom, ki so kakorkoli pripomogli k temu, da je naš gorski svet ohranjen tak, kot je, neizmerno hvaležna. Da je marsikje še vedno divji in prvinski. Da je treba vsaj takrat, ko si tam, prevzeti odgovornost za svoje odločitve in dejanja, da omogoča iskanje osebnih meja in virov moči. Da je mogoče srečati divjo žival, ki ti s svojimi vlažnimi očmi nastavi ogledalo. Da je mogoče najti kotičke, kjer ni sledi človeka. Slovenski košček Alp ni neskončno velik, je pa neskončno veliko idej, kaj vse bi z njim lahko počeli.

Prejšnje generacije so nas s svojo zapuščino postavile pred težavno nalogo – ohraniti gore še naprej, za tiste, ki še pridejo. Pa ne samo zato, da bodo v takrat morda še hitrejšem tempu življenja lahko zbežali v gorski mir. Potrebovali bodo tudi možnost, da se ubadajo s podobnimi vprašanji kot mi. Spet in spet se bodo morali odločiti, tehtati, se spraševati o pravih vrednotah in ohraniti zdravo pamet. Potrebovali bodo dovolj divjine, da bodo o teh stvareh lahko razmislili, tako kot razmišljamo mi sedaj.

Zato bi bila najbolj zgovorna sled za nami – odsotnost sledi. O nas bi povedala to, da vemo, kako pomemben je divji gorski svet, kjer ni vse na pladnju ponujeno.

V krnici Pod Srcem sva s smučkami na hrbtu spet ujela markirano pot in se odpravila proti dolini. Adijo, divjina, pa zdrava ostani!

Tina Leskošek

Zavarovane plezalne poti

Tina Leskošek

Opisi tur

- Rjavina iz Kota
- Rjavina iz Krme
- Rjavina iz Vrat
- Rjavina s Pokljuke
- Cima della Vezzana
- Cima della Fradusta
- Ferata Portòn in zavarovana pot Nico Gusella
- Ferati Velo, Portòn in zavarovana pot Nico Gusella

50 Intervju

Pogovor s Stipetom Božičem

Vladimir Habjan

UVODNIK

Obisk divjine

Tina Leskošek

ZAVAROVANE PLEZALNE POTI

Dilema PZS in stališča tujih planinskih zvez

Tina Leskošek

ZAVAROVANE PLEZALNE POTI

Pogovor z Davom Karničarjem o novosti pod Češko kočo

Zdenka Mihelič

ZAVAROVANE PLEZALNE POTI

1 Etične in naravovarstvene dileme

Marjeta Keršič Svetel

INTERVJU

4 Pogovor z Drejcem Karničarjem

Mire Steinbuch

8

Vsebine vseh
Planinskih vestnikov
od leta 1895 dalje na
www.pvkazalo.si

KARNIJSKE PREDALPE

Cimon del Cavallo

20

Vid Pogačnik

NANOŠKO POGORJE

Odkritje v starem dnevniku

24

Rafael Terpin

KOLUMNNA

Jeti

27

Tone Škarja

Z NAMI NA POT

Rjavina

28

Gorazd Gorišek

28 Z nami na pot *Rjavina*

Gorazd Gorišek

41 Z nami na pot *Pale di San Martino*

Mire Steinbuch

Z NAMI NA POT

Pale di San Martino

Mire Steinbuch

NEPAL

Potres in plazovi v Himalaji

Mojca Stritar Kučuk

INTERVJU

Pogovor s Stipetom Božičem

Vladimir Habjan

VARSTVO NARAVE

Ogrožen pušpan

Dušan Klenovšek

SKUPINA KANINA

Gradišarjeva grapa v Sklepu

Tanja Metličar

ZAPISI IZ LETA 1946

Pripoved neke vpisne knjige

Elizabeta Gradnik

FOTO NASVET

Ustvarjalnost s pomočjo fotokamere

Oton Naglost

ZDRAVJE

Pozor – vroče je!

Petra Zupet

STOLETNICA ROJSTVA

Beno Anderwald

Franc Ekar

NOVICE IZ VERTIKALE

ŠPORTNO-PLEZALNE NOVICE

LITERATURA

PLANINSKA ORGANIZACIJA

TNP

NATEČAJ

41

54

56

58

61

62

64

66

67

70

72

73

Plezalni

Dilema Planinske zveze

V slovenskih gorah imamo kar nekaj zelo zahtevnih planinskih poti. Hanzova pot na Malo Mojstrovko, zelo zahtevna pot na Gradiško turo, Kopiščarjeva pot na Prisojnik ... Nekatere so bile zgrajene že v času SPD,¹ torej pred drugo svetovno vojno. Planincem so utrle pot preko strmih sten, pri tem pa koristile naravne prehode in šibka mesta v stenah. Njihova težavnost in izpostavljenost sta veliki, odseki s kovinskimi pomagali so dolgi in gornik mora biti dobro izurjen in pogumen, da se vzpne po takih poteh.

Tako zahtevnih planinskih poti, da bi jim lahko rekli ferata, pa v Sloveniji vendarle ni. Slovenci jih poznamo predvsem iz Avstrije in Italije, zgrajene pa so bile že v medvojnem obdobju in kmalu po drugi svetovni vojni. Na tamkajšnjih klasičnih feratah so varovala nameščena skoraj po celotnem poteku poti, vodijo na vrhove gora, uporabljajo naravne prehode in razčlemba ter imajo logičen potek.

Zavarovane plezalne poti

Zadnja leta so se v alpskih državah, pa tudi drugod, pojavile t. i. športne ferate, po slovensko zavarovane plezalne poti. Večinoma so zgrajene v nižjih predelih, pa tudi v visokogorju, s kratkim dostopom in z namenom širitve turistične ponudbe. Ne uporabljajo naravnih prehodov, pač pa so speljane po čimbolj atraktivnih in strmih stenah. V zavarovanih plezalnih poteh pogosto naletimo le na jeklenico, ki omogoča varovanje s samovarovalnim kompletom in oprijemanje, treba pa je biti precej močan, saj nogam daje oporo le (mnogokrat gladka) stena. Nekatere take poti poleg jeklenic vključujejo tudi druge adrenalinske konstrukcije – jeklene mreže, viseče lestve in mostove ter tirolske

¹ Slovensko planinsko društvo.

poligoni na obzorju

Slovenije in stališča tujih planinskih zvez

Tina Leskošek

žičnice.² Namen zavarovanih plezalnih poti praviloma ni doseči vrh gore ali po vzponu nadaljevati s hojo po planinski poti, pač pa predvsem iskanje adrenalina in preizkušanje fizičnih zmogljivosti. Tako kot v drugih alpskih državah se tudi v Sloveniji pojavlja dilema, ali take poti sodijo v naše gore oziroma kam sodijo.

Interes za gradnjo obstaja

"Zaradi lahke dostopnosti zavarovanih plezalnih poti in vpetosti v turistično ponudbo je obisk mnogo večji kot na klasičnih zelo zahtevnih poteh v visokogorju. Med obiskovalci tujih plezalnih poti so seveda tudi slovenski planinci in tako so se ideje o gradnji podobnih poti

pojavile pri več planinskih društvih, nekatere tudi z močno podporo lokalnih skupnosti. V zadnjih letih sta bili v Sloveniji nadelani dve novodobni zavarovani plezalni poti, in sicer v Vinski Gori (Gonžarjeva peč) in na Jezerskem (pod Češko koč), poleg tega pa sta bila za namen šolanja strokovnih kadrov po vzoru zelo zahtevnih poti urejena tudi dva učna poligona, eden v Bavšici, drugi pa na Boču, ki pa ne spadata med klasične zavarovane plezalne poti. Seznanjeni pa smo še z več projekti planinskih društev širom Slovenije, kjer želijo v svojem območju zgraditi zavarovane plezalne poti," pojasnjuje predsednik PZS Bojan Rotovnik.

Poglejmo, kaj o zavarovanih plezalnih poteh menijo krovne planinske in naravovarstvene organizacije nekaterih drugih držav.

Švicarji so se zmenili

V Švici je pred nekaj leti na temo zavarovanih plezalnih poti potekala intenzivna razprava, katere pobudnik je bila Švicarska planinska zveza (SAC). Leta 2007 so podpisali poseben sporazum, podpisniki pa so bili poleg njih še združenja gorskih vodnikov, ornitologov, žičničarjev, turistična zveza, olimpijski komite, feratarsko združenje in krajevne skupnosti. Dokument služi kot temeljni dokument pri gradnji zavarovanih plezalnih poti in pri izdaji dovoljenj.

1 Ferata Luft unter den Sohlen v Avstriji (Nockberge, Breitwand)

Foto: Mijo Kovačevič

2 Ferata Majare v italijanskih Dolomitih (Cresta de Majare, Catinaccio/Rosengarten) Foto: Mijo Kovačevič

² Tirolska žičnica je vrsta žičnice, ki deluje le s pomočjo težnosti. Sestavljata jo jeklenica, napeta med dvema točkama pod naklonom, in škripec, na katerega je obešeno breme.

Kaj pravi gorska divjina?

Mountain Wilderness (MW) je zveza, ki se trudi ohraniti divjino oziroma neokrnjeno naravo v gorah in je aktivna v 20 državah, povečini v Evropi in Aziji. Leta 2013 so objavili dokument, ki govori o porastu ferat v Nemčiji, Avstriji in Švici. V njem ugotavljajo, da se v vseh treh deželah soočajo z eksplozijo nadelave novih zavarovanih plezalnih poti in da je to najhitreje razvijajoči se šport v gorah. Pobudniki zanje so oskrbniki koč, delavci v turizmu in proizvajalci športne opreme. V MW plezanja po takih poteh sicer nočejo očrnuti ali prepovedati – zavedajo se, da smo na klasičnih zelo zahtevnih poteh vsi pridobili pomembne izkušnje in doživeli zanimive zgodbe. Kljub temu pa – dovolj je dovolj. Vse odgovorne in odločujoče pozivajo, naj s tem prenehajo, ker so Alpe enostavno prenasičene. Opozarjajo tudi na mnenja gorskih reševalnih služb, ki kritizirajo povezavo gora z novim turističnim konceptom, saj narava ni le lepa in trendovska, pač pa tudi nevarna.

Katharina Conradin, predsednica CIPRE International in direktorica Mountain Wildernes Švica:

"Naraščajoča gradnja zavarovanih plezalnih poti v Alpah nas skrbi. Tovrstne poti omogočajo dostop do območij, ki so bila poprej rezervirana za redke plezalce, in s tem povečujejo pritisk na naravo. Opirajo tudi vprašanje planinske etike – kako daleč naj gremo pri prilagajanju narave našim (ne)sposobnostim? Vprašanje je podobno tistemu, ali naj se na Hillaryjevi stopnji¹ na Mount Everestu namesti lestev. Kako to spremeni plezalčev dosežek? Kdaj je nekdo res priplezal na goro? Močno razlikujemo med klasičnimi zelo zahtevnimi potmi, ki uporabljajo le skobe in kline, in tistimi, ki imajo izrazit zabavno/adrenalinski značaj ter uporabljajo lestve, tirolsko žičnico itd. Take ferate se odmikajo od doživljanja narave in do teh smo zelo kritični."

Komisija za varstvo gorske narave PZS:

"Člani IO KVG N se ne strinjamo z gradnjo novih zavarovanih plezalnih poti v gorah in predlagamo, da se pobudniki takih poligonov usmerijo v degradirana območja, kot so npr. kamnolomi, opuščeni rudniki, ali pa eventualno v bližino učnih centrov, če gre za potrebe izobraževanja. PZS mora zavzeti jasno stališče do nadelave tovrstnih poti, ki s planinstvom nimajo nič skupnega. Pomenijo grob poseg v naravo, največkrat tudi v območja geološke in geomorfološke dediščine, zato z vidika varovanja niso upravičene nikjer v naravnem okolju. Da v nadelavi teh poti v Sloveniji zaostajamo za sosednjimi državami, nam je z vidika varovanja gorskega okolja in temeljnih etičnih načel planinstva lahko predvsem v ponos. Raziskave kažejo, da povprečen slovenski planinec zahaja v gore predvsem zato, ker tam išče mir in ohranjeno naravno okolje."

¹ Težavno mesto na poti na Mount Everest, kjer pogosto pride do gneče in posledične nevarnosti za plezalce.

Za podpisnike je gradnja takih poti dragocena turistična ponudba, po drugi strani pa poseg v naravo in pokrajino. Zato se mora gradnja nadzorovati in omejiti. Kot zgornjo mejo števila novih zavarovanih plezalnih poti so določili število 100. Njihova gradnja je odobrena, če se s tem strinjajo vsi vpleteni, ima pa status objekta, torej je zanje treba pridobiti gradbeno dovoljenje. Načrtujejo se lahko le na območjih, kjer je že navzoča turistična infrastruktura, v zavarovanih in nerazvitih območjih je gradnja prepovedana. Pri načrtovanju plezalne poti je treba vključiti presojo vplivov na okolje. Nova pot (njena uporaba in tudi njena gradnja) ne sme negativno vplivati na rastišča zaščitene rastlin, divjad in gnezdišča. Obstoječih konstrukcij

(mostov, lestev, tirolskih žičnic, mrež) se ne sme povečevati in nobena druga konstrukcija se ne sme dodati. Opuščene poti se morajo odstraniti, načrt za njihovo odstranitev pa je treba narediti že pri načrtovanju poti. Informacije in odgovornost za posledice v naravi nosijo upravljavci (lastniki) poti. Kontrolno varnosti poti mora jamčiti upravljalec (lastnik). Številka 100 je danes že dosežena.

Podjetni Avstrijci

Naši severni sosedje imajo do zavarovanih plezalnih poti precej liberalen odnos. V zadnjih letih so jih zgradili ogromno in s perspektive turistične ponudbe jih ocenjujejo kot zelo zanimivo gorniško aktivnost. "Ker napisanega ni, naj bi

veljalo nenapisano načelo, da se stene, ki so potencialno zanimive za alpinizem ali športno plezanje, pustijo pri miru. Zavarovane plezalne poti po navadi načrtujejo in gradijo gorski vodniki, pobudniki zanje pa so poleg njih tudi lokalne turistične organizacije. Te prevzamejo tudi odgovornost za vzdrževanje poti in poskrbijo, da jih vsako leto pregledajo," pravijo na Avstrijski planinski zvezi (OeAV). Vse pa le ni tako enostavno, saj je treba za gradnjo pridobiti kopico dovoljenj – naravovarstveno, pozitivno mnenje od lovcev, pot mora biti v skladu s prostorskim načrtom, strinjati pa se mora tudi lastnik zemljišča. Poudarek dajejo tudi na varen in dobro označen del poti, ki pripelje do izhodišča plezalne poti in od konca nazaj v dolino.

Italijani pravijo "Dovolj"

Italijanska planinska zveza (CAI) gradnjo novih zavarovanih plezalnih poti zavrača, odgovorna pa je za vzdrževanje obstoječih. Področje zakonsko ni urejeno, obstajajo le regijske zakonodaje. V *Smernicah na področju varstva okolja* ima CAI zapisano: "CAI se zaveda pomena mreže planinskih poti, ki so jo ljudje zgradili v preteklosti in je s strani države pooblaščen za njihovo vzdrževanje. Hoja po obstoječih poteh ima na naravno okolje šibek vpliv, za gibanje po zavarovanih plezalnih poteh pa so bistvene jeklenice, skobe, verige in druge stvari, katerih namestitve ima velik vpliv na okolje. V preteklosti smo bili priča opremljanju poti, kjer so graditelji pozabili na korekten odnos tako do narave kot do uporabnikov poti. To se žal še vedno dogaja – obstoječe poti preopremljajo in širijo v bolj zahtevne. To v visokogorju, kjer se večina teh poti nahaja, povzroča nepopravljivo škodo."

CAI tako meni, da planinske poti brez človekovih konstrukcij zagotavljajo nepozabna doživetja. Zato ohranja negativno stališče do novih zavarovanih plezalnih poti, pa tudi do drugih novih objektov. Prizadevala si bo za njihovo odstranitev, z izjemo tistih, ki imajo zgodovinsko vrednost ali ki skrbijo za varnost na krajših delih priljubljenih planinskih poti. Skušali bodo preprečiti tudi širjenje in opremljanje obstoječih poti.

Dva primerka na Škotskem

Pri zbiranju stališč alpskih planinskih zvez človek dobi občutek, da njihovo mnenje ni prav trdno in ne vpliva prav dosti na resnično dogajanje v Alpah, pri Škotih pa se v njihovo načelnost zaletiš kot v skalo (brez jeklenice). Splošno

Športne ferate ne iščejo naravnih prehodov.
Foto: Mijo Kovačević

mnenje njihove planinske skupnosti je, da zavarovane plezalne poti ne sodijo v gore, in to je tudi uradno stališče Škotske planinske zveze (MCofS). Planinska in plezalna etika jim narekuje, naj gore ostanejo brez nameščenih pomagala, ki olajšujejo plezanje – na poteh ali v stenah. To vključuje kakršnekoli kline, svedre, verige in jeklenice. Klini so sprejemljivi pri zimskem plezanju, a le, ko situacija ne omogoča uporabe odstranljivih pripomočkov (metuljev in zatičev). Svedri so sprejemljivi le na nizko ležečih lokacijah, kjer so stene predhodno ostale nepreplezane

in lokacija ustreza merilom o športnih plezališčih. Seveda imajo komercialni ponudniki oziroma turistnična društva željo po gradnji takih poti, a vedo, da bi bila kakršnakoli tovrstna gradnja nesmiselna in da bodo jeklenice odstranjene. To se je nekajkrat tudi že zgodilo. Dve plezalni poti sta bili med ljudmi vseeno sprejeti, in sicer Elie Chain walk (ferata vzdolž krušljive morske pečine) in ferata ob nizkoležečem Kinlochlevenskem slapu. V skladu s svojim stališčem na MCofS tudi izobražujejo ter svetujejo planincem in plezalcem.

Kaj pa Slovenija?

"V Planinski zvezi Slovenije smo pred dilemo, ali naj usmerjanje teh aktivnosti

v celoti prepustimo državi ali naj kot osrednja slovenska planinska organizacija poskušamo pri njih sodelovati. Po široki notranji razpravi smo se odločili za slednjo možnost, zato smo sedaj v fazi priprave *Priporočil PZS za gradnjo, vzdrževanje in obnovo zavarovanih plezalnih poti*, kjer smo za osnovo uporabili priporočila avstrijske in nemške planinske zveze, ki smo jih nadgradili z lastnimi izkušnjami in slovenskimi posebnostmi. S tem dokumentom želimo na eni strani pomagati vsem graditeljem tovrstnih objektov, med katerimi je trenutno največ planinskih društev, na drugi strani pa pridobiti stališča PZS za presojo tovrstnih projektov. Tisti projekti, ki ne bodo skladni s priporočili, jih PZS ne bo podpirala oziroma jim bo tudi javno nasprotovala.

V osnutku smo jasno zapisali, da nove plezalne poti ne spadajo v visokogorje, interno pa še usklajujemo območja, za katera menimo, da tja zavarovane plezalne poti ne spadajo.

Sicer je PZS nevladna organizacija in nima s strani države nobenih pooblastil v formalnih postopkih pridobivanja dovoljenj za posege v naravno okolje. Znotraj planinske organizacije imamo interna pravila, po katerih lahko do neke meje spremljamo in urejamo to področje, pri zunanjih deležnikih pa nismo v vlogi soglasodajalca. Zato pa s planinskimi društvi in številnimi planinci aktivno spremljamo stanje in se poskušamo na različne načine odzivati na nam znane nameravane posege v naravno okolje, tako s spremljanjem uradnih postopkov državnih organov kot tudi z izražanjem stališč PZS v javnosti. Posege z namenom graditve zavarovanih plezalnih poti nameravamo presojeti na osnovi priporočil, ki so v postopku sprejemanja. Zakonodaja pa določa, da je pri gradnji velike večine zavarovanih plezalnih poti treba pridobiti dovoljenje za poseg v naravo, ki ga izdaja krajevno pristojna upravna enota, ki pa pred izdajo pridobi mnenja in soglasja mnogih organizacij, med katerimi pa ni PZS," je pojasnil predsednik PZS Bojan Rotovnik. ●

Viri:

Izjave predstavnikov OeAV, CAI, MCofS, SAC in PZS
Gipfel der Verdrahtung, 2013
Klettersteig, Charta von Engelberg, 2007
Linee di indirizzo e di autoregolamentazione del cai in materia di ambiente e tutela del paesaggio, 2013
Zelo zahtevne poti v naravi in krajini, Club Arc Alpin, 2009
Vodila pri delu Planinske zveze Slovenije in planinskih društev, 1999

Prva zavarovana plezalna pot v slovenskih gorah

Pogovor z Davom Karničarjem o novosti pod Češko kočo

Zdenka Mihelič

Po zadnjih podatkih Komisije za planinske poti PZS (april 2015) je v Sloveniji v skupni dolžini kar 9987 kilometrov planinskih poti. Imamo 1801 lahkih, 119 zahtevnih in 51 zelo zahtevnih planinskih poti. Ferate, ki v tujini nastajajo od prve svetovne vojne dalje in so v zadnjem desetletju še posebej priljubljene, ne spadajo med zelo zahtevne poti; to so zavarovane plezalne poti. Učni poligon zavarovane plezalne poti smo dobili aprila 2011 na Gonžarjevi peči, prva zavarovana plezalna pot v slovenskih gorah pa je nastala lansko leto na Jezerskem.

Davo Karničar, v naši reviji smo vas že večkrat gostili. Tokrat pa predstavljamo prvo ekstremno športno ferato v naših gorah, ki ste jo na Jezerskem odprli oktobra 2014. Kaj točno pomeni "prva ekstremna športna ferata v naših gorah" in zakaj je ta ferata pomembna? Najprej naj pojasnimo, kaj ferata sploh je. Najlepše bi rekli – to je zavarovana plezalna pot. Gre za to, da se lahko po vertikali – tam, kjer je sicer samo nam,

alpinistom, nekako dopustno, da se gibljemo, giblje tudi nekdo, ki se nauči samovarovanja na jeklenici, ki vodi preko cele stene. Tam se lahko vzpenja in seveda pri tem uživa. Zakaj je pomembna? Ferate so pravzaprav nadaljevanje tistega, kar poznamo pod imenom zahtevna planinska pot, kar konec koncev obstaja že dolgo časa. Športna ferata pa je nekoliko bolj skopa s stopi in pomagali – gre že za preverjanje

spodobnosti človeka; nekoliko bolj začutimo tudi roke, saj moramo imeti v sebi tudi nekaj plezalskega znanja, ker je treba z očmi poiskati, kam bomo noge in roke postavili, saj se je treba prepenjati. Glede tega, da je ekstremna, pa vas moram malo razočarati. Imamo namreč lestvico z ocenami ferat vse od A do F in celo G. Najtežje mesto na tej ferati doseže oceno E, od tam pa se ferata še nadaljuje. Zagotovo pa je ta ferata ekstremna za slovenski prostor. Seveda je še nekoliko okorno predstavljati ferato z ocenami, saj imamo zaenkrat v Sloveniji kategorije planinskih poti označene v treh stopnjah: lahka, zahtevna in zelo zahtevna planinska pot. Tu pa gre za večstopenjsko lestvico. Seveda te ferate ne smemo podcenjevati, saj gre za 320 metrov jeklenic, ob čemer premagamo 300 metrov višinske razlike. Vendar pa po vsakem težkem mestu na ferati sledijo lahki odseki, kjer si lahko roke dobro odpočijemo.

2

Kako je sploh prišlo do ideje za postavitev, zgraditev ferate?

Turistična ponudba je en razlog, drugi je ponuditi ljudem doživetje športnega momenta v gorah. Veliko je ljudi, ki si želijo nekaj več od pohodništva, za pravi alpinizem si ne vzamejo časa, izredno radi pa se vzpenjajo po feratah. V Alpah se je v zadnjih desetletjih zadeva zelo razvila in imamo številne ferate in tudi veliko ljudi, ki si tega enostavno želijo. Vsak spodoben alpski center ima pripravljene takšne poti. Seveda pa ne na tiste najvišje vrhove in ne v najbolj izpostavljenih stenah, da ne ohranimo nedotaknjenosti, čistosti narave in vrhov – tistega, kar ljudi privablja v hribe. Namen te ferate je čim širšemu krogu ljudi omogočiti, da doživijo svoj športni moment v hribih. In če kupijo sendvič v trgovini, se usedejo in pojejo kosilo v lokalni gostilni ali planinski koči, mislim, da smo prispevali tudi nekaj k razvoju našega lepega kraja.

Vaša družina že generacije skrbi za Češko kočo na Spodnjih Ravneh in prav pod to kočo je speljana ferata. Dostop

V prispevku je uporabljen izraz športna ferata, ker ga uporabljajo tudi sogovornik in lastniki ferate. Planinska organizacija se je sicer poenotila, da je slovenski izraz za športno ferato "zavarovana plezalna pot".

iz doline po ferati do koč je sedaj prav posebej adrenalinski. Nam lahko opišete, kako lahko pridemo do vstopa v ferato, ki se imenuje "Pod Češko kočo"?

Drži. Naš oče in tudi mama sta bila dolgo na Češki koči, sedaj pa je ravno deset let, kar koč oskrbuje moj bratranec. Priimek Karničar se na Češki koči dobro drži.

Za vstop v ferato boste potrebovali okoli 30 minut hoje. Ko pridete na Jezersko, nadaljujete mimo Planšarskega jezera proti žičnici oziroma do izhodišča za planinsko pot na Češko kočo, Kranjsko koč na Ledinah ali pa za Grintovec, Kočno. Vozilo pustite na parkirišču, sami pa nadaljujete mimo tovornih žičnic do vstopa (od žičnic je 20 minut hoje). Tako na parkirišču kot pri žičnicah je označeno, kako nadaljevati do vstopa v ferato. Pot je lahka.

Omenili ste, da ste delovali naravovarstveno, saj s ferato niste posegli v novo območje, ampak ste izkoristili že vse poznano. Kako ste izbrali ravno to lokacijo?

Ferata je v to območje postavljena namensko. Na levi in desni strani ferate so namreč obstoječe poti, skoraj nad nami so tri jeklene tovorne žičnice za oskrbo Češke koč. Tudi plezalnih smeri nismo prekrizali – pozimi imamo tam na obeh straneh zaledenole slapove, prav tako tudi kopni smeri 20 metrov vstran (ocene od 4 do 5). Speljana je tako, da nismo ne plezalnim smerem ne

1 Davo Karničar pri nadelavi nove ferate Arhiv Dava Karničarja

2 Obiskovalci ferate nujno potrebujejo čelado, plezalni pas, samovarovalni sestav, dobre planinske čevlje in rokavice.
Foto: Davo Karničar

ferati naredili kakšne nevarnosti zapadnega kamenja; ljudje niso neprestano v vpadnici drug drugega, če jih pride veliko. V dobršni meri smo se izognili ogrožanju drug drugega. Takrat sem si izprašal vest. Nismo naredili greha: nismo odpirali novega območja in nismo naredili rane v okolje. Gre torej le za dodatek k 115-letnici obstoja Češke koč, ki jo koč praznuje v letu 2015. Koči, tej kraljici naših gora, smo tako zagotovili še en drugačen pristop za tiste bolj poskočne, energične obiskovalce.

O težavnosti ferate sva nekaj že rekla. Ocenjena je po avstrijski lestvici ferat, in sicer so odseki te ferate ocene od A do E. Kaj pa po atraktivnosti, lepoti in razglednosti? Kam bi jo uvrstili? Med lepše?

Tovrstnih športnih ferat v Sloveniji še ni. So nekatere krajše, dolžine 50, 60 do 80 metrov. Tu pa govorimo o dolžini več kot 300 metrov. Seveda, razgled je tak, kot vedno, ko gremo v gore. Višje ko smo, bolj je razgledno. Našo ferato odlikuje vstopni 90-metrski del, v katerem je tudi odsek z oceno E.

3 Potek ferate "Pod Češko kočo". Češka koča je obkrožena. Foto: Davo Karničar

4 Ferati "Pod Češko kočo" naj bi se pridružila še ena, zahtevnejša, pod Kranjsko kočo. Foto: Davo Karničar

Kdo je sodeloval pri izdelavi načrta, meritvah, izdelavi in postavitvi?

Bilo je ogromno prostovoljnega dela. Vsak je prispeval tisto, kar najbolje zna. Treba je bilo pridobiti kar nekaj dovoljenj in soglasij – tudi soglasja tistih, ki stvar finančno omogočijo. Vesel sem, da pri nas ni bilo spraševanja – ja ali ne. Gorazd Kocjan, feratarski zanesenjak iz našega kraja, je predstavil celoten projekt in vsi so bili takoj navdušeni. Občina je pomagala, finančno pa je projekt izpeljalo domače planinsko društvo.

Je šlo vse po načrtih ali vam je ferata delala veliko preglavic?

Stvar je potekala res gladko, tudi kar se tiče financ in dovoljenj. Seveda pa nismo nič razpravljali o teh 450 urah fizičnega dela (naredili smo statistiko ur fizičnega dela, drugih ur priprav itd. pa nismo šteli). Tudi danes so mogoči čudeži! Tudi prostovoljno, z dobro voljo ali za blagor naroda, kot so včasih rekli, se da veliko narediti. Če bi pričakovali višinsko delo, plačilo za vloženo delo in nadomestilo za izgubljeni čas, pa verjetno ne bi šlo kot po maslu. Tako pa smo bili zraven taki fantje, ki smo rekli: "Če nam boste lepo, pošteno znali reči *boglonej*, bomo super zadovoljni in bomo z veseljem naredili kaj za naš kraj."

Jezersko se že nekaj let razvija v pravo meko gorskih športov – tu lahko vsi zanesenjaki in zaljubljeni v gore najdejo mir ali pa adrenalin, sprehode in kolesarjenje. Predlani ste odprli tematsko sprehajalno pot Ravenska Kočna, v tem duhu deluje tudi vaš Gorniški center Davo Karničar ob vznožju gora. Enako delujeta tudi koča na Ledinah in Češka koča, ki sicer pripadata različnim planinskim društvom, a ju povezujejo tako gore kot planinske poti. Ferati Pod Češko kočo naj bi se v letu 2015 v območju pod Kranjsko kočo na Ledinah pridružila še ekstremnejša ferata "Kancel". Drži?

Res je. Vesel sem, da opazate, da na Jezerskem poskušamo vse, kar ste našli. Beseda še ni meso postala, a zagotovo bo. Ferata do Češke koče naj bi bila učna ferata. Ferata, ki bo v Kancelnu prav tako pod tovorno žičnico, levo in desno od poti, ne na območju, kjer bi karkoli na novo odpirali, bo

Ta del lahko po označeni, zavarovani planinski poti (ocena B) obidemo in se lotimo ferate samo v zgornjih dveh tretjinah (zgornjih 200 metrov), kjer ocena ne doseže take zahtevnosti. Ta del, ki je občutno lažji, ne pa lahek, je zelo primeren predvsem za tiste, ki se učijo vzpenjanja po feratah. Na treh četrtinah ferate je tudi vpisna knjižica.

Koliko časa potrebujemo za celotno ferato?

Od parkirišča do Češke koče nekako 2 uri, za celo ferato pa uro in pol, morda kakšno minuto več ali manj.

Komu je ferata namenjena? Kakšno opremo potrebujejo?

Ferata je namenjena vsem tistim, ki si želijo do Češke koče priti drugače, in tistim, ki so vajeni gora in bi na tak način do koče pristopili ter nato turo nadaljevali. V ferato ne morejo brez čelade, plezalnega pasu in samovarovalnega sestava, dobrih planinskih čevljev in para rokavic. Brez te opreme obiskovalci v ferati nimajo kaj iskati.

Bi dodali tudi nekaj splošnih napotkov za obiskovalce – plezalce po tej ferati?

Naše gore so take, da zlepa nimamo opravka samo s skalo, ampak je svet

Oznaka za pristop do zavarovane plezalne poti "Pod Češko kočo" je rdeča črta. Uporaba Knafelčeve markacije je dovoljena samo na planinskih poteh. Zavarovane plezalne poti ne morejo pridobiti statusa planinske poti, kajti način opremljanja z varovali je drugačen, kot je določen za zelo zahtevne planinske poti.

mešan – sem pa tja lahko stopimo tudi na travo. Zato priporočam obisk ferate v suhem vremenu.

Ob vzpenjanju uporabljajmo noge, telo dvigujmo z nogami in na ta način prihranimo moč rok. Če pa je spolzko, blatno in je oprijem čevlja slab, smo primorani naše telo dvigovati zgolj z rokami in se bomo zelo hitro utrudili. Nasveta sta torej dva: tehnika vzpenjanja naj bo dviganje telesa z nogami in podajanje v ferato v suhem vremenu.

Da tako zahteven projekt ugleda "luč sveta", je potrebno kup postopkov in tudi meritev, kje bi lahko ferata potekala. Lastnika ferate sta Občina Jezersko in Planinsko društvo Jezersko.

bistveno zahtevnejša in skoraj 100 metrov daljša. Tista pa bo že takšna, kjer bo človek lahko rekel: "Tja sem se šel preizkusiti in varno sem preplezal to ferato." Mislim, da bo ocenjena tja do F. Seveda pa je izdelava in mikro potek odvisen od izvajalcev – članov gostujočega Planinskega društva Kranj. Jeklenice, klini, material v vrednosti dobrih 5000 evrov jih že čaka, na preizkušnji bo njihova velikokrat poudarjena pripravljenost za sodelovanje z Jezerskim.

Kje pa se vi najboljše počutite? In kako je z vašimi načrti: kakšna ekstremna smučarija ali morda plezanje v tujih gorah?

Ta ferata mi omogoča posebno zadovoljstvo, ko se vzpenjam po njej. Sicer pa mi je bistveno ljubše, da grem v hribe na tak način in tja, ko ne puščam za sabo ne sledi ne stopinje, ničesar. Res je, imam nove načrte za smučarijo. Družinsko smo sprejeli koncept, da bi leta 2015 poskusil, kako pri teh mojih letih funkcioniram na višini 8000 metrov, nato pa imam postopen načrt, da bi v letu 2016 smučal z druge najvišje gore sveta, K2.

Naklofen[®]
gel

Naklofen gel vsebuje dietilamonijev diklofenakat.

- **NANESI GEL.**
- **BRIŠI BOLEČINO.**
- **GIBAJ SE NAPREJ.**

www.naklofengel.si

Zanesljiv spremljevalec na vsakem koraku.

Proti bolečinam v mišicah in sklepih.

www.krka.si

Pred uporabo natančno preberite navodilo!
O tveganju in neželenih učinkih se posvetujte z zdravnikom ali s farmacevtom.

Lahko so problematične

Etične in naravovarstvene dileme

Marjeta Keršič Svetel

Vsak človekov poseg v naravno okolje ima neko smiselno ozadje in je zato tudi neke vrste oprijemljivo obeležje – ali če hočete spomenik – načina življenja in razmišljanja tistih, ki so poseg izvedli. Zelo zahtevne poti v naših gorah so odraz časa in razmišljanja tistih, ki so jih nadelali – njihovih razlogov, znanja, poznavanja gora in tudi odnosa do sveta. Speljane so po najbolj logičnih naravnih prehodih. Samo tam, kjer je v takih naravnih prehodih vrzel, ki onemogoča varno napredovanje navadnemu "šodrovcu", so v skalo namestili kline in skobe za premostitev sitnega mesta.

Tem potem se krepko pozna, da so jih nadelali domačini, ki so prehode zelo dobro poznali zaradi svojih zakonitih ali nezakonitih opravkov v hribih, med katerimi je bil za raziskovanje prehodov čez stene zlasti poučen divji lov. Te zelo zahtevne poti so svojevrsten spomenik veščinam in razumevanju gorske narave in kot take jih moramo ceniti in razumeti. Nekatere so nastale malce bolj na silo, kot bi sicer, ker so jih prehiteli po najlažjih prehodih speljane poti avstrijsko-nemškega planinskega društva. Tudi s tega stališča so dragocen dokument naše zgodovine. Nekaj umetno nadelanih prehodov so nam zapustili tudi ljudje, ki so v gorah delali za preživetje kot pastirji, oglarji, rudarji – tako je denimo nastala pot čez Komarčo pa umetno nadelan prehod čez Štapce. Prva svetovna vojna, ki je povzročila nadelavo ogromnega števila ferat zlasti v Dolomitih, je v naše gore prinesla predvsem kaverne, ceste, tovarne poti, vojašnice in žičnice, pravih ferat pa komaj kaj – še najbolj značilna je pot Silva Korena, ki vodi kar naravnost na Krn.

Najbolj vratolomne in čisto plezalne poti na naših tleh pa sploh niso nastale v hribih, ampak v podzemlju Škocjanskih jam. V stoletju od svojega nastanka so v jamski vlagi železni klini in jeklenice popolnoma prepereli, ampak če koga zanima, kako divje poti so to bile, naj gre na ogled v spremstvu kakšnega sposobnega jamskega vodnika. Zaprlo mu bo sapo. Nadelavo teh vratolomnih poti je narekovala znanstvena radovednost z veliko mero pustolovskega duha; podzemni kanjon reke Reke je bil pač v tistem času neprehoden. Današnji obiskovalci jame si komaj lahko predstavljajo, kakšna pustolovščina je bilo raziskovanje in kasneje premoščanje teh prepadov z mostovi, da mi lahko danes uživamo v svetovni dediščini pod okriljem organizacije UNESCO.

Skratka, na zelo zahtevne planinske poti z jeklenicami vred smo se navadili in jih večinoma ne dojemamo kot tujke, ampak kot sestavni del slovenske gorniške tradicije.

Stene v naših gorah pa so vse do pred kratkim bile domena alpinistov oziroma

tistih, ki so se jih bili pripravljeno lotiti na alpinističen način.

Alpe – igrišče Evrope

Pojav plezalnih poligonov oziroma zavarovanih plezalnih poti¹ je pravzaprav le nadaljevanje odnosa do Alp, ki ga je zelo jasno orisal Sir Leslie Stephen, eden od ustanovnih članov Britanskega alpinističnega kluba, viktorijanski gospod, ki je v osvajanju vrhov gora videl moško poslanstvo industrijske dobe, zavezane zmagi tehnike nad nekoristno naravo. *Alpe – igrišče Evrope* je naslovil svojo knjigo o alpinističnih podvigih, ki je izšla leta 1871. Gore kot igrišče marsikdo dojema tudi danes. Ogromna smučišča so popolnoma

¹ Zavarošana plezalna pot je slovenski izraz za športno ferato.

1 Zelo zahtevne planinske poti imajo v Sloveniji svojo tradicijo (Koroška Rinka).

Foto: Oton Naglost

2 Adrenalinska ferata Gemmi v Švici

Foto: Samuel Kreuzer

2

3 Adrenalinske ferate so v tujini del turistične ponudbe, velikokrat pa so tudi plačljive.

Foto: Samuel Kreuzer

4 Lestev kot sestavni del plezalnega poligona

Foto: Samuel Kreuzer

naravnih procesov redka in dragocena. Da je območij, kjer so skalne oblike take, kot so jih oblikovale sile narave, vse manj. In da so skalne stene domovanje številnih živih bitij in ne le prazen prostor, ki ga je treba uporabiti za človekove namene.

Okolja, kjer ima narava prvo besedo in kjer je človek le obiskovalec, ki se zavestno trudi čim manj motiti naravne procese, nam na kopnem delu našega planeta zmanjkuje. Ne gre le za ohranjanje biotske pestrosti in biosfernih procesov, od katerih je odvisno preživetje človeške vrste – gre tudi za možnost doživetja narave, kakršna je sama po sebi: mogočna, nevarna, nepredvidljiva. Taka je naravna stena. Vrtalni stroji, kovinske lestve in skobe ji to v dobršni meri odvzamejo.

Edina zgodba zavarovanih plezalnih poti je logika dobička in zabave za vsako ceno – zato, ker si pač lahko privoščimo. Nobene zgodbe o zgodovinskih dogodkih, razumevanju gora, gamsjih stečinah, umetnosti sožitja z naravo ni za temi gradnjami. Vratolomne italijanske ferate iz prve svetovne vojne so spomenik boja za golo življenje. Današnje zavarovane plezalne poti v gorah so spomenik človeške objestnosti.

Takšne in drugačne prevare

Graditelji plezalne infrastrukture so z vrtalnimi stroji navrtali Gonžarjevo peč in jo ojeklenili od vznožja do vrha. Mnogim je všeč. Ampak – trajno so posegli v skale, ki so uradno razglašene za naravno vrednoto. In to za geomorfološko naravno vrednoto – kar pomeni, da so trajno spremenili naravno skalo, ki je bistvo naravne vrednote. In za to so dobili celo soglasje Zavoda za varstvo narave. Kaj torej varuje ta zavod – in kakšen odnos do naravnih vrednot imajo graditelji te adrenalinske naprave? Kdo je odgovoren za takšen odnos do naše skupne naravne dediščine? Imajo pa tovrstne gradnje v stenah še nekaj zornih kotov, ki so etično sporni – pa ne zaradi odnosa do narave in njenih simboličnih vrednot, ampak zaradi vprašan etičnega odnosa do ljudi – in samega sebe. Gre namreč za več plasti prevare, ki je vgrajena v plezalne poligone.

spremenila podobo evropskih gora, ki so marsikje popolnoma urbanizirane na ljubo turizma, ki seveda to igrišče izkorišča za dobiček. Ker je snega zmeraj manj, jih nadomeščajo steze za poletno sankanje, kolesarski *downhill* in podobne vragolije. Novodobne zavarovane plezalne poti zdaj to prenašajo še v stene. Pa ne le v gorah – povsod, kjer so naravne vertikale, ki jih je možno izkoristiti za oporo tem jeklenim konstrukcijam. Tudi v soteskah, ob slapiščih, ob geoloških prelomnicah. Zabava v resnici pretežno poteka po zgrajenih konstrukcijah – naravno okolje pa služi za kuliso. Zdaj so vse glasnejši in

vse pogostejši predlogi, da take vrste gradenj potrebujemo tudi pri nas. In kaj je s tem narobe?

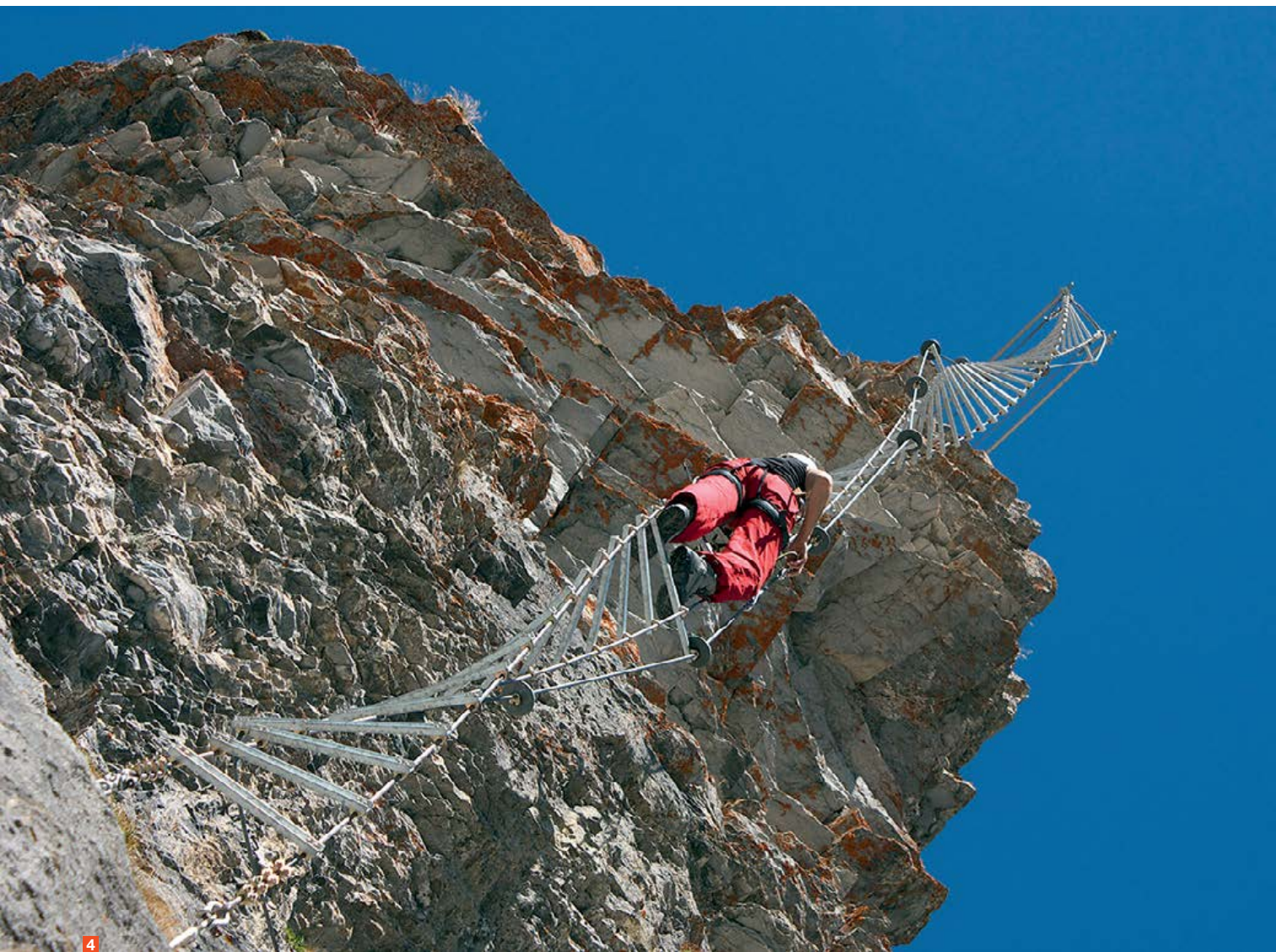
Spomenik današnjega časa

No ... ne živimo več v 19. stoletju. Dojeli smo, kako zelo smo odvisni od te narave, ki smo se je tako želeli znebiti. Od viktorijanske zaverovanosti v zmago tehnologije ni kaj dosti ostalo – danes se dobro zavedamo, da nas prav nerazumna raba tehnologije in izginjanje naravnih okolij kot vrsto najbolj ogroža. Zavedamo se, da so območja kolikor toliko neokrnjenih

Prva prevara je pravzaprav samoprevara. Plezati po jeklenih lestvah, skobah in mostičkih pač ni isto kot preplezati steno na klasični, alpinistični način. Ko je Cesare Maestri iz čiste trme z vrtnim strojem navrtal granit Cerro Torreja in zlezal na vrh po jeklenih klinih, se je zgražala celotna svetovna alpinistična javnost. Vsi vemo, zakaj.

njihovi atraktivnosti sploh ni mogoče oporekati. Nekatere tudi niso prav nič problematične. Nekatere pa so. Denimo tiste, ki so jih zgradili po klasičnih alpinističnih plezalnih smereh in jih s tem uničili. Ali pa tiste, ki vodijo na prej zelo težko dostopne vrhove – s tem so jim povsem odvzeli dragocen čar nedostopnosti. S čisto naravovarstvenega

Leta 1971 (Pomislite, kje je že to!) je Reinhold Messner zapisal, da je čar gora ravno v tem, da se tam človek sreča s svojo ranljivostjo, mejami svojih sposobnosti, z nepredvidljivim. In da Alpe ta čar iz dneva v dan bolj izgublja zaradi človekovih posegov, s katerimi bi radi prikriji svoj strah, nesposobnost in lenobo. "Kadar so

Velik del železne ropotije naj bi služil zagotavljanju varnosti – kar pa je druga prevara. Ta je pa bolj nevarna od prve. Absolutne varnosti v gorah namreč sploh ni. Ne gre le za pravilno uporabo varovalne opreme, niti za zaupanje v zgrajena pomagala – gre tudi za izkušnje preživetja v hribih, vključno z razumevanjem vremena, ocenjevanjem lastne sposobnosti in zmožnostjo ukrepanja v nepredvidenih situacijah.

Zmaji in vitezi

Seveda je treba priznati, da te naprave privlačijo mnoge in da

stališča so še posebno sporne tiste gradnje, ki vodijo čez stene v bližini naravnih vrednot pa čez stene, ki so življenjski prostor redkih in ogroženih živali in rastlin in so bile zaradi nedostopnosti dragocena območja miru pred ljudmi.

Nesmiselno bi bilo prepovedovati gradnjo zavarovanih plezalnih poti kar na splošno. Vsekakor pa je treba zelo temeljito pretehtati, kam taka gradnja sodi in kam ne. Še posebno v Sloveniji, kjer je vse majhno, a polno dragocenih prostorčkov z mnogimi vrednotami.

pobiti vsi zmaji, je konec tudi z vitezi, Siegfried ostane brez dela in pravljice ni več," je takrat zapisal. "Nikar ne dovolimo, da se to zgodi povsod. Ohranimo zmaje in tisto, kar varujejo. Obujte si gozdarje in se podajte navkreber. Če imate spremljevalca, vzemite s seboj vrv in nekaj navadnih klinov – in to je vse, kar potrebujete. Bodite pripravljeni na vse – tudi na umik, ki je zmeraj častno dejanje spoštovanja do gore in njenih skrivnosti. Vzpenjajte se po poteh in smereh, ki jih zmorete, ne bodite morilci zadnjih zmajev!" ◉

Ni mi niti za trohico žal

Pogovor z Drejcem Karničarjem

Mire Steinbuch

Ko sem počasi sopihal v klanec proti Češki koči in se krivil pod nahrbtnikom, me je v lahkotnem teku prehitel mlad fant, obut v *superge*, oblečen v kratke hlačke in majico brez rokavov, okoli pasu je imel vrvico, na kateri so zadaj viseli plezalniki in vrečka za magnezijo. Pozneje sem izvedel, da je bil to Karničarjev Drejc na svojem običajnem treningu. Tek do vznožja stene, plezanje po neki smeri, sestop in tek nazaj v dolino.

Morda bi kdo pomislil, da Karničarji ne počnejo drugega kot trenirajo in se preganjajo po hribih. Vendar bi se krepko zmotil. Drejc je ob vseh alpinistično-smučarskih dosežkih diplomirani profesor telesne vzgoje; za diplomsko nalogo s področja treninga turnega smučanja je dobil nagrado sklada Roka Petroviča. V letih 2006–2011 je bil član Stokovnega sveta za šport vlade Republike Slovenije.

Leta 1986 so pod vrhom Kočne zaradi podhladitve, ki jo je povzročilo nenadno večurno neurje s sodro, strelami in viharnim vetrom, umrli štirje Nizozemci. Ta nesreča je bila vaš reševalni ognjeni krst. Kako na vas vpliva smrt ponesrečenca? Se ji človek sčasoma lahko privadi, se utrdi?

Dobro vprašanje. Do neke mere se človek ... ne bom rekel, privadi, je pa gotovo čisto drugače, ko to doživiš prvič, zapomniš si za vse življenje. Reševalci smo se o tem pogovarjali po lanski tragični nesreči prijatelja

v Virnikovem Grintovcu. Izkušnje, občutki so pri vseh podobni. Na človeka, ki ga ne poznaš, poskušaš gledati z distanco; če ga poznaš, to ni mogoče, takrat je pa res ... *sranje*. Po taki izkušnji potrebuješ nekaj časa, da preboliš. Da greš lahko naprej.

Za revijo Vzgoja ste napisali članek Reševanje v gorah etično dejanje.

Verjetno vse reševalce žene bolj ali manj podoben motiv. Kakšen je vaš?

Zavest, da lahko komu pomagam, ko potrebuje pomoč. To je glavno. Živimo pod hribi, če nas ne bi bilo, bi moral prizadeti dlje čakati na pomoč, morda bi zaradi tega lahko celo umrl. Iz tega črпам tudi motivacijo za delo, ki ga zahteva vodenje društva. Za organizacijsko, administrativno delo, ki je včasih prazno, samo sebi namen, da ne omenjam odnosov znotraj GRS in drugih težav. Zavest, poslanstvo, da grem lahko pomagat komu, ki je v stiski in mu morda rešit življenje, odtehta ves balast, ki je del dejavnosti in ga je treba sproti reševati. Brez tega motiva bi že zdavnaj odnehal.

Z balastom mislite birokracijo?

Tudi. In denar, pogoje, sredstva, organiziranost, pa neumnosti, ko niso vedno v ospredju interesi ponesrečenca; kako izpeljati akcijo, da bo pomoč čimprej na mestu. Toda motiv pomagati drži reševalce pokonci in družčino skupaj. Vsaj jaz tako gledam na to.

Nasledili ste svojega brata Luka, prvega predsednika Društva GRS na Jezerskem, ki je izgubil življenje med vajo gorskih reševalcev na Okrešlju. Kako kot gorski reševalec gledate na to nesrečo?

Hm, še vedno z mešanimi občutki. Amm ... tveganje, da se ti lahko v hribih ali kjerkoli nekaj zgodi, da življenje samo vsebuje riziko, da ga izgubiš – to nam je neminljivo zapisano. Nesreče se dogajajo vsem, tudi vrhunskim alpinistom. Kakšne druge grenkobe razen dejstva, da Luke in Rada ni, ne občutim več. Na žalost se je zgodilo ...

Šenkova domačija je edinstven primer jezerske kmečke stavbne dediščine. Velja za eno izmed prvih svobodnih

2

kmetij v jezerski dolini, ki je nastala že v 16. stoletju. Na njej se z ženo Polono, potomko prvotnih lastnikov, ukvarjata s turizmom, z gozdarstvom in ovčerejo? Se z vsemi tremi panogami ukvarjata zaradi preživetja ali iz veselja?

Zaradi obojega. Pred petimi leti sva začela najino aktivno pot na kmetiji. Odločila sva se za turizem. Verjameva, da bova na ta način najbolje izkoristila izjemen potencial, ki ga ima naša kmetija z bogato arhitekturno dediščino in z enkratno pozicijo pred mogočnim zidom Grintovcev v ozadju. Ovčereja ima na Jezerskem zelo dolgo tradicijo in je s časom postala del naše identitete. Ponosni smo na avtohtono jezersko-solčavsko ovco. Najpomembnejši vir dohodka pa je zaenkrat še vedno gozd.

Z ženo sta zamenjala svoji redni službi z delom na kmetiji? Ste zadovoljna s tem?

Sva. Ni vedno enostavno, ampak sva. Da sem pred dobrim letom zapustil prosveto, je bilo več razlogov. Najpomembnejši je bil, da sem si zelo želel ostati doma na

1 Drejc Karničar Arhiv Drejca Karničarja

2 Drejc in Davo Karničar pod presmučano vzhodno steno Matterhorna, 1994

Foto: Janez Krč

kmetiji. Zaradi hernije in stenoze sem imel dve operaciji na hrbtenici. Dobil sem odločbo, da ne smem več v telovadnico. "Pospravili" bi me v OPB (oddelek podaljšanega bivanja). Zato sem se laže odločil.

Jezersko ima svoje društvo GRS in svojo občino. Je za kraj zdaj bolje, kot je bilo prej? So vaščani složni, ko gre za skupno dobro?

Ha, za složnost ne bi dal roke v ogenj. Ključno je, da imamo svojo občino. Morda kdo to težko razume, a zdaj smo sami krojači svoje usode. Tudi društvena dejavnost je dobro razvita, imamo devet društev. Kot kraj se razvijamo, le demografsko začenja škripati, ker ni dovolj možnosti za mlade družine, ki bi rade ostale. Sicer je veliko praznih hiš, vendar so potrebne obnove, ki veliko stane, mladi pa nimajo denarja. Poleg

tega smo imeli po drugi svetovni vojni smolo, da so se tudi tisti ljudje, ki bi se lahko preživljali z delom doma, vozili na šiht v Kranj, za dva avtobusa jih je bilo. Inicijativa za preživetje v domačem kraju je bila zatrta. Danes sem glede razvoja in življenja na Jezerskem zelo optimističen.

Maurice Herzog je postal minister za mladino in šport ter župan Chamonixa, Reinhold Messner poslanec v evropskem parlamentu, vi ste kandidirali za župana Jezerskega. Vsem trem so skupne amputacije zaradi omrznin in politične ambicije. Kaj iz alpinizma lahko človek uporabi v vsakdanjem življenju oziroma v politiki?

Vztrajnost, sledenje cilju. Osebnostna lastnost alpinista, da ne odneha, mu lahko zelo koristi.

Z bratom Davom sta se leta 1995 v 18 urah povzpela iz tabora IV na vrh Anapurne I, 8091 m, in odsmučala v bazni tabor. Davo je potem smučal z Everesta in uresničil projekt 7 vrhov, vi pa ste po Anapurni opustili ekstremno alpinistično smučanje. Ste se tako odločili zaradi amputacij prstov na nogi ali zaradi česa drugega?

Z Anapurno sem izpolnil svoje hrepene, svoj veliki cilj, za katerega sem bil zelo motiviran. Z njo so se mi izpolnile najbolj skrite želje. Že Herzog je rekel, da so po Anapurni še druge Anapurne. Zdaj me izpolnjujejo drugačni cilji, smatram, da vsako obdobje življenja prinaša nove izzive. Človek se mora tudi zaradi svojih fizičnih omejitev do neke mere psihično prilagoditi in ne sanjariti. Verjetno je to samovarovalni mehanizem.

Ste kdaj obžalovali izgubo prstov? Bi šli na Anapurno, čeprav bi vedeli, kaj vas čaka?

Ko sva plezala, nisem imel dileme, da bi obrnil, če bi to vedel. Nisem pomislil, da je z mojimi nogami kaj narobe. Nikoli mi ni bilo niti trohico žal. Življenjske izkušnje, ki sem jo dobil z Anapurno, ne bi zamenjal za nič. Amputacije so bile sprva velika fizična ovira, toda zelo hitro sem se jim privadil. Govorili so mi, da bo težko brez palca, pa ravnotežje ... Ampak jaz že prej nisem dosti tekkel po ravnini in asfaltu, zdaj pa sploh ne morem. Rekli so mi, da bom samo kolesaril, kupil sem kolo – imam ga še vedno, vendar sem hitro ugotovil, da lahko še krasno hodim v hribe, kjer nikoli nisem plezal več kot VI., VII.

3

4

stopnjo. Z dobrim čevljem ni nobene razlike niti pri smučanju. Morda se smešno sliši, a na manjkajoče prste ne pomislim niti, kadar sem bos.

Torej še vedno plezate?

Ja, še vedno grem včasih kaj splezat. Ampak zdaj imam več težav zaradi hrbta, zlasti pri nošnji nahrbtnika.

In smučate?

Tudi. Najbolj uživam, če si lahko pred hišo pripnem smuči in grem peš od doma.

Ste se kdaj počutili v senci starejšega brata Dava?

Ha, ne. Tako Luka kot Davo sta mi bila vzornika. Z odprtimi usti sem ju poslušal in komaj čakal, da bom lahko z njima kam šel. Na Šišapangmo bi moral iti tudi Luka, ravno tako na Anapurno, vendar zaradi službe in drugih obveznosti ni mogel. Jaz sem z Anapurno svojo zgodbo zaključil, Davo jo je ustvarjal naprej, na kar sem zelo ponosen. Nimam ambicije, da bi se potrjeval ali dokazoval na tem področju še naprej. Nikoli se nisem počutil v senci, smučala sva skupaj.

Je bilo smučanje po Sinjem slapu vaš tehnično najzahtevnejši spust?

V tehničnem smislu prav gotovo, čeprav je ves *hec* v tem, da si korajžen. Star sem bil devetnajst let. Mislim, da ga ni presmučal noben drug, razen Dava, ki ga je menda sedemkrat. Popolnoma drugače je biti v veliki steni, ko je pod tabo petsto ali več metrov globine in odsmučati brez napake, kot biti pogumen in

kontrolirano *abručati* nekaj deset metrov po ledu v globok sneg. Gre za dve popolnoma različni zadevi. Raje imam na primer smučanje po steni Dolgega hrbta, ki je veliko bolj celostna zadeva, kakor vožnja po Sinjem slapu, čeprav sem ponosen tudi na slednje.

Kako je prišlo do vaše udeležbe na mednarodnem festivalu alpinizma decembra 2010 v Pragi?

Direktor festivala Ladislav Jirásko je prihajal v Slovenijo in na Češko kočo, ko je bil oskrbnik še moj oče. Spoznal sem ga, ko je bila 90-letnica koče. Po Anapurni me je poklical kot urednik revije *Lidé a hory*, prišel je na Jezersko in naredil intervju. Prišel je tudi na 100-letnico koče, skratka, vzpostavili smo nek odnos. Ko je povabil Dava, naj na mednarodnem festivalu alpinizma predstavi film *Seven Summits (Sedem vrhov)*, smo pomislili, da bi bilo lepo, če bi ob tej priložnosti predstavili še Jezersko in Češko kočo. Poskušamo vzpostaviti dolgoročnejše sodelovanje, ob 115-letnici Češke koče bo na festivalu razstava o češki planinski podružnici in češko-slovenskem planinskem sodelovanju. Zanimivo, da so imeli Čehi podobno vlogo tudi v avstrijskih Alpah. Johann Stüdl,¹ podpornik alpinizma v Avstriji, je bil rojen Pražan. Čehi so o Stüdlu napisali knjigo in posneli film. Jirásko mi je opisal njihovo sodelovanje s Kalsom. Konec 19. in v začetku 20. stol. so bili

¹ Leta 1919, star 80 let, je moral Stüdl zaradi privrženosti nemštvu zapustiti Prago. Po njem se imenuje koča Stüdlhütte in greben Stüdlgrat (3+, 500/1000 m). V Avstriji je opravil več prvih pristopov na različne vrhove. (op. ur.)

Čehi tisti, ki so Jezersko postavili na turistični zemljevid. Ko so začeli prihajati Čehi, je bil zgrajen hotel Kasino. Do propada monarhije so bili gonilna sila razvoja turizma, v Kranju so imeli nekaj industrije, k nam so prihajali na oddih. Mi želimo to obuditi.

Zanimajo me vaše psihične priprave na spust. Je bila molitev k Bogu in priprošnja Mariji za varstvo pred težavnim spustom del teh priprav? Vas je morda kdaj po vzponu oziroma spustu tvegali več, kot je bilo pametno?

Ne, ne. Nikoli nisem tako mislil. Šlo je bolj zato, da se umiriš, osredotočiš; zaveš, da nisi *bog i batina*. Da nisi pretirano samozavesten, temveč se zaveš, da nisi povsem sposobni v dani situaciji. Pri alpinističnem smučanju mora zadeva dozoreti. Če ga primerjam s plezalnim vzponom, daje pri njem vrv neko varnost. Ko smučata dva, je v resnici vsak sam. Med spustom veš, kaj se dogaja. Bolj kot zase te je strah za drugega. Gledaš ga, počakaš, da odpelje. Pri smučanju gre za soliranje.

Zdi se mi, da je odprtje ferate pod Češko kočo razburkalo določene kroge v planinski organizaciji tako kot kamen, ki pljuskuje v mirno jezersko gladino. Kakšni so bili odzivi nanjo?

Dobil sem občutek, da nekaterim ferata *ne paše*. Toda razvoj gre naprej, tudi pri nas. Samo vprašanje časa je, kdaj jo bo PZS sprejela v svojo doktrino. Ferate bodo tudi v naših hribih. Zdi se mi, da so to podobne razprave kot takrat, ko so zavrtali

5

- 3 V taboru I po prvenstvenem smučanju z Anapurne, 1995 Foto: Damijan Meško
- 4 Reševalna vaja s helikopterjem Arhiv Drejca Karničarja
- 5 Šenkova domačija z novo preužitkarico Arhiv Drejca Karničarja
- 6 Alpinistično smučanje v steni Dolgega hrbta Foto: Davo Karničar

prve svedrovce. Določeni predeli naj bi se razvili tudi v to smer. Zdi se mi primerna oblika za nekoga, da dobi možnost iti v vertikalo, kjer je sam s seboj in uživa v hribih. Meni se ne zdi s tem nič narobe. Glede obiska lahko rečem, da je bil odziv izjemen. Treba pa bo ozaveščati planince o tem, za kakšen tip poti gre, da je treba imeti nekaj fizične moči. To ni enako kot iti s Kredarice na Triglav.

Boste organizirali tečaje za začetnike?
Mogoče.

Namerava PD Jezersko nadelati še kakšno ferato?

Ja, še eno pod Vadinami. Ta bo težja in daljša od te pod Češko kočjo.

Berete *Planinski vestnik*?

Ja, saj sem naročnik.

Tudi letos?

Seveda. A član sem bil samo zaradi *Planinskega vestnika*. Zdi se mi, da to paše k hribom. Najbolj sem presenečen, ko naletim na kakšnega hribovca, ki mu ni čisto jasno, kaj je *Planinski vestnik*. 📍

6

S pridihom Jadrana

Cimon del Cavallo

Vid Pogačnik

Pred leti nama Cimon del Cavallo, 2251 m, ni vzbujal kakih posebnih pričakovanj. Še en "konj" pač! Eden najjužnejših razglednikov nad Furlansko nižino, nad turistično pošastjo Piancavalla, s katerega pa bi vseeno bilo zanimivo pogledati noter v lagune Benetk, na Rialto in sv. Marka. Ja, pa še kaj! Izkušnje, ki so se začele nabirati, so bile precej drugačne.

V skladu z minimalističnimi pričakovanji sva se torej prvič poskusila povzpeti nanj kar bolj mimogrede. Ne da bi sploh pogledala na zemljevid, sva šla v breg po smučišču, se kmalu za kako urico ulegla v sončne trave, potem pa na prvi vzpetinici ugotovila, da ne veva, kje sva, in da je na vrh za iztekajoči se dan najbrž še predaleč. Drugič sva prišla tja marca. Bilo je po tisti znameniti turi, ko smo s prijateljema po Jasmininem genialnem načrtu v dveh dneh s kolesi obvozili Benetke – po morski strani, torej po otokih. Midva sva šla zvečer prespat še

na Piancavallo in naslednji dan previdno poiskala turistično tablo z vrisanimi potmi in se nato zapodila, seveda brez vsake posebne opreme, po Val Grande navzgor. Na sedlu je bilo veselja konec, zaustavila so naju globoko zasnežena in poledenela pobočja. Šele tretjič sva prišla z ustreznim spoštovanjem do gore.

Skoraj s pridihom Jadrana

Karnijske Predalpe pošiljajo proti jugu močno verigo gora. Njen severni del tvori skupina Col Nuda, 2472 m, s katere gre greben proti jugu na Cimon del Cavallo, ki ga še vedno obkroža pol

ducata dvatisočakov. To so Jadranskemu morju najbližji Karnijci. Tako kot te gore lepo vidimo čez Furlansko nižino, ko se po avtocesti peljemo proti Benetkam, je tudi z njih izreden razgled na vse strani. A lagune Benetk? Ne, teh pa res ne razločimo. Bi pa že moral biti izjemno čist dan, saj proti njim gledamo v smeri južnega mrča. Sicer pa pogled seže do več kot 160 kilometrov oddaljene Učke na eni strani, pa vzdolž dolgega loka Alp daleč na njegov zahod. Zaradi gosto poseljene Furlanske nižine je Cavallo pogosto obiskan. A čisto lahek ni nobeden od dostopov nanj. Na vseh je treba paziti na varno stopinjo in malo tudi poprijeti za skale. Gora je namreč na vse strani precej prepadna. Južna stena vršnega stožca kaže strmo skalovje, prekinjeno s travami. Skalnata, razbita in prepadna je tudi zahodna plat, ki pa vseeno ni monolitna stena. Na vzhodno stran pa z vrha Cavalla v zatrep Val Piccole pada skoraj navpična,

Skupina Cavalla od vzhoda
Foto: Vid Pogačnik

vseeno pa na krilih jutranje vznesenosti brez pomisleka zavijeva na šibko stezico proti desni.

Cimon dei Furlani

Pot Alta via dei Rondoï se prav prijazno in hitro vzpne na širok, a izrazit spodnji del grebena Cimona dei Furlani. Tam se obrnemo levo in vedno širši razgledi nas kar sami nesejo navzgor. Trave postajajo vedno bolj strme, stezica prečka koto 1865 metrov, nato pa se še bolj odločno zažene v strmino. Kot bi se po zunanji strani vzpenjal na kupolo sv. Petra v Rimu! Z malo previdnosti in s precej več lovljenja sape sva končno le na vršnem grebenčku in kmalu zatem pri križu, na 2183 metrih. Najbrž Cimon del Cavallo od nikoder ni videti tako postaven kot prav s tega jugovzhodnega soseda. Oster greben, s skalnato zaporo prekinjeno južno pobočje, na desni pa domala navpična vzhodna stena, ki izginja v dolino Val Piccolo. Zaskrbljenost v duši pa kljuje vedno močneje. Kako bova pa tukaj prišla dol? Sama sva, zato nama odgovora ne bo dal nihče. Najbolje je čim prej poskusiti! Bled markacije gredo strmo dol, prav blizu roba stene. Tu se je treba še v celoti zanesti na pohodne palice, potem pa se skalovje še bolj strmo prelomi in ko zanj primeš z rokama, je občutek boljši. Če le ne bi bilo tako krušljivo! Jasmina pospravi palice, jaz sestopam še vedno z njihovo pomočjo. Nadaljevanje stezice v vznožju grebena se hitro približuje. Najdeva dobre prehode v levo, a niže ko sva, več je strmih skalnatih stopenj. En ali dva odseka, visoka po dobra dva metra, sta že nekako II. težavnostne stopnje, potem pa kmalu prideva na stezico, ki čez strme trave zavija okrog roba. A nisva še na najnižji točki grebena. Smer gre še nekajkrat za par metrov po skalah dol in šele potem prečka proti sedlu. Tam se nama z leve (iz zatrepca Val Sughet) priključi varianta običajne poti.

S sedla na Konja in na njegovo drugo sedlo

S škrbine Forcelle dei Furlani, 2135 m, naprej je ozka steza dobro zavarovana. Skoraj vodoravno prečka v južno pobočje in se prelevi v ozko polico, ki gre daleč v levo. A prav do jugozahodnega grebena, po katerem gre na vrh najlažji pristop, le ne bo treba. Nad nami se odpre strma skalnata grapa in pot zavije naravnost navzgor vanjo. Vzpon postane strma, prijetna plezarija po lahki ferati – ves čas

kompaktna, 400 metrov visoka stena. Skupaj s stenami Cimona dei Furlani, 2183 m, in Cime Lastè, 2247 m, ta stena tvori lep zaključek te visokogorske doline.

Markiranih poti na Cavallo je precej in ker so izhodišča kar visoko, si lahko privoščimo zelo lepe krožne ture. Te so še malo zahtevnejše kot zgolj enostavni pristopi na vrh. Daljše zanke nas vodijo po visokih, razglednih grebenih in če si že ne moremo privoščiti teh, pa vsaj zaključni vzpon in sestop naredimo po različnih variantah. Skupina Cavalla pa je znana tudi po zelo lepih možnostih za turno smučanje. Snega v teh gorah pade precej in številna sedla in vrhovi so čudoviti cilji. Najvišji vrh pa je za običajno turno smučanje vseeno prezahteven. Seveda pa veliki turistični center na Piancavallu obiskovalcem ponuja še številne druge možnosti preživljanja prostega časa v naravi.

V dolino Val Sughet

Če je jesen v gorah še tako lepa, bi v Giardino della Madonna kazalo priti tudi prej kot oktobra. A dan prej sva opravila lep vzpon na Monte Raut in se nato zaman poskušala prebiti iz Bàrcisa na Piancavallo, naslednjega jutra pa si na izhodišču že kuhava zajtrk in obeta se še en lep dan. Za nogometnim igriščem Piancavalla najdeva pravo pot. V gozdu se sicer spet malo izgubi, a tokrat redkim markacijam pozorneje slediva. Čez strmo, skalnato stopnjo gre stezica v desno, nato pa čez pobočja naprej navzgor v spodnji del doline Val Sughet. Čez valovito planoto po uri hoje pridemo na pomembno križišče poti na 1700 metrov, kjer se odpre lep pogled na Cimon del Cavallo. Normalni pristop na Cavallo gre naprej po dolini, pot Alta via dei Rondoï pa se odcepi ali na desni ali pa na levi greben, ki obkrožata dolino. Tudi tokrat ne veva, kako zahtevna je pot pred nama,

1

3

2

Val Cellina

Kanjon turkizno modre rečice Celline, ki na severovzhodu loči skupino Cavalla od preostalih Karnijskih Predalp, je pravi biser. Zaščiten je kot naravni rezervat. Stara cesta, ki gre skozenj, je od leta 1992 opuščena, v kanjon pa poleti lahko vstopimo od jezera Bârcis. Najlepše bi bilo zgoraj pri jezeru pustiti kolo, z avtom peljati do spodnjega vhoda v kanjon in narediti krožno turo. A prej se moramo prepričati, če je prehod dovoljen.

naravnost gor, dokler iz grape tik pod vrhom ne izstopimo.

Čeprav sva na najvišjem vrhu za naju precej nove gorske skupine, je razgled tako širen, da dolgo pozdravlja številne znance med vrhovi, ko pa se v telo zalezeta lenoba in še drugo pivo, je čas za povratek. Pričakujeva, da bo ta po normalni poti kaj hiter, pa naju že tik pod vrhom preseneti sicer dobro zavarovan, a strm zahodni žleb, nato pa ostrina grebena le počasi popušča. Pot na več mestih ni zavarovana, tako da je spet treba v sestopu malce poplezati ali pa se, malo po soncu, malo po senci, pretikati čez najboljše prehode. Na škrbini Forcelli Palantina, 2055 m, navdušenje za nadaljevanje po Alta via dei Rondoio skrivnostno usahne. Na stičišču poti se obrneva ostro levo in se čez blaga pobočja udobno spušta v Val Sughet. Lahka pot gre naprej pod južno steno Cavalla, mimo odcepa variante na Forcello dei Furlani, in naprej dol do križišča, kjer klobaso zašpiliva.

Ne bi še šli domov ...

V okolici Cavalla je privlačnih planinskih ciljev na visoke vrhove in na nižje, še vedno lepe razglednike, veliko. Na planotah, kot so Piancavallo, Alpage in Cansiglio, so lepe možnosti za gorsko kolesarjenje in smučarski tek. Če vam ob pristopu ali po koncu ture ostane še kaj časa, pa je za tiste, ki se brez težav lahko prelevimo v običajne popotnike, v bližini še nekaj znamenitosti. Kanjon Celline smo že omenili. Druga rečica, ki je posebno zanimiva, je Livenza. Nekoč je bila plovna za manjše ladje prav do izvira, ki je na višini vsega 50 metrov nad morjem. Proti Jadranu teče v številnih meandrih, ob katerih so slikovita mesta.

Gorgazza, eden od treh kraških izvirov Livenze, je vokliškega tipa,¹ še neraziskani sistem globokih sifonov seže globoko pod gladino morja. Ob drugem izviru pa je arheološki park, kjer so našli ostanke največjih naselij koliščarjev v Padski nižini. Pri Fregoni si lahko ogledamo slikovite jame Calieron. V njih so v preteklosti izkopavali gradbeni material, danes pa skozi po lepi soteski vodi turistična pot. Lahko pa izlet razširite še na vinorodno

¹ Vokliški izvir je tip kraškega izvira, poimenovanega po izviru v pokrajini Vaucluse v Provansi na jugu Francije. Za izvire tega tipa je značilno, da voda iz velikih globlin pod pritiskom po strmih kanalih priteka na površje. V Sloveniji je vokliški izvir Divje jezero pri Idriji.

- 1 Val Cellina Foto: Vid Pogačnik
- 2 Cimon del Cavallo s Cimona dei Furlani Foto: Vid Pogačnik
- 3 Čez južno pobočje Cavalla, zadaj je Cimon dei Furlani s sestopno smerjo. Foto: Vid Pogačnik
- 4 Križišče poti v Val Sughet, ojstrica zadaj je Cimon del Cavallo. Foto: Vid Pogačnik

gričevje tja proti Piavi, kjer le obiščite znameniti stari mlin pri kraju Refrontolo. Kraj je res slikovit! Nenazadnje pa je okrog skupine Cavalla še vrsta prelepih starih mest, kot so Maniago, Pordenone, Sacile, Conegliano in zlasti Vittorio Veneto. ●

informacije

Cimon del Cavallo, 2251 m – Karnijske predalpe

Prvi vzpon na vrh sta že leta 1726, torej 22 let pred vzponom Scopolija na Storžič, opravila botanik in farmacevt Giovanni Zannichelli in Pietro Stefanelli. Vrh Cimona del Cavallo se dviguje v osrčju svoje majhne skupine. S severa se nanj priključijo glavni greben. Bližnji Cimon d'Alpage (oziroma Cima Lastè), 2247 m, je že skoraj tako visok kot Cavallo, oba vrhova sta povezana z visokim grebenom. Od Cime Lastè se proti zahodu spušča kratek greben na Forcello Lastè, 2020 m. Tik pod tem sedlom se nahaja edina planinska koča v skupini. Še bolj zahodno od Forcelle Lastè se dviguje podskupina Monte Castelata, 2208 m. S Cavalla pa se glavni greben nadaljuje proti jugu – najprej dol na Forcello Palantina, 2056 m, nato pa na Cimon di Palantina, 2190 m, in naprej. Proti jugovzhodu se s Cavalla cepi še en stranski greben. Onstran Forcelle Furlani, 2135 m, se dviguje Cimon dei Furlani, 2183 m, nato pa se travnati greben spusti na planoto Piancavallo. **Dostop:** Na vzhodni strani je izhodišče Piancavallo, 1300 m, kamor pripelje široka cesta iz Aviana. Na zahodu je izhodišče planota Alpage. Z Malge Pian delle Lastre, 1270 m, vodita h koči Semenza dve poti, od

Casere Pal, 1054 m, že precej na severozahodu, pa še tretja. V Aviano se najhitreje pripeljemo po avtocestni povezavi Ljubljana–Nova Gorica–Pordenone, kjer avtocesto zapustimo in nadaljujemo na sever do Aviana.

Koča in bivak: Rifugio Carlo e Massimo Semenza, 2020 m, telefon +39 043 74 90 55, odprta od srede junija do srede septembra, do nje pridemo z Alpage v 2.15 h, s Pian delle Lastre ali od Casere Pal (poti št. 926, 923 in 924); bivak z 9 ležišči onkraj Forcelle Lastè, v bližini koče Semenza, odprt pozimi.

Kdaj na vrh: Na Cimon del Cavallo je najbolje iti v poletnem ali jesenskem času – nekako od junija do oktobra. Spomladi je na gorskih travnikih bogata flora, saj sta že prvopristopnika poročala o Giardinu della Madonna, deviškemu vrtu, polnem neznanih in čudežnih rastlin. V zimskih razmerah je za vzpon potrebna popolna zimska oprema.

Markirane poti na vrh:

- Z juga skozi dolino Val Sughet. Zahtevna, delno zavarovana pot, z nekaj lahkega poplezavanja (do I. težavnostne stopnje) v vršnem delu, 2.45 h.
- Pot Alta via dei Rondoï. Zelo lepa, a zahtevna krožna pot čez pet vrhov nad dolino Val Sughet. Izpostavljeni,

nezavarovani deli poti zahtevajo plezanje do II. težavnostne stopnje. Na sam Cimon del Cavallo je 3.30 h, za celo krožno pot rabimo vsaj 5.30 h (delni opis zgoraj).

- Skozi Val Grande. Zahtevna, delno zavarovana pot, 4 h.
- Od Rifugio Semenza. Do koče vodi lahka pot, 2.15 h, naprej do vrha obstajata dve varianti. Pot čez Monte Lastè in po severnem grebenu je zelo izpostavljena, a dobro zavarovana, 3 h.
- Z juga po glavnem grebenu. Zahtevna, dolga pot čez več sedel in vrhov, 4 h.

Najlepše kombinacije poti: Čez Cimon dei Furlani na vrh in po Val Sughet dol (ali pa po celotni Alta via dei Rondoï); po Val Grande na vrh in po Val Sughet dol; po Val Sughet na vrh in proti jugu dol; od Casere Pal do koče in na vrh ter nato od koče dol na Pian delle Lastre; s Pian delle Lastre do koče in na vrh, nato pa proti jugu in dol na Alpage.

Literatura: Andrej in Urška Stritar: *Karnijska potepanja*. Kibuba, 2006.

Zemljevid: *Alpage - Cansiglio - Piancavallo - Valcellina*, Tabacco 012, 1 : 25.000.

Elizejske poljane na Nanosu

Odkritje v starem dnevniku

Rafael Terpin

Bil je petek. V kratkih hlačah, lažjih gozdarjih in z manjšim nahrbtnikom na ramah sem četrť čez eno stopil na avtobus. Iz Idrije do Logatca. V Dolenjem Logatcu sem prestopil na ljubljanskega proti Gorici. Do Razdrtega je bil potem mir.

Klanec na nanoško Plešo je bil tak kot zmeraj, hud in vroč. Že iz gozda proti prvim skalam so me spremljale vse drugačne rože kot na Idrijskem. Ogledevanju ni bilo ne konca ne kraja. Vsa moja pozornost je veljala njim.

Šlo je gladko. Na vrh sem stopil okrog pete ure popoldne. Koča, v kateri sem nameraval prenočiti, je bila zaprta. V petek pač na Nanosu niso imeli sobote. Kaj zdaj? Potegnil sem proti Abramcu. Bilo je enajstega julija 1986, trate so na vso moč cvetele in dišale!

V prostranstvih skalnatih pašnikov sem nenehno občudoval izredno bogastvo rož in trav. Poznal sem kojniško peruniko, ki smo ji takrat enotno pravili sibirski. Bila je prav taka kot ona na Kojci, za Kojnik sem zvedel kasneje. Kričavo rdeči meček mi je bil znan, ilirska perunika seveda tudi. Netresk. Za drobcene bele lilije sem pozneje pogruntal, da se jim reče kosmuljek.

Ko sem se spuščal preko zadnjih dehtečih trat proti cesti, sem prav povsod videval visoke zelene stolpiče, bogato plodeče, spodaj obdane z visokimi,

ozkimi, suličastimi listi. Vsaj poldrugi meter so bile nekatere rastline visoke. Kaj bi to neki bilo, me je greblo. No, po tisti prašni cesti sem dokaj hitro pripešačil do Abrama ali Ježa. Kakšnega hudega turizma pri njih takrat še ni bilo. Oštarija je živela, to pa. Obljubili so mi, da bom smel prespati na njihovem senu. Kar odleglo mi je.

Srečanje

A glej, od nekdaj je prineslo drobno krhko gospo s cekarjem in dvema kratkima plohoma pod pazduho. S štrikom prevezani deščici je razstavila po mizi na senčnem dvorišču. Potem je začela nabrane rastline vlagati med časopisne pole, da bi jih nekaj pozneje sprešala med deščicama. Aha, mi je kapnilo, gospa bo botaničarka, ki po

prihajala do njihove domačije, kjer so zanj vedno imeli prenočišče in hrano. Sprehajala se je po Nanosu in neznansko uživala v njegovih "Elizejskih poljanah".¹ Z mano je bilo pa tako. Z Marto sva v tistih letih že imela pridelana oba žvižgavca, najini pedagoški karieri sta se sukali, pač kamor jima je bilo usojeno. V prostih urah sem slikal, ob sobotah hodil v *govce*.² Ježevim sem se najbrž zdel precejšen *pikzigmar*.³ Name so skoraj pozabili. Tistega večera sem komaj dočakal nekaj večerje. Spal sem na senu, v ogromni šupi, ki je vsa trepetala od poletnega mrčesa. Gole noge sem zavil v pelerino in počasi me je zmanjkalo. Spodaj so vso noč brcali konji. Naslednje jutro sem jo že zgodaj navižal proti Podkraju.

Gospa je očitno malce potegnila. Skozi strašno dolg gozd se mi je v jutranjih in dopoldanskih osojeh hitro odmikala prijetna pot. Podkraj je bil gostoljuben kot zmeraj. Pri vaškem koritu sem se prvič tistega dne umil, v trgovini sem si kupil pijačo. Čez Strlice se je od povsod slišalo kosce in grabljice. Više me je zagnila mokra megla, še više je začenjalo na gosto rositi. Na Javorniku je bila koča zaprta. Na pragu sem se torej sezul, snel nogavice, jih ožel in še tople nataknil nazaj na *brklje*.⁴ V Črnem Vrhu sem tiste sobote ulovil avtobus priti Idriji, ravno ko je odbilo tričetrt na dvanajst.

¹ Elizij je v grški mitologiji del podzemlja, kjer prebivajo ljubljenci bogov; Elizejske poljane (Champs-Élysées) je znana avenija v Parizu.

² Nepogozdeni, goli hribi, gore (po Pleteršniku).

³ Nepomembnež.

⁴ Noge.

Pismo

V kratkem me je dobilo njeno na roko napisano pismo, datirano 12. 7. 1986. Pri Abramcu na Nanosu sem imel opraviti s profesorico dr. Darinko Soban. V pismu je pisalo:

"Danes zjutraj sem odšla proti Vojkovi koči in sem takoj, ko sem stopila iz gozda nad Ježevo domačijo, videla, kaj ste imeli v mislih: rastlina z grozdih kroglastih semenskih glavic je zlati koren, *Asphodelus albus*, izrazito mediteranska lilijevka. *Asphodelus* je bil v antični Grčiji zelo upoštevana rastlina. Grški zdravnik Dioskorid je v prvem stoletju našega štetja pisal o zlatem korenu, da Grki mislijo, da raste na elizejskih poljanah – v nebesih grških bogov. Sadili so jih na grobove umrlih, tudi z vero, da se umrli lahko nahrani s številnimi gomolji, ki jih ima rastlina v zemlji. Dioskoridova zeliščna knjiga (*Herbal*), *De materia medica*, se je prepisovala iz stoletja v stoletje. Do danes se je ohranil prepis iz 7. stoletja, ki je služil kot osnova farmakologije zdravnikom tja v 16. in 17. stoletje. Mattioli, o katerem sva se včeraj tudi pogovarjala, je svojemu herbalu dal naslov *Komentarji k Dioskoridovi De materia medica*." Kasneje sem sprevidel, da je bil ta zapis o zlatem korenu podan v zanjo zelo značilnem vzorcu. O ljubih rastlinah (najprej o kobulnicah) je vedno začela pripovedovati tako, da je navedla osnovne podatke, potem pa hitro prešla na zgodbo, povezano z zgodovino, predvsem z raziskovalci, zdravniki in botaniki. Poslušalec njenih zgodb je kaj hitro moral spoznati, da široko ukvarjanje z rastlinami ne spada le v znanost, ampak tudi v kulturo. To ji je bilo pomembno in po tej plati je bila močno podobna dr. Tonetu Wraberju.

1 Poljane Nanosa Foto: Anka Vončina

2 Zlati koren (*Asphodelus albus*)

Foto: Anka Vončina

Nanosu išče zanimive rastline in jih sproti preša. Stopil sem bliže. Takoj sva se razgovorila. Njej ni manjkalo človeško prirodne prijaznosti, jaz pa tudi nisem bil prehudo štorast. Seveda sem jo vprašal po imenu onih plodečih stolpičev tam nad nanoško cesto. Najbrž ji nisem znal najbolje razložiti, kaj sem popoldne videl.

"Jutri bom šla tja gori proti Pleši, gotovo bom srečala vašo rastlino in potem vam po pošti odgovorim," mi je obljubila. Dobro. Pri Ježevih je bila dobro zapisana, z njo so zelo lepo ravnali. Redno vsako poletje je s svojim avtomobilom

Ozadje

Pozneje sem se pozanimal in zvedel, da je dr. Darinka Soban del druge svetovne vojne preživela v idrijskih gozdovih. Kot študentka medicine je delala v partizanski bolnici Pavla. Z voditeljico zdravnic Pavlo sta celotno tajno ustanovo držali pokonci, v hudem in v še hujšem. Povezava z Idrijo v tistih burnih časih ni bila bogve kaj. Sobanova je slutila, da mesto več kot nekaj ur hoda stran ne more biti. Vež je bila bolj duhovna, kot je pozneje večkrat namignila. A za botanika Scopolija je že takrat vedela.

Za eno njenih obletic sva ji s kustosom idrijskega muzeja iz Očkove bolnice v Bedrovi grapi prinesla košček gnilega ostrešja, edino, kar je v osoji pod silovito skalnato steno še ostalo. Vem pa, da je iz okolice Očkove bolnice kmalu po vojni prinesla drobno smrečico, vsadila jo je v svoj ljubljanski vrt in menda je zrastle v krepko drevo. Študirala in izobraževala se je vse življenje. Doma na Slovenskem ni imela obstanka in po vseh potovanjih ter daljših bivanjih v tujini je postala ena najboljših anesteziologinj. Bila je cenjena, a kot profesorica ostra. Študentje so se je bali, sem slišal. Zahtevala je pač, da se usposobijo. Z znanjem jezikov, posebno švedščine, je lahko vstopila v Linnéjev in pozneje v Scopolijev svet. Vmes je prijateljela z ljubitelji rastlin, ki niso bili le botaniki, od sile prijazna je bila tudi s Pumparki iz Idrije (tj. botanična skupina pri Muzejskem društvu Idrija). Vodila nas je na ekskurzije, a včasih smo tudi mi njo kam zapeljali. Njene zgodbe o rastlinah niso imele ne konca ne kraja. Neskončno nas je navdihovalo, s koliko plati je znala orisati kakšno rastlino. Njeno osemdesetletnico smo praznovali na Sinjem vrhu nad Ajdovščino. Skupina

Muzejskega društva Idrija se je takrat peš podala s Cola čez Kovk, njo so na Sinji vrh seveda dostavili z avtomobilom. Na pravi vrh nad hišo smo jo le spravili, s težavo, a je šlo. Strašno rada je bila v naši družbi. Potepali smo se čez Planinsko polje, v Žejni dolini pri Hotedršici smo bili, čez Vojsko smo jo gnali – in seveda tudi na Nanos. Od najinega Abrama smo se skozi njej dobro poznane "Elizejske poljane" zavlekli preko doline skoraj do sv. Hieronima. Na Nanosu je bila še posebej v elementu. In kaj vse nam je s svojim tihim glasom napletla!

Hladnikovka se preseli v Idrijo

Nekoč, pred vsaj dvajsetimi leti, mi je telefonirala iz Ljubljane:

"Pod večer pridem v Idrijo, prej ne morem. Hladnikovko vam prinesem. Za vaš vrt pred hišo. Pripravite kakšno svetilko in nekaj tople vode!"

Kako se je izteklo? Preprosto. V trdi temi sva takrat na rob mojega vrta vsadila hladnikovko (rebrinčevolisto hladnikijo, *Hladnikia pastinacifolia*), slavni endemit s Čavna. Z njenega ljubljanskega vrta jo je preselila še k meni v Idrijo. Pri meni ji gre dobro. V njeno življenje se preveč ne vtikam – in to je menda največ, kar lahko storim zanjo. Po cvetenju in plodenju se rastlina namreč posuši, a zadaj že čaka podmladek. Skoraj vsak dan stopim mimo. Na smeh mi gre, če se spomnim onega davnega večera. Včasih ji rečem: "Nič čudnega, da se dobro držiš. Tistega večera sva te vendar zalila z *muorno* vodo!"⁵ Na stara leta se je dr. Sobanova že betežna in boleehna zatekla v cerkniški dom za starejše. "Saj sem še kar, le včasih se mi utrže in ne najdem besede!" je opisovala svoje stanje.

⁵ Mlačna voda.

Leta 2008 smo jo v Idriji, žal prekasno, imenovali za častno občanko. Idrijski župan ji je izročil listino, predsednica Muzejskega društva Idrija ji je prinesla prekrasno orhidejo v loncu, jaz pa *pušelj* s Kovka nad Colom, nabran prejšnjega dne. Potem je gospa Darinka gostobesedno čeblljajoč ves čas našega obiska pestovala dve rožici s Kovka; spominjam se, da sta bili to srhkodlakavi oman ali astra montana, po vojskarsko. Orhidejo smo odložili na polico. Proti koncu obiska je še povedala: "To je rožica, kot se šika, oman. S Kovka.

3 Dr. Darinka Soban (1921–2008), zdravnica, anesteziologinja, botaničarka, prevajalka Arhiv ABC Merkur Idrija

4 Divja vrtnica – šipek Foto: Anka Vončina

Ne one orhideje, ki še naše niso. Pravzaprav so vse cvetličarske orhideje drevesne vrste. Ste to vedeli? In nazadnje – saj še slovenskega imena nimajo!" Le nekaj dni po našem obisku se je dr. Darinka Soban (1921–2008) poslovila. Meni je pravzaprav lahko, hladnikovka v vrtu me bo vedno spominjala nanjo. Tudi njene knjige, prevedene iz švedščine, *Lepo Merab* Torgnyja Lindgrena ali *Poletno knjigo* Tove Janssonove, bo zmeraj dobro vzeti v roke, posebej kadar se bo vreme skisalo. Dejstvo, da je 1986. leta gospa Darinka pri Ježu prenočila v postelji, jaz pa na senu, sem pred dnevi odkril v svojem starem dnevniku. Spomin mi ne nese tako daleč. Dobro si je tu in tam kaj zapisati. Ja, bilo je najino prvo srečanje. Od celotnega izleta je bilo daleč najvrednejše prav to, da sem pri Ježu spoznal dr. Darinko Sobanovo. Hvala ti, Nanos! Hvala tudi tvojim "Elizejskim poljanam". ◉

Jeti

S ikim, pozna pomlad 1994. Izvidnica za vzhodno steno Kangčendzenge; ob meni še Marko Čar, Vanja Furlan, Luka Karničar in Uroš Rupar. Da ne bi šli le na ogled, smo dobili dovoljenje za Siniolču, 6887 metrov visokega lepota. Tri deževne etape po pragozdu in dva dni takšne megle v baznem taboru, da nismo videli nič, niti kje smo. A na tretji večer se je naš vrh pokazal in do jutra se je popolnoma odprlo, od butanskih gora na vzhodu do obzidja Kangčendzenge na zahodu. Ravno nasproti našega tabora se je v ledenik Zemu stekal ledeni pritok s Siniolčuja. Zemu je bil pokrit s kamenjem in balvani, hoja nevarna zaradi nestabilnega kamenja, poprhanega z nočnim snegom. Spremljala sta nas – in nosila del opreme – zvezni oficir Kadži iz Gangtoka in šerpa Pasang iz Dardžilinga.

Prav takrat se je z druge strani, a na istem mestu, odločil prečkati ledenik jeti. Zaradi nevarne hoje smo mi gledali le pod noge, on pa je bil na vseh štirih, pa se je lahko oziral po okolici. Tako je zagledal nas in ravno na steku obeh ledenikov v pravem kotu zavil proti zahodu. Ni nas želel srečati in za varnost je spretno izkoriščal gube in grbe ledenika Zemu. Tako ga nismo videli, vendar smo srečali le nekaj minut stare stopinje, sijajno odtisnjene v sveži poprha na starem, trdem in od peščene prahu okrasto obarvanem snegu. Da je bil to jeti, nam je bilo takoj jasno, saj so bile stopinje natanko takšne, kot so jih že nekajkrat – ne pa velikokrat – fotografirali. Le da so bile tiste odtisnjene v starem južnem snegu in že močno načete od toplote, naše pa povsem sveže z vrisanimi "življenjskimi" črtami, kakršne imamo ljudje in nam podobna bitja na podplatih in dlaneh. Odtis je bil podoben odtisu podplata nepalskega nosača, torej precej širok, prilagojen hoji po mehkem terenu, le da večji.

Za primerjavo sem zraven odtisnil svoj čevljev številke 47. Jetijev odtis je bil malo krajši, a toliko širši, da sta bili ploščini približno enaki.

To pa je odkritje, smo se razveseli, a se pred fotografiranjem najdbe vseeno ozrli, če se jeti slučajno ne vrača. Više zgoraj je bil stari sneg mehak in kar nekaj časa so nam globoki jetijevi sledovi pomagali pri vzponu. Žal je on pritalca z jugovzhoda, kjer so prelazi iz globokih sikimskih dolin nižji, naša gora pa nas je usmerjala proti jugu. Je pa adrenalin in nepopolnega srečanja pomagal, da smo lažje gazili, posebno še, ko je zdaj vsem na čelu nadomeščal jetija in uspešno utiral gaz Luka (kar je za Karničarje značilno). Nekaj ur pozneje, že v novem sneženju, smo varno postavili prvi tabor, v šotoru pustili opremo in hrano ter se vrnili v bazo. V naslednjih dneh sta Vanja in Uroš uspešno priplezala na Siniolču, ki se je pokazal za najmanj toliko nevarno kot lepo goro, Marko in Luka ne preveč uspešno odsmučala dva ali tri spuste s stranskega grebena, sam pa sem se s Pasangom in Kadžijem utaboril pod vzhodno steno Kangčendzenge in jo poslikal v jutranji in popoldanski svetlobi: za vsak slučaj, če se bomo kdaj lotili tega gotovo še največjega himalajskega problema.

Ko so za konec odprave iz vasi Lačen prišli nosači, smo se o jetiju pogovarjali z njimi. Mi smo bili mnenja, da je šlo za velikega rjavega medveda, oni so trdili, da je bil to lahko samo jeti, saj medvedov tam ni. Tudi meni bi bilo to bolj všeč, a racionalen razmislek je kazal v prid medvedu. Jetija verjetno sploh ni. Še najbolj verjetno je to ena od legend, ki jih goje vsa hribovska ljudstva; po eni strani iz podedovanega strahu pred divjo naravo ter kot spomin na nekdanje, v gore pregnane staroselce, ki so si z begom in umikom reševali življenje. Kdor je bral Herodota, je lahko videl, kako so ljudje neusmiljeno iztrebljali drug drugega, če so si bili le malce različni.

Pred sto tisoč leti je na zemlji živel osem različnih človeških vrst, do zdaj se je ohranila ena sama – *homo sapiens*, misleči človek, kakor smo si zmagovalci ponosno nadeli ime. Drugih sedem je izginilo. Z dogovorom?

Messner je o jetiju napisal vsaj dve knjigi, čeprav se mu je že v začetku zdelo, kako je s to stvarjo. Vendar – pisati o jetiju je dober posel. Kot je v bozenskem muzeju rekel kustos o Ōtziju: "Reveža so pred pet tisoč leti na prehodu čez Similaun ubili, zdaj pa na njegov račun doktorirajo in si polnijo žepke drugi." Švicarski pilot Emil Wick, ki je dolga leta po Nepalju letal s pilatus porterjem, podobnim našim vojaškim lovcom, je trdil, da je na vzhodu Nepala videl celo skupino jetijev. Pilatus je hitro letalo, po ozkih himalajskih dolinah ni varno leteti preveč nizko, fotografiral ni, piloti so *itak* vedno malo "v zraku", posebno še ob ploščati steklenički za spremstvo, torej...? Bil nam je pa izrazito naklonjen: na izvidnici Everest 1978 je kot presežek prtljage odpeljal Nejca v Katmandu, da je naročil helikopter, po odpravi pa je nam v čast naredil še častni krog proti Everestu: "Za vas, za zmago!" Pravi pustolovec!

Jeti ali medved? Foto: Tone Škarja

Po vrnitvi iz Sikima sem obiskal znanega lovca, mu pokazal slike in povedal zgodbo. "Medved," je bil nedvoumen. "Brez težav hodi samo po zadnjih nogah sto ali dvesto metrov in v mraku je zlahka videti kot velik človek." Sam menim, da se je po zimi, ki jo je prebil v pragozdovih sikimskih dolin, napotil proti Tibetu iskat v ostri zimi poginule živali. Mrhovina mu najbolj ustreza in zdaj, ko se je zdesetkalo število jastreb, je je več kot dovolj. Vendar tam med Makalujem in Kangčendzengo, kjer se široko porečje Aruna začne že visoko v Tibetu, prav tako pragozdovi segajo daleč v Tibet, vmesni vrhovi Lumba Sumba Himalaje pa ne dosega niti šestih kilometrov in so zato zunaj alpinistične radovednosti, se je lahko ali morda ohranilo marsikaj, kar smo drugod "civiliziranci" že uničili ali pregnali. Zanimivo bi se bilo potikati po tisti divjini. ●

Prispevek je mnenje avtorja in ne izraža nujno stališča uredništva in Planinske zveze Slovenije.

Lepotica nad Kotom

Rjavina

Gorazd Gorišek

Zamislite si naslednji prizor. Vozite se na Gorenjsko in nekje pri Podtaboru se v trenutku zjasni. Megleni pokrov nad Ljubljansko kotlino vas je izpustil iz objema. Na severu se postavijo na ogled Karavanke, na zahodu Julijci. A tudi zgoraj ni čisto jasno. Na najvišjo goro Slovenije se je "usedel" oblak. Takrat je gora desno od nje v očeh mnogih preprosto "Triglav". A tudi kadar je obzorje čisto, bi ju tisti, ki jim prepoznavanje vrhov ni najbolj domače, utegnili zamenjati ali pa bi vsaj za nekaj časa postali in razmišljali, kateri od obeh je očak. To je, piše Stanko Klinar v knjigi *Sto slovenskih vrhov*, tudi največje priznanje za Rjavino. Čeprav je zgolj soseda mnogo slavnejšega velikana, je med njimi najodličnejša. Prva na vasi, bi se tudi lahko reklo. In iz naše vasi se zelo dobro vidi. Prav z domačega okna se nastavlja očem njena prisojna pobočja ...

Rjavina se predstavi

Če pogledamo na spisek slovenskih dvatisočakov, najdemo današnjo izbranko rubrike *Z nami na pot* zelo visoko na seznamu, v družbi še enega "dekleta", ki se dviga proti nebu enako visoko

1 Rjavina s poti na Triglav

Foto: Gorazd Gorišek

2 Blejski grad s Triglavom in Rjavino

Foto: Gorazd Gorišek

3 Na grebenu Rjavine, zadaj glavni vrh

Foto: Gorazd Gorišek

v sosednjem gorovju (Skuta, 2532 m). V Julijcih so vrhovi podobnih višin večinoma glavni v svojih skupinah, Rjavini pa je bližnje sosodstvo Triglava na prvi pogled vzelo nekaj, kako bi napisal, vodilnih sposobnosti. A dvomim, da zardeva pred očakom, saj sama premore popolnoma dovolj zanimivosti, da gorniku poskoči srce in si reče: "Tja gor moram!" Izkušeni planinec se bo na Rjavino povzpel po eni od zahtevnih zavarovanih poti, ljubitelj brezpotij jo bo ubral čez Teme, z alpinističnim znanjem podkovani gornik se bo, najbolje v družbi gorskega vodnika, napotil na znamenito žago med Kotom in Krmo, po Prletu¹ enega izmed velegrebenov, plezalec bo svoje sposobnosti preizkušal v strmi in obsežni severni steni, vsi, ki se bodo potrudili v njene strmali, pa bodo lahko

¹ Milenko Arnejšek - Prle, *Grebeni slovenskih gora*, Muzejsko društvo Škofja Loka, 2007.

občudovali naravni okni med vrhovoma, slapove v njenem vznožju ali si ogledali delček vojne zgodovine na južni strani gore. Bodi dovolj za uvod, čeprav bi lahko še našteval. Rjavina je bogata!

Pregled območja

Glavna hrbtenica Rjavine se začne nad Zgornjo Radovno in čez nekaj gozdnatih vrhov, Biščkovo glavo, 1351 m, Srednjo goro, 1361 m, in Trto, 1491 m, zraste v znamenito žago severovzhodnega grebena, katerega glavni "zobje" so Macesnovec, 1926 m, Dimniki, 2104 m, in Luknja peč, 2249 m.

Prvi je razmeroma lahko dostopen po neoznačeni stezi od studenca nad Kotom, na druga dva pa se lahko povzpnejo le s plezalsko abecedo seznanjeni planinci. Rjavina premore dva skoraj enako visoka vrhova. Glavni je vzhodni, le dva metra višji vrh. Med njima sta v grebenu zelo blizu skupaj dve naravni okni. Geologi vedo povedati, da jima preperevanje kamnine ni v prid. Vsaj za večjo, 4 x 5 metrov veliko odprtino velja, da se bo počasi sicer večala, a se na koncu sesula sama vase in se spremeni v manj zanimivo zajedo v grebenu. Dve okni sta tudi v grebenu bližnje

4

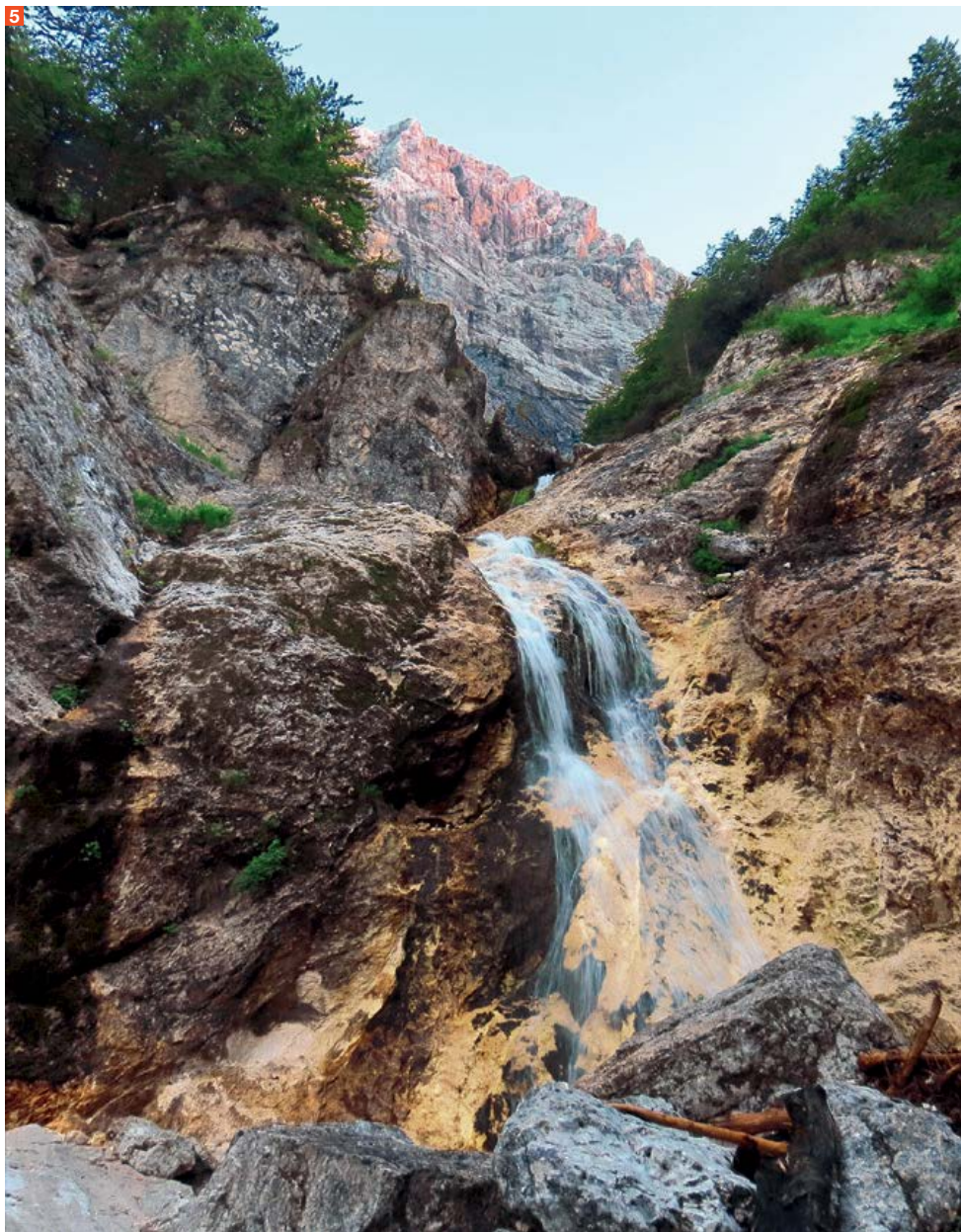
sosede Rjavine, Luknje peči, le da vsako na svoji strani vrha, čeprav, kot radi rečemo, nista sprti. Skozi vzhodno okno vodi gorniška pot Planica–Pokljuka, zahodnega, na sedlu Luknja, 2117 m, pa samo pozdravi.

Proti zahodu se glavni greben Rjavine, kjer poteka označena pot, niža proti Dovškim vratcem, 2254 m, onstran katerih se pne gora kratkega imena, Rž, 2538 m, ki je celo višja od Rjavine, a še bliže očaku in s skromnejšo relativno višinsko razliko. Onstran

Slapovi v Kotu

V najkrajši in najmanj obljudeni od dolin, ki se v Triglavsko skupino zajedajo s severovzhodne strani, sicer ni visokih in vodnatih slapov, ki jih lahko občudujemo drugod, toda v zatrepu Kota, malodane pod severnim ostenjem Rjavine, kljub temu najdemo nekaj vodnih draguljev, ki jim je vsekakor vredno nameniti pozornost. Markirana pot, ki z Lengarjevega rovta vodi v višave, se slapovom izogne. Slišimo le šumenje globoko spodaj. Do poskočnega potoka v zatrepu Kota se je najbolje odpraviti ob (običajno) suhi strugi Kotarice, brž ko se označena pot začne vzpenjati v leva pobočja. Ob strugi vodi izhrojena stezica, ki nas pripelje do dvojnega slapu, znanega pod imenom Slapova v Kotu. Nad njima je še nekaj manjših slapov in brzic, ki pa so teže dostopni.

5

- 4** Greben Macesnovca, Dimnikov, Luknje peči in Rjavine je pozdravilo jutranje sonce.
Foto: Gorazd Gorišek
- 5** Slapovi v Kotu s severno steno Rjavine v ozadju Foto: Gorazd Gorišek
- 6** Severna stena Rjavine
Foto: Gorazd Gorišek
- 7** Divji svet nad Krmo
Foto: Gorazd Gorišek
- 8** Rjavina z zahodne strani. Po grebenu z desne vodi pot na vrh.
Foto: Gorazd Gorišek

Rži, v sedlu pod Triglavom, stoji naša najvišja postojanka, Triglavski dom na Kredarici, 2515 m.

Poti in brezpotja Rjavine

Najprej omenimo, da lahkega pristopa gora ne omogoča. Kjerkoli se odpravimo na pot, nas čaka dolga in naporna tura, ki jo v enem dnevu zmorejo le dobro pripravljene gorniki. Vzponi iz dolin, ki se s severovzhodne strani zajedajo v Triglavsko pogorje in jih bomo podrobneje predstavili v opisih, se začnejo slabih tisoč metrov visoko, tako da nas do vrha čaka (najmanj) kilometer in pol strmega vzpona. Četrta pot, ki je predstavljena v sredici, se začne stopnico višje, na Pokljuki, a ima lepotno napako, saj moramo tudi med vzponom del poti opraviti navzdol.

Na goro se lahko tisti, ki se dobro znajdejo na neoznačenih poteh in lažjih brezpotjih, povzpnejo tudi čez Teme, 2136 m, razgledni travnati pomol na jugovzhodnih strmih Rjavine. Čeprav to sploh ni vrh v pravem pomenu besede, saj mu je zelo težko dodeliti nekaj malega relativne višinske razlike, in čeprav vem, da lepote ni mogoče izmeriti z metrom, ker jo pač vsak vidi s svojimi očmi, moram napisati – ta košček sveta je preprosto lep, več kot pripraven za udoben počitek sredi divjega sveta.

Čez Teme drži, če upoštevamo samo stopnjo težavnosti, najlažja pot na Rjavino (zahtevnejši je samo prehod, ki nas po polici pripelje nanj), vendar je treba opozoriti, da je celotni zgornji del pristopa neoznačen in orientacijsko zahteven. Začnemo v Krmi in se po označeni poti čez Plešo in Vrtačo povzpnejo na Malo polje. Od tod imamo do začetka Kravje doline dve možnosti. Lahko se še naprej držimo markirane poti čez Zgornjo Krmo proti Staničevemu domu (vmes sta leva odcepa proti Planiki in Kredarici) ter na višini okoli dva tisoč metrov,

kjer označena pot zavije odločno proti severu, nadaljujemo v isti smeri (severovzhod) v Kravjo dolino. Druga, neoznačena pot nas z Malega polja vodi v Travno dolino, kjer na desni opazimo lovsko kočo. Više se za kratko priključimo prej omenjeni markirani poti, a jo že kmalu zapustimo in po Kravji dolini nadaljujemo proti vznožju Velikega Pršivca, 2056 m, (do prepadnega vrha ni daleč) in Temena. Vmes gremo mimo ostankov strmoglavljenega letala. Čaka nas prehod na Teme (najtežji del ture), ki ga opravimo po izpostavljeni polici. V nadaljevanju hodimo po travnatem hrbtu, ki ga više zamenjajo skale. Če se držimo desno, bomo prišli naravnost na vzhodni, glavni vrh.²

Še precej težja, samo alpinistom namenjena smer vodi na vrh po severovzhodnem grebenu preko Macesnovca, Dimnikov in Luknje peči. Nekaj lažja, a še vedno zelo zahtevna tura, namenjena izkušenim stezosledcem, je vzpon iz Kota na Luknjo peč, prečenje do Temena in naprej na Rjavino. To je zelo

² Podrobnejši opis je v vodniku Tineta Miheliča, *Julijske Alpe, Severni pristopi*, Sidarta, 2004.

slikovit, pokrajinsko pester svet, kjer imamo opraviti s prečenjem po policah, vzponom po strmih travah, prehodom skozi okno in plezanjem po grebenu. V dobršni meri sledimo poti Planica-Pokljuka, ki prav na tem območju doseže enega svojih vrhuncev.³ Za konec. Bilo je ravno na turi, predstavljeni v prejšnjem odstavku. Pripelzala sva na vrh Luknje peči. Rjavina se je odločila, da bo ves dan ostala skrita v meglenem obroču. Morda je bilo kar prav tako. Vsaj navidezno sva namreč stala na najvišjem zobu znamenite žage, ki jo lahko občudujemo z Dovjega. Prvi zob, Macesnovec, in njegov najlepši macesnov gaj na svetu pa hraniva za katero od družinskih jesenskih pobarvank. Tudi vam ga priporočam v tem letnem času. Srečno! 📍

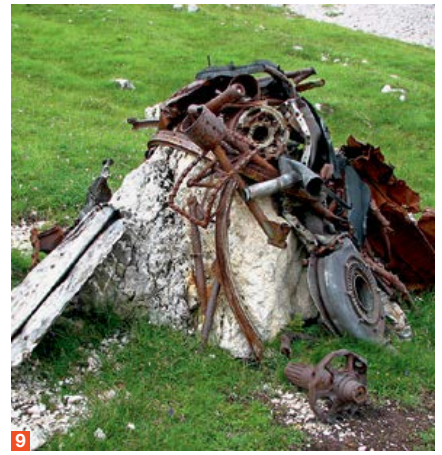
³ Več o tem si lahko preberete v vodniku Vladimirja Habjana, *Brezpotja*, Sidarta, 2009.

9 Ostanki strmoglavljenega letala

Foto: Gorazd Gorišek

10 Zavarovan kamin med vrhovoma Rjavine

Foto: Gorazd Gorišek

Ostanki bombnika pod Rjavino

Na južnem pobočju Rjavine, v bližini nemarkiranega pristopa nanjo, si lahko na ravnici med Pršivcem in Temenom ogledamo ostanke vojaškega letala, verjetno ameriškega bombnika, ki je strmoglavilo med drugo svetovno vojno. O letalu je v literaturi malo podatkov. V slovenskih gorah je bilo še nekaj podobnih nesreč: Kotovo sedlo, Mala planina, Jelovica ...

informacije

Dostopi: Do izhodišč za vzpone na Rjavino se iz osrednje Slovenije pripeljemo po gorenjski avtocesti. Za izhodišča v Kotu, Krmi ali Vratih avtocesto zapustimo na izvozu Hrušica in se zapeljemo do Mojstrane. V Vrata vodi cesta naravnost skozi vas, v Kot in Krmo pa v vasi zavijemo levo na Kosmačev preval. Cesta v Kot se na prevalu odcepi v desno, za dostop do druge doline pa se spustimo do Zgornje Radovne, kjer zavijemo desno v Krmo. Avtocesto lahko zapustimo že v Lescah in se do izhodišč v Kotu in Krmi pripeljemo skozi Bled, Gorje in dolino Radovne. Tudi za izhodišče na Pokljuki izberemo izvoz Lesce ter skozi Bled in Gorje dosežemo Rudno polje.

Literatura: Tine Mihelič: *Julijske Alpe*, PZS, 2009;

Andrej Mašera: *55 zavarovanih plezalnih poti*, Sidarta, 2011;

Tine Mihelič: *Julijske Alpe, Severni pristopi*, Sidarta, 2004;

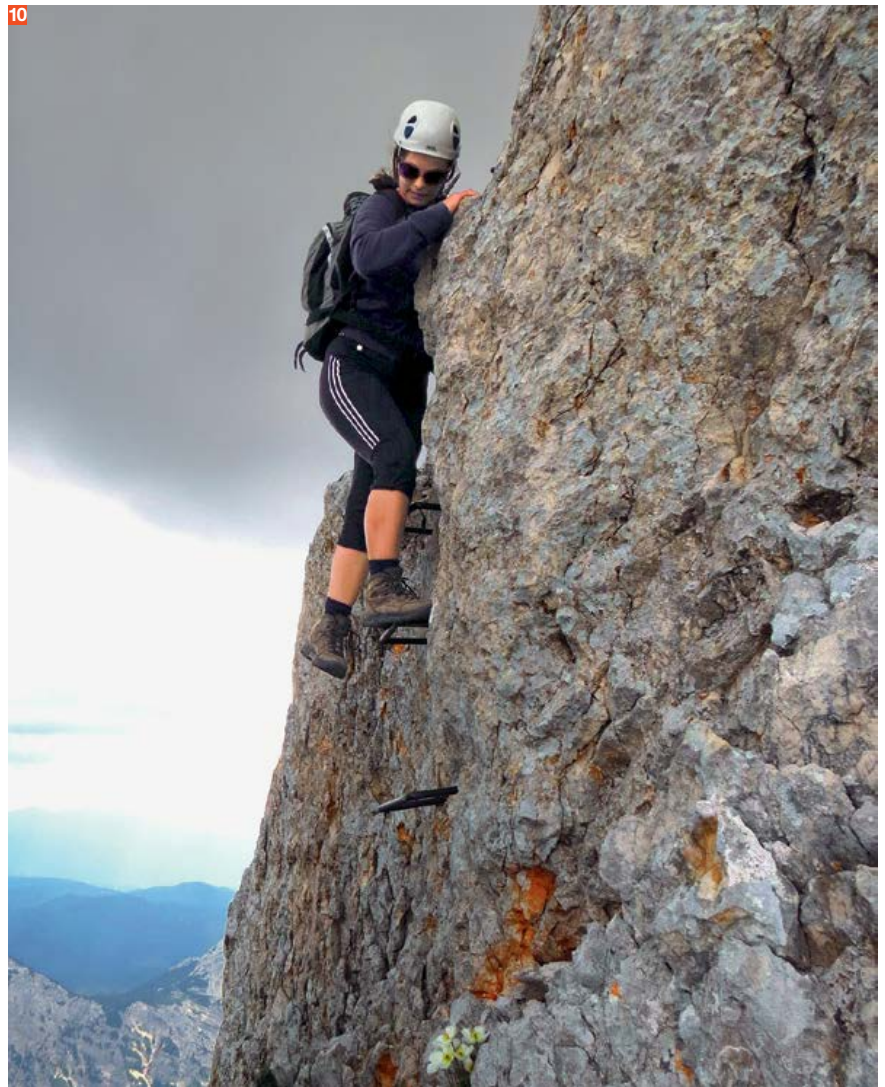
Vladimir Habjan: *Brezpotja, najlepše neoznačene poti slovenskih gora*, Sidarta, 2009;

Stanko Klinar: *Sto slovenskih vrhov*, Prešernova družba, 1991;

Uroš Sever in Franci Novak: *Čudovita obzorja Slovenije*, Mladinska knjiga, 2011;

Andrej Stritar: *111 izletov po slovenskih gorah*, Sidarta, 2013.

Zemljevidi: Triglav, PZS, 1 : 25.000; Triglav, Sidarta, 1 : 25.000; Julijske Alpe, vzhodni del, PZS, 1 : 50.000; Triglavski narodni park, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, Sidarta, 1 : 50.000.

Rjavina, 2532 m, iz Kota

Julijske Alpe

Na goro se bomo najprej odpravili iz njene doline. Rjavina v Kot pošilja spoštovanja vredno severno steno, ki je na glasu kot ena najlepših pri nas. Tudi v njej se je pisala zgodovina slovenskega alpinizma. Profesor France Avčin, njen véliki častitelj, je v knjigi *Kjer tišina šepeta* zapisal: "Za nama je Rjavina. Ni je premagala surova sila, ostrá pamet in globoka ljubezen sta jo zmogli." Brez skrbi, zmogli bomo tudi mi, čeravno malo naokoli in s pomočjo varoval.

Rjavina ima za vsakega dobro besedo, le podcenjevati je ne smemo. Iz Pekla vodi na vrh dobro zavarovana plezalna pot srednje težavnosti. Z vrnitvijo po običajni grebenski poti do Staničevega doma in sestopom v Kot je to krepka celodnevna tura, ki se bo za mnoge verjetno podaljšala v dvodnevno, saj tudi na drugi strani postojanke vabijo privlačni vrhovi: Vrbanovi špiči, 2408 in 2299 m, Begunjski vrh, 2461 m, ter Cmir, 2393 m.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot. Tura je dolga in naporna. Priporočljivo je prenočevanje v Domu Valentina Staniča.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada in komplet za samovarovanje.

Višinska razlika: 1590 m

Izhodišče: Lengarjev rovt v dolini Kot, 950 m. (WGS84: N 46,415413, E 13,896432) Gorenjsko avtocesto zapustimo na izvozu Hrušica, se zapeljemo do Mojstrane in levo na Kosmačev preval, kjer se desno odcepi gozdna cesta v dolino Kot.

Avtocesto lahko zapustimo že v Lescah in se do izhodišča pripeljemo skozi Bled, Gorje in dolino Radovne. V tem primeru na Kosmačevem prevalu zavijemo levo v Kot.

Koča: Dom Valentina Staniča pod Triglavom, 2332 m, odprt v poletni sezoni, mobilni telefon: 051 614 772.

Časi: Lengarjev rovt–Pekel 3.30 h
Pekel–Rjavina 1.30 h
Rjavina–Dom Valentina Staniča 1.30 h

Dom Valentina Staniča–Kot 3 h
Skupaj 10–11 h

Sezona: Primerno v kopnih letnih časih. Običajno od julija do septembra. V zgodnjem poletju so lahko na poti obsežna snežišča, ki jih lahko varno prečimo le z ustrezno opremo (dereze, cepin).

Vodniki: Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009; Andrej Mašera: *55 zavarovanih plezalnih poti*. Sidarta, 2011;

Rjavina z Lengarjevega rovta v Kotu Foto: Gorazd Gorišek

PLANINSKI VESTNIK | JUNIJ 2015

Rjavina, 2532 m, iz Krme

Julijske Alpe

Če se vode s severne strani Rjavine stekajo v Kot, južne hitijo proti Krmi. Nemara bi bilo bolje napisati padajo, saj je tudi prisojno lice gore večinoma strmo, divje, skorajda nepristopno. To ne velja za vrhnji del, ki kar malo spominja na Streho Grintovca. Niže se svet nenadoma prelomi. Stene Pršivca in Temena so izživ tudi najboljšim plezalcem. Mi se bomo seveda na vrh povzpeli po ovinku, čez Zgornjo Krmo. Izurjenim priporočam brezpotni vzpon čez Teme in po južnem pobočju na vrh ter sestop po spodaj opisani označeni poti, a tudi če se bomo držali markacij, nas čaka zanimiva visokogorska tura.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot. Tura je dolga in naporna. Priporočljivo je prenočevanje v Domu Valentina Staniča.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje in čelada.

Višinska razlika: 1590 m

Izhodišče: Konec ceste v dolini Krme, 950 m. (WGS84: N 46,384681, E 13,906839) Gorenjsko avtocesto zapustimo na izvozu Hrušica, se zapeljemo proti Mojstrani in levo na

Kosmačev preval. Z njega se spustimo do Zgornje Radovne, kjer zavijemo desno in se mimo Kovinarske kočice pripeljemo do izhodišča. Avtocesto lahko zapustimo že v Lescah in se do izhodišča pripeljemo skozi Bled, Gorje in dolino Radovne.

Koči: Kovinarska koča v Krmi, 870 m, od junija do septembra stalno odprta, maja in oktobra občasno, mobilni telefon 051 631 989, 051 345 806; Dom Valentina Staniča pod Triglavom (v bližini), 2332 m, odprt v poletni sezoni, mobilni telefon 051 614 772.

Časi: Krma–Malo polje 2 h
Malo polje–Dovška vratca 2.30 h
Dovška vratca–Rjavina 1.30 h
Sestop 4.30 h
Skupaj 11–12 h

Sezona: Primerno v kopnih letnih časih. Običajno od julija do konca septembra.

Rjavina iz jugozahodne strani, na desni Teme Foto: Gorazd Gorišek

PLANINSKI VESTNIK | JUNIJ 2015

Tine Mihelič: *Julijske Alpe, Severni pristopi*. Sidarta, 2004.

Zemljevidi: *Triglav*, PZS, 1 : 25.000; *Triglav*, Sidarta, 1 : 25.000; *Julijske Alpe, vzhodni del*, PZS, 1 : 50.000; *Triglavski narodni park*, PZS, 1 : 50.000, *Julijske Alpe*, Sidarta, 1 : 50.000.

Vzpon: Z Lengarjevega rovta v Kotu se napotimo po dolini navzgor, prečkamo večino leta suho strugo in se začenjamo zložno vzpenjati skozi gozd. Pot se kmalu strmeje vzpne v leva pobočja. V pomoč nam je celo nekaj klinov. Više prečimo gladke plošče (Previdno v mokrem!) in se povzpemo do bližnjega studenca, pri katerem se večino leta lahko odžejamo. Za studencem prečimo grapo (levo neoznačena pot na Macesnovec, 1926 m) in se začenjamo vzpenjati čez strmo pobočje, v Gubah imenovano. Strmina je kar huda, a znosna. Hojo nam krajšajo vedno lepši razgledi na okoliške gore. Od Debelega kamna, ki ga v ozadiju straži znamenita "ladja", se mimo desnega odcepa poti Lojzeta Rekarja povzpemo na rob Pekla, velike kotanje med Rjavino in Vrbanovima špicama (desno Dom Valentina Staniča, 2332 m), mi pa jo

uberemo levo navzgor. Sprva hodimo čez melišče, više pa že primemo za skalo in prva varovala zavarovane poti. Plezamo po stebri, na njegovem vrhu pa ob varovalih prečimo v levo na dno grape. Sledi nemara najlepši del poti. S pomočjo klinov in jeklenic plezamo po strmem razu. Nad izpostavljenim prehodom nas čaka še nekaj skob, nato pa se zložneje povzpemo na glavni greben. Obrnemo se levo

(desno zahodni vrh Rjavine – po tej poti se bomo vrnili). Kmalu nas čaka zelo strm sestop v škrbino, ki je zavarovan le s klini, zato samovarovanje tod ni mogoče. Na drugi strani se mimo dveh naravnih oken povzpemo na glavni vrh.

Sestop: Do razpotja na grebenu se vrnemo po isti poti, nato pa se ob jeklenicah povzpemo na zahodni vrh Rjavine, 2530 m. S sestopom nadaljujemo po grebenu proti zahodu, sprva

zložno, nad Dovškimi vratci, 2254 m, pa se svet bolj strmo prelomi navzdol. Vrataca ponujajo dve možnosti nadaljevanja: lahko se obrnemo desno in takoj začnemo s sestopom proti Kotu (s tem prihranimo dobro uro) ali pa nadaljujemo naravnost in se povzpemo še do bližnjega Staničevega doma, od koder sestopimo v Kot.

Gorazd Gorišek

Vodnika: Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009; Tine Mihelič: *Julijske Alpe, Severni pristopi*. Sidarta, 2004.

Zemljevidi: *Triglav*, PZS, 1 : 25.000; *Triglav*, Sidarta, 1 : 25.000; *Julijske Alpe, vzhodni del*, PZS, 1 : 50.000; *Triglavski narodni park*, PZS, 1 : 50.000, *Julijske Alpe*, Sidarta, 1 : 50.000.

Vzpon: Z izhodišča se odpravimo po dolini navzgor. Ravna uvertura je kar dolga, a tudi pozneje se bolj ali manj zložno vzpenjamo preko Vrtače in Pleše do Malega polja (levo pot preko Bohinjskih vratc, 1979 m, k Vodnikovemu domu, 1817 m). Mi se po desni poti povzpemo stopnico više, do pastirskega stanu v Zgornji Krmi. Nad njim je novo razpotje (levo Dom Planika, 2401 m), naša pot pa se popolnoma položi in nas pripelje do še enega levega odcepa, tokrat kredariškega. Mi nadaljujemo naravnost proti Domu Valentina Staniča, 2332 m. Zložna pot se dviga čez gorske trate in skozi lepe macesnove gaje. Više dosežemo neporaščena pobočja Pungrta, kjer se pot obrne v levo navzgor. Vzpenjamo

se proti Dovškim vratcem, 2254 m, sedlu med Rjavino na desni in Ržjo, 2538 m, na levi. V steni slednjega vrha bo ostro oko opazilo naravno okno. Tik pod sedlom označena pot zavije levo in se priključi poti na Rjavino malo pred Staničevim domom na Ravnici pod Ržjo, od koder se spusti na Dovška vratca. Komur je ta ovinek odveč in pred

vzponom na vrh ni namenjen h kočji, se lahko po melišču povzpne naravnost na sedlo in s tem prihrani kakšne pol ure hoje.

Nad sedlom se pot požene strmo navzgor. Varovala nam pomagajo čez nekaj stopenj. Više kot smo, manj je težav, zato pa vedno obsežnejši razgled. A težav še ni konec. Za zahodnim vrhom, po priključku

poti iz Pekla, nas čaka strm sestopni kamin. Od njega se mimo dveh oken povzpemo do bližnjega vrha.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. Z Dovških vratc lahko po melišču sestopimo naravnost na pot, ki vodi v Krmo.

Gorazd Gorišek

Rjavina, 2532 m, iz Vrat

Julijske Alpe

Mojster pisane gorniške besede Tine Mihelič je nekoč zapisal, da ne pozna nikogar, ki bi se samo zaradi Begunjskega vrha povzpel po leta 1903 zgrajeni Tominškovi poti, in s tem verjetno koga spodbudil, da je naredil ravno to. Dva poznam ... Verjetno nekaj podobnega velja za sosednjo Rjavino, ki je Vratom malo bolj od rok kot prej omenjeni vrh, še posebej pa zato, ker je treba od Staničevega doma najprej sestopiti sto višinskih metrov na Dovška vratca in se šele potem povzpeti na najvišjo točko. Morda se v prihajajočem poletju vendarle najde kdo, ki bo samo zaradi Rjavine prišel tja gor, čeprav vem, da je v bližnji okolici še veliko zanimivih ciljev.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot. Tura je zelo dolga in naporna. Priporočljivo je prenočevanje v Domu Valentina Staniča.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada in komplet za samovarovanje.

Višinska razlika: 1650 m

Izhodišče: Dolina Vrata, parkirišče v bližini Aljaževega doma,

990 m. (WGS84: N 46,409247, E 13,842860) Gorenjsko avtocesto zapustimo na izvozu Hrušica, v Mojstrani zavijemo levo in se mimo Koče pri Peričniku pripeljemo do izhodišča.

Koči: Aljažev dom v Vratih, 1015 m, stalno odprt od maja do septembra, aprila in oktobra občasno, telefon 04 589 10 30, mobilni telefon 031 384 011, 031 221 012; Dom Valentina Staniča pod Triglavom,

2332 m, odprt v poletni sezoni, mobilni telefon 051 614 772.

Časi: Aljažev dom–Dom Valentina Staniča 4.30 h
Dom Valentina Staniča–Rjavina 2 h
Sestop 4–5 h

Cmir, Begunjski vrh, Vrbanovi špici in Rjavina Foto: Gorazd Gorišek

PLANINSKI VESTNIK | JUNI 2015

Rjavina, 2532 m, s Pokljuke

Julijske Alpe

Morda se bo komu prvi hip zazdelo, da gozdnata Pokljuka s precej oddaljeno Rjavino nima ravno veliko skupnega in da je kvečjemu primerna kot izhodišče za vzpon na razgledne vrhove južnega roba Krme, od koder se tokratna izbranka sredice zelo dobro vidi, mosta čez globoko dolino pa ni ... Drži, toda na piscu je, da najde dober razlog, ki bi gornika spodbudil k izbiri takšne, kako naj zapišem, malo nenavadne poti. Prvi del bomo prehodili v družbi obiskovalcev Triglava, ki je tudi tam nekje, torej ta pot že zaradi tega ne more biti tako mimo. Srednji del, med Konjskim sedlom in Dovškimi vratci, bo čisto nasprotje, saj v tisti smeri ne hodi ravno veliko planincev. Od zelo blizu bomo lahko občudovali tudi okno v grebenu Rži. Razlog za izbiro bi lahko bil tudi podatek, da začnemo višje kot pri drugih izhodiščih in čeprav vmes dvakrat kar globoko sestopimo, je relativna višinska razlika še vedno najmanjša.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot. Tura je zelo dolga. Priporočljivo je

prenočevanje v Vodnikovem domu ali v Domu Valentina Staniča.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje in čelada.

Višinska razlika: 1400 m

Izhodišče: Parkirišče pri vojašnici na Rudnem polju, 1340 m. (WGS84: N 46,345708, E 13,922977) Gorenjsko avtocesto zapustimo na izvozu Lesce in se skozi Bled ter Spodnje in Zgornje Gorje pripeljemo do izhodišča.

Koče: Vodnikov dom na Velem polju, 1817 m, odprt v poletni sezoni, mobilni telefon 051 607 211; Dom Valentina Staniča pod Triglavom (v bližini), 2332 m, odprt v poletni sezoni, mobilni telefon 051 614 772; Triglavski dom na Kredarici (v bližini), 2515 m, odprt v poletni sezoni, preostale dni pohodnike sprejmejo meteorologi, telefon 04 531 28 64, mobilni telefon 040 620 781.

Časi: Rudno polje–Vodnikov dom 2.30 h
Vodnikov dom–Dom Valentina Staniča 2.30 h
Dom Valentina Staniča–Rjavina 2 h
Sestop 5 h

Skupaj 12–13 h

Sezona: Primerno v kopnih letnih časih, običajno od julija do septembra.

Vodnik: Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009.

Zemljevidi: *Triglav*, PZS, 1 : 25.000; *Triglav*, Sidarta, 1 : 25.000; *Julijske Alpe, vzhodni del*, PZS, 1 : 50.000; *Triglavski narodni park*, PZS, 1 : 50.000, *Julijske Alpe*, Sidarta, 1 : 50.000.

Vzpon: Z Rudnega polja se po cesti napotimo do bližnjega smučišča pod Viševnikom, 2050 m. Za njim odrežemo ovinek gozdne ceste, jo više še enkrat prečimo in se skozi gozd povzpemo nad planino Konjščico, 1438 m. Široka gorska žila se v nadaljevanju malce spusti. Ko že skoraj začutimo utrip planine, se po prečenju nekaj grap, spuščajočih z Viševnika, pot strmeje dvigne v

Rž in Rjavina Foto: Gorazd Gorišek

Skupaj 11–12 h

Sezona: Primerno v kopnih letnih časih. Običajno od julija do septembra. V zgodnjem poletju so lahko na poti (Tominškova pot, pot čez Prag) obsežna snežišča, ki jih lahko varno prečimo le z ustrežno opremo (dereze, cepin).

Vodniki: Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009; Andrej Mašera: *55 zavarovanih plezalnih poti*. Sidarta, 2011; Tine Mihelič: *Julijske Alpe, Severni pristopi*. Sidarta, 2004.

Zemljevidi: *Triglav*, PZS, 1 : 25.000; *Triglav*, Sidarta, 1 : 25.000; *Julijske Alpe, vzhodni del*, PZS, 1 : 50.000; *Triglavski narodni park*, PZS, 1 : 50.000, *Julijske Alpe*, Sidarta, 1 : 50.000.

Vzpon: Od Aljaževega doma se napotimo do bližjega spomenika padlim partizanom gornikom, znanega klina z vponko s Steno v ozadju. Tod krenemo levo čez prodnato strugo v gozd. Strmina nam že na začetku ne prizanaša in z redkimi prekinitvami ne pojenja do združitve s potjo čez Prag. Nad gozdno mejo se nam postavi na ogled severozahodna stena Cmira, 2393 m, preko katere je speljana nadaljnja pot. Po policah Cmirove

stene pridemo do Hudičevega žlebu (Snežiščel), za njim pa nadaljujemo s prečenjem. Vsa strma in izpostavljena mesta so dobro zavarovana. Ko zagledamo pred seboj značilno rumeno steno Begunjskega vrha, 2461 m, ni več daleč do studenca, kjer se priključi tudi pot čez Prag. Nad razpotjem strmina kmalu popusti (desno Kredarica, 2541 m), mi zavijemo levo. Čez grušč, preko podov in kotanj se

zložneje – glede na to, kakšno strmino smo premagali doslej – povzpemo do Staničevega doma, 2332 m. Od doma se po poti, ki sicer vodi v Krmo, povzpemo na Ravnico pod Ržjo. Na njej se obrnemo levo in sestopimo na Dovška vratca, 2254 m. Začetni del grebenskega vzpona na Rjavino je zelo strm (varovala). Nato se svet položi in ob vedno obsežnejših razgledih dosežemo najprej zahodni vrh. Za njim se nam z

leve priključi zavarovana pot iz Pekla (Kota). Zdaj nas čaka nemara najtežje mesto, sestop skozi strm, s klini in skobami zavarovan kamin. Mimo dveh oken do bližnjega vrha ni več daleč. **Sestop:** Sestopimo po poti vzpona. Pri Begunjskem studencu lahko izberemo, za sestop priporočljivejšo, pot čez Prag.

Gorazd Gorišek

Rjavina, 2532 m, s Pokljuke

ravnico Jezerce (desno pot na Srenjski preval, 1959 m, in Blejsko kočo na Lipanci, 1630 m). Nas čaka vzpon na Studorski preval, 1892 m, med Ablanco, 2004 m, na levi in Velikim Draškim vrhom na desni, 2243 m. Sledi dolga prečnica pod Toscem, 2275 m. Ko se čez prepadno, a dovolj široko polico približamo Vodnikovemu domu, 1817 m, zagledamo Triglav, 2864 m. Za domom sledimo zavarovani polici pod Vernarjem, 2225 m, nato pa se po strmih stopnicah povzpemo na Konjsko sedlo, 2020 m, kjer je razpotje številnih poti. Izberemo tisto, ki vodi proti Kredarici, 2541 m, a le za kratek čas. Napis na skali "Staničev dom" nas usmeri na spodnjo, manj uhojeno pot, po kateri prečimo do "avtoceste" Krma–Kredarica, ki jo samo prestopimo in v isti smeri (severovzhod) nadaljujemo čez južna pobočja Rži, 2538 m. Vedno manj je zelenja pod nogami. Ko ga dokončno zmanjka, stopimo na obsežno melišče, ki ga premeljevo v zmernem vzponu. Na drugi strani nas čaka razčlenjeno

pečevje, čez katerega se povzpemo do poti, ki pripelje iz Krme. Zavijemo levo in kmalu dosežemo odcep poti na Rjavino, kjer zavijemo desno (naravnost Dom Valentina Staniča, 2332 m). Sestopimo na Dovška vratca, 2254 m. Nad sedlom se pot požene strmo navzgor. Varovala nam pomagajo čez nekaj stopenj. Više kot

smo, manj je težav, zato pa vedno obsežnejši razgled. A težav še ni konec. Za zahodnim vrhom, po priključku poti iz Pekla, nas čaka strm sestopni kamin. Od njega se mimo dveh oken povzpemo do bližnjega vrha. **Sestop:** Sestopimo po poti vzpona. Kdor bo prespal v kateri od koč in bo imel naslednji dan dovolj časa (in volje), se mu do izhodišča ni treba

v celoti vračati po isti poti. Možnosti je kar nekaj: zgoraj po severni strani Rži na Kredarico, v spodnjem delu pa s Studorskega na Srenjski preval in naprej čez Viševnik.

Gorazd Gorišek

Cima della Vezzana, 3192 m

Dolomiti, skupina
Pale di San Martino

Čeprav je bil vrhunec sezone, sem bil okoli pol osmih zjutraj prerana ptica za planinske turiste in sem užival blaženi jutranji mir. Cima Vezzana je najvišji vrh v skupini in je že zaradi tega vredna obiska. Ima pa še nekaj skritih adutov, da

vzpon ni dolgočasen: snežišča, rahlo poplezavanje, zračen greben in občutek, da si nekaj naredil, preden si dosegel najvišjo točko. In, konec koncev, smo na tritisočaku.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, palice nujne, priporočljive dereze in cepin.

Višinska razlika: 611 m

Izhodišče: Koča Rosetta, 2581 m. (WGS84: N 46,267463, E 11,83887) Iz doline je najlažje dostopna z gondolo

iz S. M. di Castrozza (z veljavno planinsko izkaznico popust), nato še 15 min. Ostali dostopi iz doline so opisani v reportaži.

Koča: Rosetta, 2581 m, telefon +39 043 96 83 08, mobilni telefon +39 349 533 17 42.

Cima Vezzana (v sredini) Foto: Roberta, koča Rosetta

PLANINSKI VESTNIK | JUNIJ 2015

Cima della Fradusta, 2939 m

Dolomiti, skupina
Pale di San Martino

Kdor bi rad "okusil" delček t. i. lunine pokrajine na podih centralne planote ali Altipiana, bo to najlažje dosegel z izletom na La Fradusto. Okušati jo bo začel že med pristopom, z vrha pa

bo imel razkošen razgled na prostrano kamnito goličavo, ki kljub svoji praznoti izžareva nenavadno lepoto in privlačnost. Pod vrhom Fraduste leži ledenik Ghiacciaio della Fradusta,

pravzaprav bolj visi kot leži. Meritve v letih od 1954 do 2008 kažejo, da se je njegova površina s 95 ha zmanjšala na vsega 7,5 ha. Pod njim poživlja bližnje okolico zeleno jezerce

Fradusta, obdano z (zaenkrat še) večnim snegom oziroma ledom. Pravo razsežnost Altipiana pa bo pohodnik dojel šele med posedanjem in razgledovanjem na vrhu.

Cima della Fradusta in skromni ostanki ledenika Foto: Roberta, koča Rosetta

Zahtevnost: Lahka označena pot (markacije, možici). V megli je orientacija otežena.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, zaščita pred soncem, fotoaparati.

Višinska razlika: 358 m

Izhodišče: Koča Rosetta, 2581 m. (WGS84: N 46,267463, E 11,83887) Iz doline je najlažje dostopna z gondolo iz S. M. di Castrozza (z veljavno planinsko izkaznico popust), nato še 15 min. Ostali dostopi iz doline so opisani v reportaži.

Koča: Rosetta, 2581 m, telefon +39 043 96 83 08, mobilni telefon +39 349 533 17 42.

Časi: Izhodišče—sedlo Pradidali Basso/ Passo Pradidali Basso 1 h
Sedlo Pradidali Basso—Cima Fradusta 2 h
Sestop 2 h
Skupaj 5 h

Cima della Vezzana, 3192 m

Dolomiti, skupina
Pale di San Martino

Časi: Izhodišče—sedlo Travignolo/
Passo del Travignolo 2.15 h
Sedlo Travignolo—Cima Vezzana 45 min.
Cima Vezzana—sedlo Travignolo—
izhodišče 1.45 h
Skupaj 4.45 h

Sezona: Ko na označenih poteh
skopni sneg.

Vodnika: Roberta Secco: *Emozioni silenziose — escursioni nelle Pale di San Martino*. Samozaložba, 2011; Andrej Mašera: *Čudovite Alpe*. PZS, 2006.

Zemljevida: *Pale di San Martino*, Tabacco 022, 1 : 25.000; *Pale di San Martino — Fiera di Primiero*, Kompass 76, 1 : 50.000.

Vzpon: Od kočice Rosetta, 2581 m, zavijemo na pot št. 716, ki zlagoma zavija desno počez proti sedlu Bettega/Passo Bettega, 2661 m. Z njega sledi rahel spust proti levi in že smo na dnu široke grape, ki se imenuje Valle dei Cantoni. Čez strm prag si pomagamo z jeklenico. Mestoma se vzpenjamo po zmerno strmih snežišču (do 35°, sredi avgusta je bil ob osmi uri zjutraj sneg še tako trd, da se ni dalo brcati stopinj). Proti koncu snežišča vstopimo v steno in napredujemo ob jeklenici. Ko

je zmanjka, v dobri skali sledimo markacijam desno navzgor do sedla Travignolo, 2925 m. Pred njim prečimo manjše snežišče in krenemo desno navzgor čez melišče proti novemu sedlu. Možiči olajšajo sledenje nekoliko obledelih markacijam. Zložno se dvigujemo po vzhodni strani širokega grebena in prečimo še eno kratko snežišče. Greben postaja vedno ožji, pod njegovim robom sledimo stezi in

ugibamo, kateri vršič je pravi vrh, saj ni označen. Ko se začne greben počasi prevešati navzdol, je naš vzpon končan.

Sestop: Na izhodišču se vrnemo po isti poti. Sneg je zdaj že razmehčan in omogoča udoben ter hiter sestop. Kdor nerad sestopa po poti vzpona, naj z vrha sledi stezi 15 min proti severovzhodu do droga, kjer so prva varovala ferate Gabitta d'Ignoti. Z njihovo pomočjo se spustimo

navzdol po strmi stopnji (mestoma B) v dolino Strut/Val Strut, po snežišču mimo bivaka Giorgio Brunner, 2667 m, in naprej do stika z zavaranoto potjo Farangole/Sentiero delle Farangole št. 703, ki vodi do kočice Rosetta. Ta sestop je zahtevnejši od vzpona. Z vrha do kočice 3.30–4 h.

Mire Steinbuch

PLANINSKI VESTNIK | JUNIJ 2015

Cima della Fradusta, 2939 m

Dolomiti, skupina
Pale di San Martino

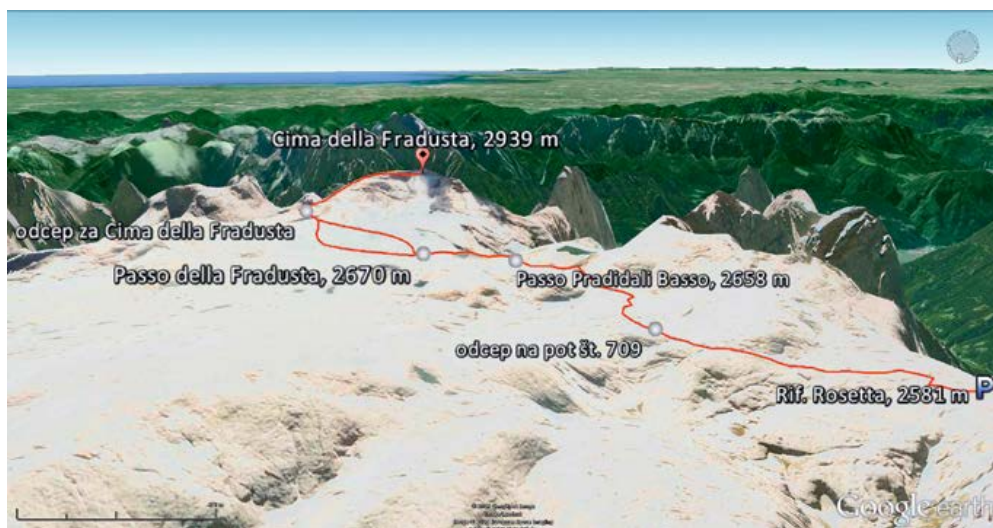

Sezona: Ko na označenih poteh
skopni sneg.

Vodnika: Roberta Secco: *Emozioni silenziose — escursioni nelle Pale di San Martino*. Samozaložba, 2011; Luca Visentini: *Pala Gruppe: Wanderungen und Normalwege auf die wichtigsten Gipfel*. Athesia, 1991.

Zemljevida: *Pale di San Martino*, Tabacco 022, 1 : 25.000; *Pale di San Martino — Fiera di Primiero*, Kompass 76, 1 : 50.000.

Vzpon: Od kočice Rosetta, 2581 m, gremo po poti št. 707 proti vzhodu, dokler ne dosežemo odcepa za pot št. 709 in zavijemo nanjo. Hodimo gor in dol po blago valoviti kamniti puščavi, ki jo prekinjajo neizraziti grebeni in plitvi jarki. Edina zaščita pred soncem so morebitni oblaki, zato se moramo pred njim zaščititi sami. Spustimo se na snežišče, ga prečimo z desne proti levi in se vzpenemo na greben. Kmalu pridemo na sedlo Pradidali Basso, 2658 m, kjer je razpotje. S tega mesta je lep razgled na Sass Maor, 2814 m, in Cima della Madonna, 2752 m. Nadaljujemo po poti št. 708 proti sedlu

Fradusta/Passo della Fradusta. Lahko izbiramo med možnostma: pot št. 708a po kopni stezi pod ledenikom in po poti št. 708, ki preči ledenik po njegovem spodnjem delu. Kopna steza naredi velik ovinek v levo, da se izogne kontam in škrapljam, pot št. 708 pa nas pripelje na sedlo Fradusta, 2670 m. Vzemimo si trenutek in se ozrimo po prehojeni poti ter uživajmo

ob enkratni scenaciji. Držimo se poti št. 708, ki vodi do škrbine Forcella alta del Ghiacciaio. Na položnem hrbtu oz. grebenu na desni opazimo možiče. Zapustimo markirano stezo in jim začnemo slediti. Vrstijo se v več trasah, pomembno je, da se držimo tistih, ki sledijo grebenu poševno rahlo levo navzgor na vrh. Z njega je fantastičen razgled v krogu 360°.

V neizprosno kamnito puščavo se je ugnezdilo šest smaragdno zelenih jezer. Idealno mesto za bivačenje ter fotografiranje sončnega zahoda in vzhoda.

Sestop: Na izhodišču se vrnemo po isti poti.

Mire Steinbuch

Ferata Portòn in zavarovana pot Nico Gusella

Dolomiti, skupina
Pale di San Martino

Ta ferata spada med najtežje in najlepše ferate v Palah. Je zelo dobro zavarovana. Kogar navdušuje plezanje po železju v divjem okolju med visokimi stenami, bo zagotovo užival.

Zavarovana pot Nico Gusella (B)–sedlo Ball/Passo di Ball 1.30 h
Sedlo Ball–koča Rosetta 2.30 h
Skupaj 8.30 h

Sezona: Ko na označenih poteh skopni sneg.

Vodnika: Axel Jentzsch-Rabl, Andreas Jentzsch, Dieter

Wissekal: *Klettersteigführer Dolomiten – Südtirol – Gardasee*. Alpinverlag Jentzsch – Rabl, 2011; Roberta Secco: *Emozioni*

Zahtevnost: Zelo zahtevna zavarovana pot (C po avstrijski lestvici). Priporočamo samo v stabilnem vremenu, ne v megli. Majhna absolutna višinska razlika še ne pomeni, da je tura lahka! Nabralo se bo kar nekaj sto višinskih metrov.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, komplet za samovarovanje, čelada.

Višinska razlika: 17 m

Izhodišče: Koča Rosetta, 2581 m. (WGS84: 46,267463, E 11,83887) Iz doline je najlažje dostopna z gondolo iz S. M. di Castrozza (z veljavno planinsko izkaznico popust), nato še 15 min. Ostali dostopi iz doline so opisani v reportaži.

Koča: Pradidali, 2278 m, telefon +39 043 96 41 80, telefon oskrbnika +39 043 96 74 08.

Časi: Izhodišče–vstop v ferato 2.45 h
Vstop v ferato–škrbina Portòn/Forcella Portòn 1.45 h

Neskončno število skob v ferati Portòn Foto: Mire Steinbuch

PLANINSKI VESTNIK | JUNIJ 2015

Ferati Velo, Portòn in zavarovana pot Nico Gusella

Dolomiti, skupina
Pale di San Martino

Če ne zaradi drugega, se spleča priti do kočice Vello della Madonna zaradi tega, ker stoji pod impresivnima dvojčkoma Sass Maorjem in Cimo della Madonna. Ob pogledu na njuni steni, ki se drzno pneta v nebo, se za trenutek nehote zresnimo. Kdor se ne bo podal vanju ali v slavni Raz tančic, si lahko poišče uteho in užitek v feratah.

Če bomo izlet razdelili na dva dni in prespali v koči Pradidali, bomo morda občudovali čudovit sončni zahod in vzhod. V tem primeru je tura malo drugačna od spodaj opisane: izhodišče–koča Velo–ferati Velo in Portòn–koča Pradidali–zavarovana pot Nico Gusella–koča Velo–izhodišče.

Zahtevnost: Zelo zahtevna zavarovana pot (C po avstrijski lestvici). Priporočamo samo v stabilnem vremenu, ne v megli.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, komplet za samovarovanje, čelada.

Višinska razlika: 1275 m

Izhodišče: Planina Zivertàghe/Malga Zivertàghe, 1375 m. (WGS84: N 46,239555, E 11,815687) Do planine se pripeljemo po gozdni

cesti, ki se odcepi od glavne ceste SS50 na dobro označenem odcepu približno 6 km pred S. M. di Castrozza.

Koči: Velo della Madonna, 2358 m, telefon +39 043 976 87 31, mobilni telefon +39 3343 52 10 99; Pradidali, 2278 m, telefon +39 043 96 41 80, telefon oskrbnika +39 043 96 74 08.

Časi: Izhodišče, pot št. 713–koča Vello della Madonna 2.30 h

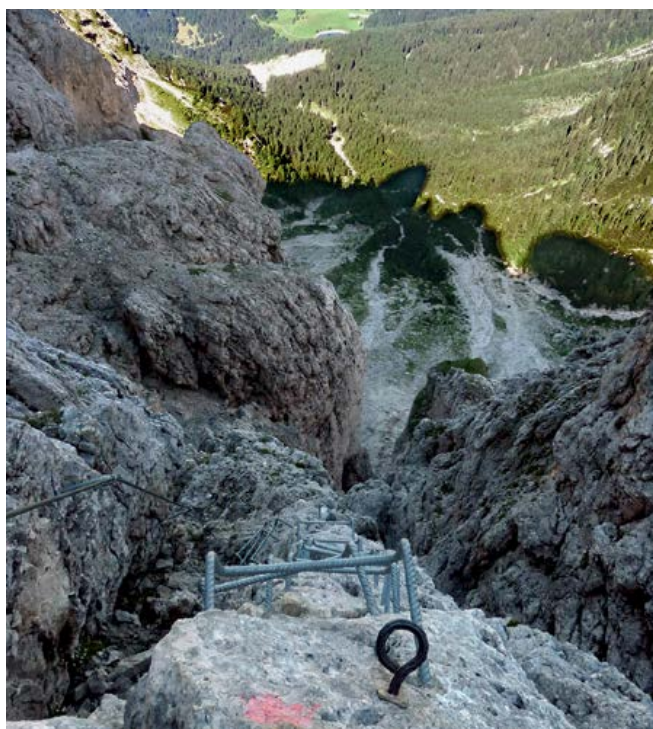
Koča Velo della Madonna–ferata Velo–škrbina Portòn/Forcella Portòn 1.45 h
Škrbina Portòn–zavarovana pot Nico Gusella–sedlo Ball/Passo di Ball 2.15 h
Sedlo Ball–ferata Portòn–ferata Velo–koča Velo della Madonna 3.15 h
Koča Velo della Madonna–izhodišče 1.30 h
Skupaj 11.15 h

Sezona: Ko na označenih poteh skopni sneg.

Vodnika: Axel Jentzsch-Rabl, Andreas Jentzsch, Dieter Wissekal: *Klettersteigführer Dolomiten – Südtirol – Gardasee*. Alpinverlag Jentzsch – Rabl, 2011; Roberta Secco: *Emozioni silenziose – escursioni nelle Pale di San Martino*. Samozaložba, 2011.

Zemljevida: *Pale di San Martino*, Tabacco 022, 1 : 25.000; *Pale di San*

Martino – Fiera di Primiero, Kompass 76, 1 : 50.000.

Ferata Velo, spodaj planina Zivertàghe Foto: Mire Steinbuch

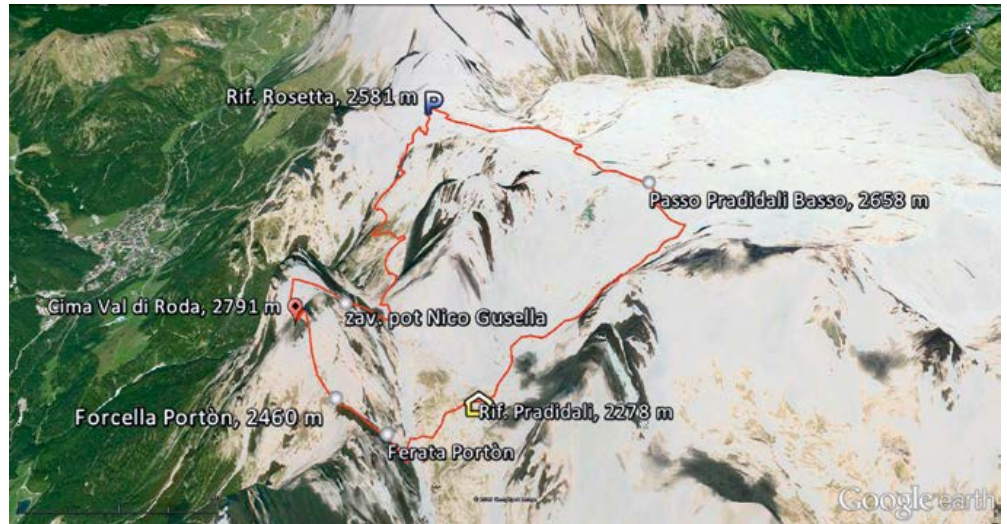
PLANINSKI VESTNIK | JUNIJ 2015 | 39 |

silenziose – escursioni nelle Pale di San Martino. Samozaložba, 2011.

Zemljevida: *Pale di San Martino, Tabacco 022, 1 : 25.000; Pale di San Martino – Fiera di Primiero, Kompass 76, 1 : 50.000.*

Opis: Od izhodišča gremo najprej do kočice Rosetta, 2581 m, nato po poti št. 707 in št. 709 do sedla Pradidali Basso/Passo Pradidali Basso, 2658 m. Nadaljujemo južno mimo kočice Pradidali, 2278 m, se po poti št. 739 vzhajemo na travnat hrbet in se spustimo v grapo. Prečimo položno snežišče in se opremimo. Po nekaj metrih lahkega plezanja dosežemo jeklenico in skobe ter se po njih vzpenjamo levo od zajede (B). Zatem prečimo levo na plošče in čez police (A/B). Po strmem robu grape (B, nato B/C, mesto C) navzgor in okoli roba. Navzdol preplezamo kratek previs (ključno mesto, C) in po polici na dno široke grape (A/B). V grapi nas čaka ne prav prijetno vzpenjanje po grušču in pesku rahlo v levo navzgor do dveh velikih balvanov z varovali. Preko njih (A/B, A) in po stezi do vrha grape. Tu

se navpično vzpenja železna lestev v škrbino Portòn, 2460 m, kjer se ferata konča.

Iz škrbine Portòn se spustimo do križišča poti, na katerem sledimo smerni tabli za zavarovano pot Nico Gusella/Sentiero Attrezzato Nico Gusella. Proti severu prečimo pobočje, sledi strm vzpon na travnato ramo – izpostavlje- no – do škrbine Stephen/Forcella

Stephen, 2650 m. Z nje je možen kratek vzpon na vrh Cime Val di Roda, 2791 m. Fantastičen pogled na Sass Maor, 2814 m, in Cimo della Madonna, 2752 m! Iz škrbine se začne uživanje v najlepšem delu ture. Ob jeklenici se spuščamo po gladkih ploščah (A/B, B), nogo postavljamo na skalne razčlembe ali na trenje. Tu je bolje, da nam ne zdrsne! Ko je (prehitro) konec

jeklenice in poplezavanja, nas steza v nekaj zavojih pripelje na sedlo Ball, 2443 m. Od tu se po poteh št. 715 in št. 702 vrnemo nazaj na izhodišče.

Mire Steinbuch

Ferati Velo, Portòn in zavarovana pot Nico Gusella

Opis: S parkirišča na planini Zivertàghe, 1375 m, je najkrajši dostop do kočice Velo della Madonna, 2358 m, po poti št. 713. Od kočice do vstopa v ferato Velo je 10 min. Pot št. 739, ki sprva vodi pod Cimo della Madonna, 2752 m, pripelje do stene, kjer se začnejo varovala. Splezamo na polico (B), prečimo v plošče (A/B) in navzgor (B/C) okoli vogala na drugo polico. Nekaj časa sledimo stezi, nato nadaljujemo po varovalih (A/B, A).

Ko izstopimo iz ferate, sledimo markacijam do križišča poti pod škrbino Portòn, 2460 m. Nadaljujemo v smeri table, ki kaže na zavarovano pot št. 714 Nico Gusella/Sentiero Attrezzato Nico Gusella. Med prečenjem pobočja zložno pridobivamo višino, nato sledi strm vzpon čez travnato ramo – izpostavljen, morje rožic – do škrbine Stephen/Forcella Stephen, 2650 m. Z nje je možen kratek vzpon na vrh Cime Val di Roda, 2791 m. Fantastičen pogled na Sass Maor, 2814 m, in Cimo della Madonna! Krušljiv sestop iz škrbine zahteva previdnost. Kmalu pridemo do najlepšega dela poti. Ob jeklenici se spuščamo po kompaktnih belih ploščah (A/B, B), nogo

postavljamo na skalne razčlembe ali na trenje. Tu je bolje, da nam ne spodrsne! Ko je (prehitro) konec jeklenice in poplezavanja, nas steza v zavojih pripelje na sedlo Ball, 2443 m. Nadaljujemo po poti št. 715 mimo kočice Pradidali, 2278 m, do stika s potjo št. 739. Vzhajemo se čez travnat hrbet in se spustimo v grapo. Prečimo položno snežišče in vstopimo v skalo. Po nekaj metrih lahkega plezanja dosežemo

navpična železna lestev v škrbino Portòn, 2460 m, kjer je konec varoval. Iz škrbine se spustimo do razcepa poti, nadaljujemo levo po št. 739 do ferate Velo in po njej navzdol. Do izhodišča se spustimo po poti vzpona.

navpična železna lestev v škrbino Portòn, 2460 m, kjer je konec varoval. Iz škrbine se spustimo do razcepa poti, nadaljujemo levo po št. 739 do ferate Velo in po njej navzdol. Do izhodišča se spustimo po poti vzpona.

Mire Steinbuch

Stolpi kamniti so Dolomiti

Pale di San Martino

Mire Steinbuch

"A greva?" V vetrovnem jutru, ni se še popolnoma zdanilo, stojiva pred kočo, kriviva vratova in strmiva v nebo, prekrito z bežečimi oblaki.

"Hja, kaj pa vem."

"Poglej, Francoza. Vprašajva ju, če gresta."

"Hello, guys, are you going?"

"Of course we are going." Spogledava se.

"Če gresta onadva, greva tudi midva," je izstrelil Rifle.

Več srečanj

Koča je bila Velo della Madonna, "greva" je bil namenjen znamenitemu Razu tančic v Cimi della Madonna, eni najlepših smeri pete težavnostne stopnje nasploh. Prvič sem bil v skupini Pale di San Martino. Tisti vikend sva imela srečo z vremenom. Pripeljala sva se v dežju, med plezanjem je bilo suho, ko sva odhajala, je spet deževalo. Analitični duh žal že pokojnega Rafaela Kalana - Rifleta je celotno turo z vremenom vred zelo dobro naštudiral.

Naslednjič sem prišel z drugo ekipo, tudi cilj je bil drug. Vreme je bilo do nas dobrohotno. Prvi dan smo preplezali smer in še pred mrakom našli bivak,

prenočili in nato za sestop porabili polovico naslednjega dne, ko smo, že med prvimi debelimi kapljami, prihiteli do kočice Pradidali. Spil sem komaj tretjino piva, ko je izbruhnila huda nevihta z vsem, kar spada zraven. Ko je začela pojenjati, smo zaslišali helikopter. Pristal je za kočico in skoraj takoj vzletel. Zvedeli smo, da je v italijansko navezo pod vrhom Sass Maorja udarila strela. En plezalec je bil na mestu mrtev, drugi močno poškodovan.

Tako je v Dolomitih. Krasno vreme se lahko nenapovedano zelo hitro sprevrže v svoje nasprotje. To velja sicer za vse hribe; morda se motim, a ne vem, zakaj se mi zdi, da je v Palah, tem prelepem

svetu kamnitih stolpov, preobrat še bolj nenaden. Je že tako, da z ramo ob rami stopajo veselje in žalost, uspeh in neuspeh, sreča in nesreča, življenje in smrt. Ob moji in tvoji rami, da se razumemo.

Pale di San Martino so ime dobile po hospicu svetega Martina in Julijana iz 11. stoletja v Val Cismonu, dolini na zahodni strani Pal. Okoli njega je zraslo mestece, današnji San Martino di Castrozza, 1467 m. Od več zgradb hospica se je ohranila samo cerkev svetega Martina. Naravni park Paneveggio – Pale di San Martino, del Nature 2000, ki je z okoli 240 km² največji v Dolomitih, se razteza na njihovem jugozahodnem robu.

Lunina pokrajina.
Nad snežiščem vidimo vrh
Cime Fradusta. Desno Pala di
San Martino, 2982 m.
Foto: Roberta, kočica Rosetta

1

Osrednji del, Altopiano centrale delle Pale, meri približno 50 km².

Od vseh skupin Dolomitov, ki sem jih obiskal, se mi je Pale di San Martino najbolj priljubila, čeprav je skupina Odle/Geisler z Odlo de Cisles/Geislerspitzen še bolj pravljica. Pale mi deluje kot svojevrstna oaza, gorati otok v mirnem zalivu večjega, razburkanega dolomitskega morja. Pokrajina ponuja vse od vitkih, zašiljenih stolpov in čokatih, često piramidastih vrhov do kamnite, ravne in valovite pokrajine, ki ji radi pritaknejo privednik mesečeva ali lunina. Za povrh

Zavarovano pot Dino Buzzati so poimenovali po italijanskem pisatelju, novinarju in slikarju Dinu Buzzatiju, "italijanskem Kafki", iz Belluna, velikemu občudovalcu teh gora, ki je leta 1940 napisal roman Tatarska puščava (Delo, 2004). Navdih za opis namišljene pokrajine v romanu je našel ravno v tem pogorju. Leta 1976 so po romanu posneli film.

premore še viseči mini ledenik in nekaj smaragdno zelenih ledeniških jezerc, katerih število je verjetno odvisno od zaloge snega, ki se je nabral čez zimo. Seveda ne smem pozabiti svojevrstnih razgledov. V pravi uri dneva in ob pravi svetlobi so mi zaprli sapo in me dvignili

nekam v višave, tako da sem pozabil, da stojim na trdnih tleh. Trudil sem se opisati si občutke, jih dojeti, a nisem našel besed. Pred menoj, onstran kamnitih podov, sta se iz mrčastega podnožja dvigovali čudoviti, rahlo neostri siluete, v mehkih poznopoldanskih, skoraj

2

3

Nekaj temperaturnih ekstremov

januar 2008: $-40,3\text{ }^{\circ}\text{C}$,
januar 2009: $-43,8\text{ }^{\circ}\text{C}$,
10. februar 2013: $-49,6\text{ }^{\circ}\text{C}$,
v kotanji na severni strani Cima Fraduste, na višini 2607 m, najnižja temperatura, registrirana v Italiji,
13. avgusta 2006 je zapadlo več kot pol metra snega.

večernih barvah, kakor na slikarskem platnu upodobljena vrhova, eden mogočnejši od drugega. Levi se končuje z vitkim stožcem, desni je zajetna piramida. V prihajajoči večerni svetlobi se na temnečem nebu, nedaleč drug od drugega, ločena s sedelcem, kakor ženin in nevesta vabeče postavljata fotogenični Cimon della Pala in Cima Vezzana, najvišji vrh v Palah.

Končno sem se zavedel, da bo treba dalje. Ko sem po nekaj stotinah korakov nehote pogledal proti levi, mi je spet zastal korak. Zagledal sem se v nekoliko bolj oddaljen, a podoben prizor kakor pred nekaj minutami. Skoraj na obzorju sta prebadala nebo dva mogočna stola, dvojčka – koničasti Sass Maor in Cima della Madonna z ravnim vrhom. Vročje sem si zaželel, da se mi fotoaparat ne bi pokvaril že pred tremi dnevi in bi lahko posnel te sanjske motive. Čeprav si nisem dovolil pokvariti doživetja, sem sklenil, da ne bom več trpel muk prisilnega fotografskega posta in bom naslednji dan odrinil domov.

4

Poti, ferate in ocene težavnosti

Dovolj romantike! Vrnimo se na kamnita tla. Poti so večinoma dobro označene, daljši odsek z redkimi ali obdelanimi markacijami je izjema. V resnici je poti toliko, da se skoraj nikoli ni treba vračati po isti. Tudi spodaj opisane izlete lahko prikrojite po svoji volji. Na feratah pa markacije tako niso nujno potrebne. Kjer je jeklenica, je tudi pot, pa čeprav vodi po navpičnih železnih lestvah, ki, po mojem mnenju, degradirajo skalo; skobe in klini so manj moteči. Od opisanih ferat nobena ne spada med najtežje, saj

1 Panorama od kočje Rosetta, druga z leve je Cima Vezzana.

Foto: Roberta, kočja Rosetta

2 Koča Pradidali stoji pod mogočno steno Cime Canali. Foto: Mire Steinbuch

3 Koča Velo della Madonna
Foto: Mire Steinbuch

4 Ostenje Cime Pradidali v jutranjem soncu
Foto: Mire Steinbuch

5 Prvi metri v ferati Portòn
Foto: Mire Steinbuch

6

informacije

Kako do San Martina di Castrozza: V Italijo vstopimo pri Sežani, z avtoceste A4 pri Portogruaru zavijemo na A28, mimo Pordenona in na A27 do Ponte nelle Alpi, kjer izberemo smer za Feltre. Za njimi zavijemo na cesto SS50 in – razen dveh kratkih odsekov – po njej skozi Fiera di Primiero do cilja. Po tej varianti je iz Ljubljane do San Martina di Castrozza (S. M. di Castrozza) 360 km. To pa je le ena od možnih poti.

Planinske koče: Rosetta (Pedrotti), 2581 m, odprta od 20. junija do 20. septembra, rezervacije so obvezne, telefon +39 348 24 55 732, mobilni telefon +39 349 533 17 42, e-pošta info@rifugiorosetta.it, spletna stran www.rifugiorosetta.it/;

Pradidali, 2278 m, odprta od 20. junija do 20. septembra, v jedilnici je brezplačen dostop do interneta, rezervacije so obvezne, telefon +39 043 96 41 80, telefon oskrbnika +39 043 96 74 08, e-pošta pradidali@libero.it, spletna stran <http://www.rifugiopradidali.com/>;

Velo della Madonna, 2358 m, odprta od 20. junija do 20. septembra, rezervacije so obvezne, telefon

+39 043 976 87 31, mobilni telefon +39 3343 52 10 99, e-pošta info@rifugiovelodellamadonna.it, spletna stran <http://www.rifugiovelodellamadonna.it/>;

Treviso-Canali, 1630 m, telefon +39 043 96 23 11, telefon oskrbnika +39 0439 62 716, e-pošta rifugiotreviso@gmail.com, spletna stran www.cai-treviso.it/rifugi/rifugio-treviso/.

Bivaki: Giorgio Brunner, 2667 m, blizu poti 716; Carlo Minazio, 2250 m, blizu poti 711; Renato Reali, 2595 m, blizu poti 707, dostopen z lažjim plezanjem; Fiamme Gialle, 3005 m, na rami Cimona della Pala, po izstopu iz ferate Bolver-Lugli.

Dostopi iz doline in povezave med kočami:

Koča Rosetta, 2581 m

Dostopi iz doline: z gondolo iz S. M. di Castrozza do zgornje postaje Rosetta, nato 10–15 min do istoimenske koče. Z veljavno planinsko izkaznico imamo pri vožnji popust; iz S. M. di Castrozza po poti št. 701, 3 h; iz S. M. di Castrozza po poti št. 702 iz doline Val di Roda, 3.30 h, lepša od poti št. 701; iz Garesa po poti št. 704, 4.30 h.

Prehodi: do koče Treviso v dolini Canali po poti št. 707, samo v dobri vidljivosti; lahka, zanimiva, dobro

označena pot, 5 h; do koče Treviso po poteh št. 708, št. 709 in št. 707, hodimo po visoki planoti, t. i. lunini pokrajini, samo v dobri vidljivosti, 5 h; do koče Pradidali po poteh št. 707 in št. 709 čez sedlo Pradidali Basso, 2 h; do koče Pradidali po poteh št. 702 in št. 715 čez sedlo Ball, ki je del Visoke poti Dolomitov/Alta Via delle Dolomiti, 2.30 h.

Koča Pradidali, 2278 m

Dostopi iz doline: iz S. M. di Castrozza z gondolo, od zgornje postaje Rosetta po poti št. 702 in št. 715 čez sedlo Ball, 2.30 h, ali po poti št. 709 čez sedlo Pradidali Basso, 2 h; iz S. M. di Castrozza po poteh št. 702 in št. 15 iz doline Val di Roda, 3.30 h; s parkirišča na planini Canali, 2.5 km naprej od hotela Cant del Gal, po poti št. 709, 3 h.

Prehodi: do koče Rosetta po poti št. 715 in št. 702 čez sedlo Ball, 2 h, ali po poti št. 709 čez sedlo Pradidali Basso, 2.30; do koče Treviso mimo ledenika Fradusta po poti št. 709, 3.30 h; do koče Treviso najprej po poti št. 709, nato po poti št. 711 čez sedlo Lede, 3.45 h; do koče Velo della Madonna po poti št. 739 čez ferate Portòn (tudi Porton) in Velo, 2.30 h, potreben je komplet za samovarovanje;

Pomembno!

Do nadaljnega sta zaprti zavarovana Pot lovcev/Sentiero Attrezzato del Cacciatore, pot št. 742, in ferata Vecchia/Ferrata della Vecchia, pot št. 739b.

O stanju poti se pozanimajte v kočah.

je njihova najvišja stopnja težavnosti C – zahtevno (po avstrijski lestvici z ocenami A do F). Kljub temu je dobra kondicija nepogrešljiva. Kjer so možici, so dovolj na gosto, da jim v dobri vidljivosti lahko sledimo. *Sentiero attrezzato*, zavarovana pot, ni klasična ferata, temveč pot, ki je na težjih ali izpostavljenih mestih zavarovana z jeklenico. Ferata izhaja iz italijanskega izraza *via ferrata*, ki pomeni železna pot.

Koče in bivaki

V osrednjem delu Pal di San Martino, od kamnitega severa proti jugu, od Cime Rosetta proti zeleni dolini Canali, so štiri koče, *rifugio* po italijansko: Rosetta (Pedrotti), Pradidali, Velo della Madonna in Treviso. Vse so zelo dobro opremljene, da ne rečem razkošno. Imajo tekočo vodo, umivalnice, točeno pivo (ne Pradidali) in ekspres kavo. Razlikujejo se v podrobnostih. V Rosetti si za plačilo lahko privoščite vroč (dobesedno) tuš, vendar se ne boste poparili, če boste v mešalni bateriji nastavili primerno temperaturo vode. Hrana mi je najbolj ugajala v Rosetti. Cene so primerljive z našimi. Rezervacije za spanje oziroma polpenzion so obvezne.

V Rosetti in Velo della Madonni lahko plačate s kartico. Za kogar so opisane razmere v kočah nepotrebno razkošje, lahko uporabi mrzle in vlažne zimske sobe ter neoskrbovane, vedno odprte bivake.

Predlogi za tri krožne ture

Koča Velo della Madonna–pot št. 742 in zavarovana pot Dino Buzzati št. 747–Cimerlo, do zavarovane poti št. 734 Camillo Depaoli in po njej nazaj do koče. Priporočamo le za izkušene, potreben je komplet za samovarovanje, na pot le v lepem vremenu, 7 h.

Koča Rosetta–pot št. 701 in 712–ferata Bolver-Lugli (težavnost C, I+)–bivak Fiamme Gialle–sedlo Travignolo/Passo Travignolo (prečenje strmega snežišča)–Cima Vezzana–nazaj do sedla Travignolo, z njega spust po snežišču do sedla Bettega/Passo Bettega in po poti št. 716 nazaj do koče. Potrebujete komplet za samovarovanje, priporočljiva sta cepin in dereze, 7 h.

Koča Rosetta–po poti št. 707 in 709–sedlo Pradidali Basso/Passo Pradidali Basso–sedlo Lede/Passo Lede–koča Pradidali–sedlo Ball/Passo di Ball–po poti št. 715 do stika s potjo št. 702, po njej do koče Rosetta. Prijeten sprehod v veličastnem okolju sten, vrhov in stolpov s priokusom kamnite pustinja, 5 h. ○

6 San Martino di Castrozza leži v dolini Cison na zahodni strani Pal.

Foto: Mire Steinbuch

7 Zadnja vertikala v ferati Portòn

Foto: Mire Steinbuch

do koče Velo della Madonna po zavarovani poti št. 714 Nico Gusella, 2.30 h, potreben je komplet za samovarovanje, samo v dobri vidljivosti.

Koča Velo della Madonna, 2358 m

Dostopi iz doline: s parkirišča na planini Zivertàghe, po poti št. 713, 2.30 h, do planine se pripeljemo po gozdni cesti, ki se odcepi od glavne ceste SS50 na dobro označenem odcepu približno 6 km pred San Martinom di Castrozza; iz S. M. di Castrozza po poteh št. 724 in št. 713, 3.30 h; iz S. M. di Castrozza po poti št. 721, 3 h; s parkirišča na Prati Fosne v dolini Canali, sprva po gozdni cesti, nato po poti št. 719 in št. 742 po zavarovani Poti lovcev, 5 h, dokler bo pot št. 742 zaprta, ta možnost odpade; s parkirišča na Prati Fosne v dolini Canali po poti št. 747 Dino Buzzati ali po poti št. 734 Camillo Depaoli, 5 h. Obe sta zavarovani poti.

Prehodi: do koče Pradidali po poti št. 739 čez ferati Velo in Portòn, potreben je komplet za samovarovanje, 2.30 h; do koče Pradidali po ferati Velo pot št. 739 in zavarovani poti Nico Gusella št. 714, potreben je komplet za samovarovanje,

2.30 h; do koče Rosetta po ferati Velo pot št. 739 in zavarovani poti št. 714 Nico Gusella, do sedla Ball, nato po poti št. 715 in št. 702, potreben je komplet za samovarovanje, 4.30 h; do koče Treviso po zavarovani Poti lovcev št. 742 (do nadaljnega je zaprta), 5–6 h.

Koča Treviso, 1631 m

Dostop iz doline: s parkirišča na planini Canali po poti št. 707, 45 min.

Prehodi: do koče Rosetta po poti št. 711, št. 707–709, 6–7 h; do koče Pradidali mimo bivaka Minazio, po poteh št. 707, št. 711, št. 709, 6 h; do koče Pradidali čez planino Canali in Pradidali po poteh št. 707, št. 711 in št. 709, 5.30 h.

Literatura:

Axel Jentsch-Rabl, Andreas Jentsch, Dieter Wissek: *Klettersteigführer Dolomiten – Südtirol – Gardasee*. Alpinverlag Jensch – Rabl, 2011 (priložen DVD, podrobni opisi vseh ferat v Palah s kratkim povzetkom v angleščini).

Roberta Secco: *Emozioni silenziose – escursioni nelle Pale di San Martino*. Samozaložba, 2011 (kupil sem ga v koči Rosetta).

Lucio De Franceschi: *Pale di San Martino Est*. CAI-TCI, 2009.

Mark Zahel: *Westliche Dolomiten*. Bruckmann, 2007.

Andrej Mašera: *Čudovite Alpe*. PZS, 2006.

Lucio De Franceschi: *Pale di San Martino Ovest*. CAI-TCI, 2003.

Samuele Scalet, Sebastiano Zagonel, Tulio Simoni, Mariano Lot, Duilio Bononsegna: *Pale di San Martino. Arrampicare, camminare, volare*. Edizioni Versante Sud, 2003 (v sicer alpinističnem vodniku so v uvodu vsakega poglavja v nemščini opisi dostopov in prehodov od ene koče do druge).

Luca Visentini: *Pala Gruppe: Wanderungen und Normalwege auf die wichtigsten Gipfel*. Athesia, 1991 (verjetno razprodana, po spletu dosegljiva v antikvarijatu).

Luca Visentini: *Pale di San Martino*. Athesia, 1990.

Zemljevida: *Pale di San Martino*, Tabacco 022, 1 : 25.000; *Pale di San Martino – Fiera di Primiero*, Kompass 76, 1 : 50.000.

Nikoli več Langtang

Potres in plazovi v Himalaji

Mojca Stritar Kučuk

O plazovih pod Everestom, ki jih je sprožil aprilski potres, so poročali vsi. Bolj obrobna pa je ostala dosti bolj usodna zgodba iz Langtanga, za Everestom in Anapurnami najbolj cvetočega nepalskega trekinškega območja. 25. aprila so ga plazovi izbrisali z zemljevidov, skupaj z nekaj sto mrtvimi in številnimi pogrešanimi, ki bodo to verjetno za vedno ostali.

Božič 2013

Bil je eden mojih najlepših trekingov – in lahko mi verjamete, da jih je bilo že kar nekaj in da so bili vsi lepi. Po mučnem začetku, tipični neskončni vožnji – deset ur za 115 kilometrov od Katmanduja do Syabru Bensija! – ki so jo izdatno težavnejšo na najbolj vrtoglavem delu delali mimo naju leteči pljunki in bruhanje domačinov, sva postala glavna junaka

lastne adventne pravljice. Brez zvezdniskih osem-tisočakov, a z dramatičnimi pogledi na strašljivi Langtang Lirung, 7246 m, brez pravega trekinškega udobja, a zato tudi brez množic. V dveh dneh sva se po udobni poti prek travnatih strmin nad dolino, med kosmatimi opicami, ob razpenjeni reki Langtang Khola in skozi rododendronov gozd, še čarobnejši zaradi skrivnostne megle, dvignila do

vasi Langtang na 3400 metrih, kjer nama je skozi večerno razjasnitev prvič pomežiknila Humarjeva usodna gora. Nekaj nepozabnih dni sva nato preživela v dobro uro oddaljeni Kyanjin Gompi, 3850 m, najvišjem naselju v dolini. Po dolini sva šla naprej proti tibetanski meji v iskanju jakov in jetijev, ki naj bi edini prebivali v teh samotnih krajih (prve sva našla, drugih ne), z osrednjega razglednika doline, Tsergo Rija, 4984 m, pa sva zrla na dih jemajočo panoramo okrog sebe in ostala brez besed ob tihotnem plazu, ki je steno Lirunga oblekel v bel oblak. V hladni jasnini je bilo najino bivanje v Langtangu umirjeno, estetsko doživetje, ki sva ga zaokrožila z bizarnim božičnim večerom ob svetih Gosainkundskih jezerih. Nikoli več!

Plaz

Slabi dve leti kasneje, v soboto, 25. aprila 2015, je bila vas Langtang nekoliko *zmačkana*. Tudi ljudi je bilo v njej več kot običajno, kajti prejšnji večer so praznovali *ghawo*, budistični obred, ki naj bi pomagal mrtvim dušam doseči nebesa. Pozno v noč so peli, plesali in pili, jutro pa je bilo pač temu primerno. Domačini so se spravljali na polja, skozi vas so hiteli trekerji, eni gor, v Kyanjin Gompo, drugi dol, proti dolini, od katere jih je ločil dolg dan hoje.

Pisati o tragediji je neumestno, kajti malo vasi sem videla, ki bi bile postavljene na tako plazovom izpostavljenem kraju – kot bi izzivala naravne sile. Kamnite hiše in z živalskimi iztrebki ozaljšane tlakovane poti so zasedle uravnavo tik pod strmimi stenami, nad katerimi je tudi nestrokovno oko opazilo visoka, plazovita pobočja. Ni prvič, da je Langtang odnesel plaz, a človeški spomin je žal precej krajši od geološkega, in tako je bil po vsakem incidentu spet obnovljen. Toda nihče si ni mogel predstavljati, kakšno uničenje bo vas dokončno pokopalo.

Malo pred poldnevom se je zgodil Potres. Zaradi ugodne ure dneva, ko so bili vsi v glavnem na prostem, je bilo po preostalih delih Nepala precej manj žrtev, kot bi jih lahko bilo, v Langtangu pa je bilo bolj ali manj vseeno. Kar je sledilo, je bilo namreč še neprimerljivo huje. Zaradi tresenja tal se je odlomil ledenik visoko na pobočjih Langtang Lirunga, kjer je bilo zaradi obilnih padavin še posebej veliko snega. Domačin, ki se je vračal iz nižje ležeče vasi, je dogodek opisal: "Slišati je bilo kot grmenje. Najprej sem slišal zvok in potem čutil tresenje tal. Videl sem ogromne kose ledu, ki so padali, in potem je bil zrak poln nečesa, kar se je zdelo kot dim." Oblak iz ledu, snega in kamenja je pokopal vse pod seboj, hkrati pa je ustvaril močan pritisk, ki je odpihnil hiše v vaseh in zravnal drevesa visoko na nasprotni strani doline. Kot da bi eksplodirala atomska bomba!

1 Ptičji pogled na dolino pred potresom. Vas Langtang leži v sredini slike, malo preden dolina zavije levo. Desno Langtang Lirung.

Foto: Mojca Stritar Kučuk

2 Čakajoč na pomoč

Foto: Sudarson Karki

3 Kuhanje na prostem pred porušeno hišo

Foto: Sudarson Karki

4 Vas Langtang pred potresom

Foto: Mojca Stritar Kučuk

Uničujoča gmota je vas popolnoma zasula. Šokirani preživeli so izkopavali delno zasute, okrog so tavalni osupli jaki in konji, prava bitka pa se je s tem šele začela.

Bitka za preživetje

Plazovi so namreč leteli z vseh strani. Glavni, ki so ga vsemogočni sateliti zaradi vremena lahko fotografirali šele čez pet dni, naj bi bil širok dva do tri kilometre, podirala pa so se tudi druga pobočja po vsej dolini in še dlje – morda ste prebrali dramatično poročilo Vikija Grošlja s ceste v Syabru Bensi. Preživeli so ostali ujeti med plazovi, ki so leteli z vseh strani. Satelitski telefoni niso delovali in komunikacije ni bilo niti z zunanjim svetom niti znotraj doline, tako da nihče ni vedel, kaj se dogaja. Predvsem Nepalci so nejeverno skušali doseči vas Langtang, da bi našli svoje najbližje, in se večinoma vrnili v joku.

Dve tuji obiskovalki, ki sta kasneje iz varne domovine za pomoč Langtangu vzpostavili spletno stran <https://www.justgiving.com/Langtang-Survivors/>, sta bili s svojim nosačem že nekaj ur hoje nižje. Še preden so začutili prvi potresni

sunek, so videli, da se je na nasprotnem bregu doline odlomilo pobočje. Zatekli so se za bližnjo skalo in več kot pol ure preživeli v izmikanju balvanom, ki so, kot bi bili kamenčki, frčali mimo njih, pospremljeni s plazovi iz kamenja in dreves. Po tveganem prečkanju nekaj silno nestabilnih plazovin so noč preživeli na uravnavi okoli podrtega skupka lodžev, imenovanega Lama Hotel, nekje na polovici doline, kjer se je zbralo okoli 50 preživelih. Tla so se tresla vso noč, po dolini so gospodarili plazovi, ki so se jim umikali le na podlagi zvoka, poleg tega pa so bili še premrazeni, mokri od močnega dežja in sestradani. Najvarnejše mesto je bilo pod dvema velikima balvanoma, vendar sta bila blizu reke, katere gladina je nenadoma upadla, tako da jih je skrbelo, da bo nadnje prišel še poplavni val. Kot se je kasneje izkazalo, je bil ta strah odveč. Zasuta reka si je našla pot skozi podrhti material, s tem pa ni bilo nevarnosti kasnejšega vodnega uničenja doline ob porušenju novonastalega jezua. Naslednji dan se je del preživelih, med drugim tudi Slovakinja z zlomljeno nogo, s plezanjem po strmih travah – udobna pot, po kateri sva se tako rekoč z rokami

v žepih sprehajala midva, je bila pač uničena – priboril do vasi Sherpa Gaon visoko nad dolino, od koder so jih nato rešili s helikopterjem.

Podobno so doživljale druge skupine. Najsrečnejši so se zatekli v vojaško postojanko in se tam v močnem dežju spopadali "samo" z nevarnostjo podhladitve. Na sebi so imeli to, kar so pač imeli v trenutku potresa, dve tujki sta recimo pribežali tja brez čevljev. Vsi preživeli pa so poročali o neverjetnem sodelovanju med ljudmi, ne glede na barvo in jezik. Delili so, kar so premogli, od hrane do zdravstvenih pripomočkov, in nek Američan je dejal: "Stopnja sodelovanja med domačini in tujci je bila večinoma neverjetna ... Bilo je prelepo."

Bitka za helikopterje

Medčloveška idila sredi grozeče narave se je končala naslednji dan, ko je po zraku končno začenjala prihajati pomoč. Vendar le po tujce, ki so si s satelitskimi telefoni naročili reševanje! Za vsak helikopter se je vnel prepir. Celo vojaki, če so bili prisotni, menda niso mogli (ali želeli) posredovati, in tako so domačini zlepa ali zgrda v helikopterje najprej

5 28. aprila 2015 je plaz z Langtang Lirunga, 7246 metrov, vzel več kot 200 življenj samo v Langtangu. Med njimi so bili domačini in turisti. Posledice potresa so vidne na sliki.

Povzeto po svetovnem spletu

6 Vas Langtang pred in po potresu

Povzeto po svetovnem spletu

vkrcali poškodovane Nepalce. Tudi nepalski vladi so kasneje očitali, da bi bilo preživelih več, če bi pomoč prišla prej in v večjem številu.

Rešenih je bilo nekaj sto ljudi, vključno z Američanko, ki je prišla iskat svojo pogrešano mamo. Po novici o njenem izginotju je šokirana prihitela v Nepal, najela helikopter, da jo je odpeljal v Kyanjin Gompo, nato pa šest dni blodila po dolini, čeprav so ji vsi odsvetovali, češ da lahko vsak trenutek pride do novega plazu. Bi njeno dejanje označili kot predano, nespametno – ali morda oboje?

Langtanga ni več

O vasi Langtang skoraj ni več sledu. "Langtang, sabai gayo", Langtanga ni

več, govorijo domačini. V plazovini, debeli celo trideset metrov, število mrtvih verjetno nikoli ne bo več kot ocena. Dvesto, morda tristo. Koliko je bilo med njimi tujcev, ne ve nihče, a na območju, kjer je bilo kar 55 lodžev, gotovo ne malo. Pa saj je vseeno. Redki gotovosti človeške arogance sta, da nam bo narava vsake toliko časa pokazala, kakšni nemočni črvički smo v resnici, in da je smrt dokončna demokracija. Plazovom je bilo prav vseeno, kdo je Nepalec in kdo tujec, kdo treker in kdo vrhunski alpinist, kdo nosač in kdo gospodinja. Zasuli so vse.

Zadnje dni pogosto mislim na Langtang. Na zamrznjene luže v vasi, ko sva zjutraj hitela navkreber, na zaspanega konja, ki je pred vrati kuhinje čakal na svoj zajtrk, na enega najdaljših zidov iz kamnov *mani* sredi skromnih polj, za katerimi so se kazali beli himalajski lepotci, na ledeni vrh Tsergo Rija, s katerega nama je 360 stopinj panorame jemalo dih (malo pa tudi višina in veter). Na domačinke, ki so naju kot neumorne sirene vabile na čaj, jakov jogurt, *dal bhat* ali kaj četrtega, in na ljubeznivega rumenega mačka, ki sva ga crkljala na

jutranjem sončku pred lodžem na skoraj 4000 metrih ...

Mislim tudi na apokaliptične prizore opustošene doline in na grozo preživelih pod podirajočimi se pobočji. Nemogoče se je vživeti v njihove občutke, čeprav ni nemogoče, da bi kaj takega na katerem od potovanj doživela tudi sama. Hvaležna sem, da do tega še ni prišlo!

In čeprav jih ne poznam, mislim na negotovo prihodnost domačinov, ki so ostali brez vsega – brez domov in brez svojih najdražjih. Strokovnjaki dvomijo o ponovni naselitvi doline. Vseeno pa sem prepričana, da bo ob kratkosti človeškega spomina čez sto let spet naseljena. Mogoče bo vas Langtang spet zrasla prav pod istim strmim grebenom ... Ali jim lahko kako pomagamo? Morda ste jim že, s prispevanjem Rdečemu križu ali kateri drugi organizaciji. Morda boste darovali prek prej omenjene spletne strani. Morda pa boste pomagali tako, kot prosijo Nepalci, in še kdaj obiskali hribovsko Koromandijo sredi Himalaje. Mi bomo to gotovo še storili – samo v Langtang ne bomo šli nikoli več ... ●

Brez prijateljstva na gori ni uspeha

Pogovor s Stipetom Božičem

Vladimir Habjan

Verjetno našega tokratnega sogovornika ni treba prav posebej predstavljati. Stipe Božič je bil namreč udeleženec mnogih, danes že lahko rečemo, legendarnih slovenskih odprav na himalajske in pakistanske osemtisočake, npr. Everest leta 1979, Lotse 1981, Manaslu 1984, Kangčendzenga 1991.

Kot prvi Hrvat je stal na treh najvišjih gorah sveta, na Everestu kar dvakrat. Vzpel se je na najvišje vrhove vseh sedmih celin. V Lukovi jami (Lukina jama) na Velebitu se je spustil 1395 metrov globoko. Na smučeh je kot prvi Hrvat prišel na Severni tečaj. S kamero je posnel kilometre filmskega traku, zmontiral in režiral vrsto (tudi nagrajenih) gorniških filmov, poslikal nešteto fotografij in imel celo vrsto razstav. V času po obdobju vrhunskega alpinizma je bil, kot kaže, primeren čas za pogled nazaj in rezultat tega je knjiga *K2, zmagoslavje in tragedija*, ki je pri založbi VBZ izšla lani. Čeprav je v gorah doživel marsikaj lepega pa tudi tragičnega, ga je najbolj zaznamovala ravno odprava na K2 leta 1993. Stipe Božič je s poskusom reševanja bolnega alpinista pustil neprecenljiv pečat hrabrega, požrtvovalnega in plemenitega človeka. Prisluhnilo mu.

Pred kratkim je rušilni potres v Nepal ugodil mnogim žrtev kosil tudi po osemtisočakah. Kako komentirate dejstvo, da je komercialna in

alpinistična sezona na Everestu in tudi drugje praktično propadla?

Razumljivo, da se je sezona vzponov končala zaradi strahu pred potresom, ki bi lahko povzročil plazove kamenja, ledu in snega. Človek se pristno boji potresa, ko se mu tla pod nogami zibljejo, še posebno, če je v gorah za hobi.

Ali še plezate? Kje ste bili nazadnje v hribeh?

Še vedno zelo rad plezam, res pa je, da manj po stenah, več pa po običajnih pristopih na vrhove, pa tudi turno smučam. Priložnost za plezanje po stenah največkrat izkoristim, ko me obiščeta hčerki Maja in Iva, ki prav tako plezata, a sta trenutno službeno in študijsko v Belgiji in na Poljskem. Zadnji malo višji vzpon sem opravil pred dvema letoma s prijateljem Davom Karničarjem in njegovo skupino na Damavand v Iranu. S Himalajo sem zaključil po neuspešnem poskusu vzpona na Pumori leta 2009. Takrat sam nespretno padel in se ujel za staro vrv, kar mi je bil opomin, da sem morda izkoristil svoj fond sreče, ki mi jo je daroval Bog.

Kaj vas je potegnilo v gore? Kako to, da se je Dalmatinec zaljubil v sneg, led in skalo?

Želja, da sem drugačen od drugih, in radovednost za odkritji novega in neraziskanega, vsaj za mene. Gore so zadnje neraziskano področja planeta Zemlja.

Prehodili in preplezali ste veliko gorskega terena po vsem svetu, od rodne Dalmacije, prek Alp do Himalaje in drugih gorstev sveta. Kje vam je najlepše, kje ste se ali se še najbolje počutili?

Vzpel sem se na tri najvišje gore sveta, preplezal "tri zadnje probleme Alp" (severna stena Matterhorna, severna stena Eigerja in Walkerjev steber v Grandes Jorasses, op. p.), najvišje vrhove vseh sedmih celin in še mnogo tega, a najbolj mi je v srcu ostala Antarktika. Ta nepregledna bela pusta prostranstva, ki so ostala čista in nedolžna kot v času nastanka sveta. Pomanjkanje kakršnega koli živiljenja na tej celini, razen ob obali, v človeku izzove globoko spoštovanje do neskončne in brezčasne moči narave proti naši minljivosti. Bele linije antarktičnih gorskih vencev so me spominjale

na potrebo varovanja narave, ki jo vse bolj uničujemo.

Vaša knjiga K2, zmagoslavje in tragedija je nekakšen presek skozi vašo alpinistično in himalajsko pot, po drugi strani pa se mi zdi, da je na nek način osebno očiščenje z odprave iz leta 1993 na K2. Pišete namreč o tanki črti med življenjem in smrtjo na gori. Pomoč, ki ste jo nudili tovarišem, čeprav ste s tem ogrožali tudi lastno življenje, je najlepše opisal zdravnik odprave Damjan Meško v članku v Planinskem vestniku, št. 11, 1993, str. 465–468. Se zelo motim?

Vsekakor je ta knjiga moj literarni dolg vse številnejšim bralcem planinske literature. Morda lahko zamudo knjige opraviči dejstvo, da sem medtem posnel preko sto avtorskih filmov za HRT (Hrvatska radio televizija, op. p.) in še desetino za slovensko RTV. Ko se ozrem nazaj, sem prepričan, da pisane besede ne more zamenjati nič, zato je ta knjiga dobrodošla. Čeprav sem se tudi na prejšnjih ekspedicijah pogosto srečeval s smrtjo, se me je odprava na K2 še posebno dotaknila. Notranja borba racionalnega in čustvenega me je popolnoma izčrpala. Racionalno mi je govorilo, da Boštjana (Kekca) nihče s te višine z nobeno tehniko ne more rešiti, a čustva so mi govorila, da moram ostati z njim na 8000 metrih in mu pomagati. Racionalno je le prevladalo, ker sem se zavedal, da moram kot najstarejši in najbolj izkušen član odprave misliti na reševanje druge dvojice alpinistov: Borisa Sedeja in Zvonka Požgaja. Boštjanova smrt je moja dilema na koncu rešila, je pa bil naš sestop po tem zelo dramatičen in tvegan.

Pri sestopanju z vrha K2 so se vam iz spomina izgubili posamezni deli poti. Kako ste jih ponovno sestavili? S pomočjo soplezalcev?

Čeprav smo se zavedali, koliko ljudi se je v viharju izgubilo na K2, in čeprav smo že vnaprej postavili palice z zastavicami za primer sestopa v slabem vremenu, smo se vsi izgubljali. Zvonko je komaj našel tabor 4. S Carlosom (Carsoliom) sva morala bivakirati na 8000 metrih, ker sva se izgubila pri sestopu z vrha in nisva našla tabora 4. Pri sestopu s tabora 4 sta se izgubila Viki (Grošelj) in Carlos, vendar sta na srečo le nekako našla pravo

2

3

1 Stipe Božič Foto: Arne Hodalič

2 V navezi z Ang Phujem na Everestu leta 1979 Foto: Stane Belak - Šrauf

3 Pogosto s kamero v rokah Foto: Viki Grošelj

smer. S Carlosom sva zjutraj po bivaku hitro našla tabor 4, kamor sta se že zvečer zatekla Viki in Zvonko, ter Boris in Boštjana, ki sta prišla s tabora 3 z namenom, da se naslednjega dne vzpneta na vrh. Prostora v šotoru je bilo le za dve osebi, nas pa se je nabralo šest! Zato smo takoj začeli s pripravami na sestop, najprej Viki in Carlos, za njima pa bi morala kreniti midva z Zvonkom. Takrat sem videl, da je Boštjan v težkem stanju.

Koliko je za vas vredno prijateljstvo v gorah? Kaj pomeni biti z nekom

Na vrhu Mount Vinsona, Antarktika
Foto: Viki Grošelj

navezan na skupni vrvi? Je občutek izneverjenega prijateljstva, o čemer pišete v svoji knjigi, težko preboleti?

Prijateljstvo je najpomembnejše, bolj pomembno od uspeha. Bolje rečeno, brez prijateljstva tudi uspeha ni. Sam sem imel srečo, da nisem imel veliko težav s soplezalci v gorah, niti izneverjenega prijateljstva. Morda zato, ker sem od soplezalca vedno vzel najbolj pozitivno in vse obrnil na šalo in veselje.

Vaš tovariš z odprave na K2 Davo Karničar ponovno razmišlja o smučanju z vrha K2. Kaj menite, koliko možnosti ima za uspeh?

Davo je izreden alpinist in smučar. S smučanjem z vrha Everesta je dokazal, da je najboljši na svetu. Ponosen sem, da ga imam za prijatelja. Tehnično je K2 lažji za smučanje od Everesta in ne dvomim v Davov uspeh. Strah me je le česa nepredvidenega in neznanega, kar običajno spremlja vzpona na osemtisočake.

Kako ste se soočili z dejstvom, da na neki odpravi niste dosegli vrha, npr. na Lotseju? Kaj pomeni za vrhunškega alpinista, da se mora kljub temeljitim pripravam odreči vrhu?

Na začetku je to zelo težko, vendar se kmalu zaveš, da si smrten in da te bo občutek smrti prej rešil kakor tvoja trdoglavost.

Navzoči ste bili tudi ob tragediji leta 1996 na Everestu, ko je v viharju umrlo več alpinistov, gorskih vodnikov in njihovih gostov. Kaj je po vašem

mnenju glavni vzrok tragediji? Vas je ta odprava odvrnila od vrhunškega alpinizma na osemtisočake?

Takrat sem bil tam zaradi snemanja prvega Davovega poskusa smučanja z vrha Everesta. Ob tej priložnosti sem na severno sedlo prinesel več kot 50 kilogramov filmske opreme. Za nesrečo sem zvedel na višini 7000 metrov. Takoj sem pomislil, da je to pravzaprav davek prevelikemu številu neizkušenih gostov, članov komercialnih ekspedicij – ne moremo jih imenovati alpinisti, ker niso samostojni. Ta ekspedicija me ni odvrnila od himalajskih osemtisočakov, ker sem bil leta 1995 že malce načet z obračanjem na Anapurni vsega 200 metrov pod vrhom. Čeprav je bilo vreme idealno, nama je z Vikijem zmanjkalo motiva za vrh.

Kako komentirate dejstvo, da se mnogi vzpenjajo na osemtisočake mimo obnemoglih alpinistov, ki so še živi, vendar sami ne morejo nadaljevati poti?

Tega ne morem razumeti, morda zato, ker sem alpinist starega kova in gorski reševalec. Najmanj, kar bi se mi

zgodilo ob takšni priložnosti, je, da bi me to potrla in odvrnila od nadaljnega vzpona proti vrhu.

Po obdobju vrhunškega alpinizma ste se lotili sedmih vrhov vseh celin in intenzivnega snemanja. Kaj vam pomenita video posnetek v gorah ali kje drugje in film?

Prvenstveno želja, da naredim zgodbo in priložnost, da naš šport, če je alpinizem šport, približam navadnim ljudem.

Ali poznate primer ekipe Uelija Stecka na Everestu, ko so se vzpenjali mimo napeljanih vrvi in so se bili zaradi nasprotovanja Šerp primorani obrniti? Če daste na tehtnico himalajcem, še posebej v alpskem smislu, in gorsko vodništvo na osemtisočake, kakšno je vaše mnenje o tem?

Mislím, da sta se v tem primeru spopadli dve ideologiji alpinizma, tista prava pustolovščina, katere akter je trenutno Ueli Steck, in komercialna, ki jo zastopajo agencije s profesionalnimi gorskimi vodniki. Mi smo se s tem srečali leta 1989, ko je bil Everest prvič odprt za več kot eno ekspedicijo po isti smeri. Z Vikijem sva imela takrat težave z vodji komercialnih odprav. Kolikor vidim, pravi nekomercialni alpinizem počasi izgublja "bitko" z močnimi agencijami, ki se borijo za to, da mora vsak vzpon na katero koli goro v Himalaji, še posebno pa na Antarktiki, potekati izključno v njihovi organizaciji.

S katerimi slovenskimi alpinisti ste najraje plezali in bili v navezi?

Največ in najraje sem plezal z Vikijem Grošljem, rad pa sem plezal tudi z drugimi Slovenci. V posebnem spominu mi je ostalo nepozabno druženje s Stanetom Belakom - Šraufom in Tomažem Humarjem, ki sem mu bil na nek način trener.

Bi danes v zvezi s svojo gorniško potjo kaj spremenili, če bi imeli možnost?

Vem, da nimam možnosti ničesar spremeniti, sem pa zelo srečen, da sem preživel vse nevarnosti visokih gora.

Kaj menite o slovenskem alpinizmu danes?

Čeprav se morda ne zdi več tako, vseeno mislim, da je slovenski alpinizem še vedno "perjanica" slovenskega športa in zelo močan tudi v svetovnem merilu, kar nenazadnje dokazuje tudi tolikšno število "zlatih cepinov", ki veljajo za svojevrsten "oskar" v alpinizmu. ○

Ogrožen pušpan

Tokrat s svojim prispevkom ne bom zašel visoko v gore – ostali bomo kar tam, kjer planinci preživijo večino časa. Doma.

V preteklosti tako rekoč ni bilo domačije brez tega vedno zelenega grmička.

Vejice so rabili za pripravo butar pred cvetno nedeljo, pa tudi za kropitev umrlih članov družine. Danes je pušpan v Sloveniji navzoč kot okrasna rastlina (parki, vrtovi), uspeva pa tudi avtohtono v naravi (Polhograjsko hribovje). Posode pušpana so iskani artikel med kupci, saj na obrezovanje dobro prilagojena grmovnica popestri še tako majhen vrt.

A v zadnjih letih se vse pogosteje dogaja, da grmičke nepovabljenno in dokončno (v celoti) ogolijo gosenice, iz Azije izvirajoče pušpanove veščice (*Cydalima perspectalis*). Za oko lepa vrsta nočnega metulja oziroma s trenutno modnimi barvnimi vzorci obarvane gosenice so svoj osvajaški (za pušpan pa uničujoč) pohod po Evropi začele v Nemčiji ne tako oddaljenega leta 2007. Le štiri leta pozneje jih je kolega Matjaž Jež že našel v Prekmurju.

Od njegove objave najdbe naslednjega leta ni minilo dolgo časa do trenutka, ko sem se z veščico srečal tudi sam. In mnogi drugi, ki so mi vse pogosteje pošiljali njene fotografije v določitev. Pušpanova veščica je sicer slab letalec, za njeno hitro širjenje je krivo predvsem živahno trgovanje z okuženimi rastlinami. V letošnjem maju ni bilo težko najti napadenih grmičkov – prav nasprotno, le redki so svoje liste v prvem napadu ohranili v celoti. Ja, prvi napad je mimo, a ne tudi zadnji. Razvojni krog te vrste je kratek, v ugodnih vremenskih razmerah le okoli 40 dni. Pričakujemo torej lahko še od dve do tri generacije gosenic.

Daleč najboljša preventiva je redno pregledovanje pušpanovih grmičkov. Najučinkovitejši plenilci tega škodljivca so sicer ptice, a gosto zraščeni poganjki pušpana dobro prekrijejo požrešne gosenice pred njihovimi kljuni. Naše

ptice se še tudi niso navadile na novo ponudbo hrane. Pri manjših grmičkih se zato najbolj obnese večkratno pregledovanje in ročno odstranjevanje najdenih gosenic in bub. Mnogi pa seveda v pomanjkanju časa in napornem pregledovanju pomoč poiščejo v insekticidih. Pri tem moramo uporabiti škroplilnice z močnim pritiskom, da piš zrak s kapljicami insekticida prevetri celoten grmiček pušpana. Metoda je sicer uspešna, a ima tudi neželene stranske učinke. Insekticid pač pobije vse žuželke, ne samo pušpanove veščice. In gosto raščeni poganjki so mnogim žuželčjim vrstam dobrodošlo skriališče med počitkom. V primeru uporabe insekticidov tudi dokončno. A ne slavimo zmage predolgo. Prav kmalu nas lahko preseneči naslednja generacija veščice. Zato je redno pregledovanje nujno. Jajčec verjetno ne bomo opazili, saj jih samica prilepi na spodnjo stran listov. Izlegle gosenice pa zaradi intenzivnega hranjenja lahko ogolijo grmiček že v tednu dni. Torej nas lahko neljub pogled čaka že po tednu poletnih

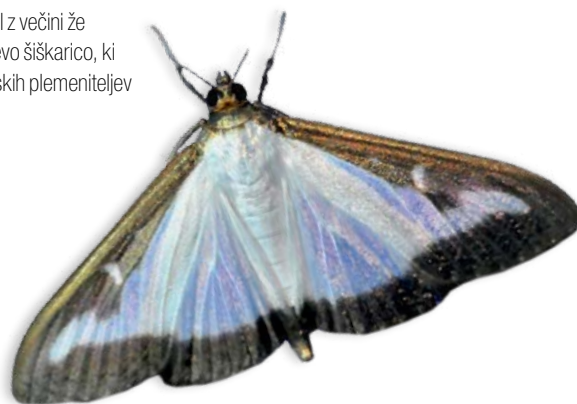
počitnic na morju ali v hribih. Nevarnost ne bo minila pred koncem septembra. S svetovnim trgom, predvsem pa v tako opevani Evropi brez meja, je tudi prinašanja rastlin vse več. S tem se tudi povečuje nevarnost vnosa novih škodljivcev in boleznih. Seveda imajo države v boju za preprečevanje teh učinkov organizirane fitopatološke službe. A ne vsepovsod enako učinkovite. V Sloveniji vse pogosteje prinašamo rastline iz sosednjih držav in nekatere izmed njih imajo slabo organizirane fitopatološke službe. Posledice pa potem občutimo mi oziroma naše rastline in živali. Podoben scenarij se je odvil z večini že poznano kostanjevo šiškario, ki po zaslugi italijanskih plemeniteljev

Požrešne gosenice pušpanove veščice Foto: Dušan Klenovšek

maronov iz Piemonta zdaj zmanjšuje obrod kostanja in slabi drevesa. Naj bosta obe zgodbi dober poduk, da se vrnemo k doma vzgojenim okrasnim rastlinam. ●

Pušpanova veščica je sicer za oko lepa vrsta nočnega metulja.

Foto: Dušan Klenovšek

Odkrivanje primorskih sten

Gradišarjeva grapa v Sklepu

Tanja Metličar

Ponovno vstajanje sredi temne bovške noči nama niti približno ni dišalo. Dan poprej sva namreč v žep pospravili precej dolgo in naporno turo na Plaski Kuk po prelepi grapi v Kuku. Vendar naju je želja po raziskovanju in osvajanju primorskih koticov tako zasvojila, da sva po zvonjenju budilke požrtvovalno zlezli iz toplih spalnih vreč in se kmalu vozili proti B-postaji kaninske žičnice. Ko sva stopili iz avta, ni bilo okoli naju žive duše. Oprtali sva težka nahrbtnika in v šibkem soju sončnih žarkov odkorakali po poledeneli cesti proti planini Krnica. Začela se je najina pustolovščina, ki se je pričela pisati slabe tri mesece pred tem.

Plezanje v grapi Foto: Tanja Metličar

Grapa v Sklepu

V mrzlici predprazničnega dogovarjanja kdaj, kje in s kom preživeti zadnje dni iztekajočega se leta, sem spakirala svoje stvari in se čez Predel že neštetič odpeljala proti Bovcu. Obetala sta se dva mirna dneva, zato sem se odločila raziskati planino Krnica in pobočja desno od nje, kamor naj bi vodila slabo vidna jamarska pot vse do Jlenka in Bandere. Čeprav se pogosto nahajam v Bovcu in njegovi okolici, se do tedaj nisem pogosto podajala po nemarkiranih poteh. Vrhov v okolici je veliko, kot je veliko tudi raziskovalcev teh pobočij. Eni izmed njih so tudi jamarji, ki jim je Kaninsko pogorje in predel okoli Velike Črnelške špice precej poznano, saj imajo tam tudi bivak.

Od planine me je po slabih petnajstih minutah ozka potka usmerila desno. Med občudovanjem mogočnih okoliških vrhov, katerih imen nisem niti približno poznala, sem na levi strani doline

zagledala prelepo grapo, ki me je takoj prevzela. Seveda sem takoj pomislila, da bi bilo resnično odlično, če bi jo preplezala. Vendar je bila decembrska radodarnost zime zelo skopa in ni mi preostalo drugega, kot da linijo poslikam in raziščem, ali je že bila preplezana. Grapa in vrh sta po zaslugi portala *Primorske stene* seveda kmalu dobila ime. Gradišarjeva grapa v Sklepu, ki je del grebena Stadorja, je dolga 250 metrov, njena težavnost pa je 50%/45%. Prva sta jo preplezala Janez Gradišar in Metka Blažič pozimi leta 1973. Lahko sestopiš po grapi ali pa si pogumen in po jugovzhodnem grebenu nadaljuješ na vrh Sklepa vse do Škrbine pod Prestreljenikom. Tukaj so se informacije končale.

Za zrelost je potreben čas

Mesec kasneje me je pot popeljala skozi zasněženo dolino Krnica. Ponovno sem se znašla v bližini *moje* grape, ki so jo tokrat krasile precejšnje količine snega.

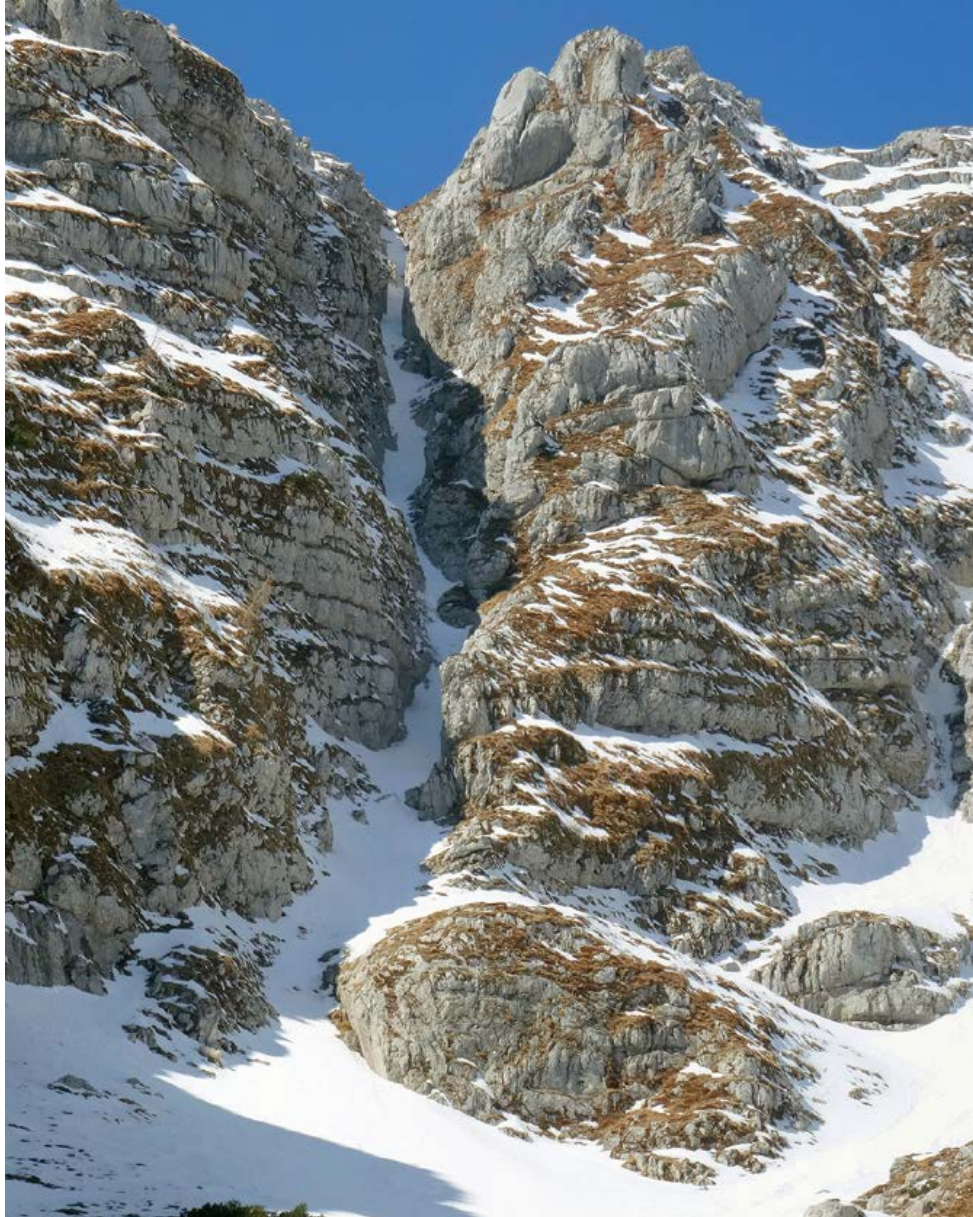
Opazovati sem začela snežišče pod stenami in si v glavi risala možne linije dostopa skozi širši pas vedno malce zoprnega ruševja. Želja po njeni osvojitvi se je krepila, vendar se trenutek ni izkazal za pravega. Ne samo, da snežne razmere niso bile ustrezne. Psihično še nisem bila pripravljena, kajti pri zimskih vzponih še nisem imela tolikšne kilometrine, da bi mi vlivala ustrezno mero zaupanja vase. Spet sta se obrnila skoraj dva meseca in ponovno sem bila v Bovcu. Tokrat naju je s prijateljem pot načrtno popeljala skozi pasove ruševja. Ugotovila sva, da je slediti naravnim prehodom prav enostavno, saj se kar sami ponujajo. Morda pa le kdo hodi tukaj? Sonce naju je močno grela, ko sva si po travnatih pobočjih utirala pot in z daljnogledom pogledovala v senčni kotic, kjer se je skrivala grapa. Zagazila sem po snežišču navzgor in začela plezati, vendar me je kmalu zaustavil kratek ledni skok. Zaradi pretoplega ozračja se je sneg

pod njim prediral, napredovanje bi bilo težavno, sestop pa še bolj, zato sem se odločila za umik. Sestopila sva navzdol po snežišču in skozi gozd sledila prehodom vse do ceste, ki vodi na planino Krnica. Vznemirjeno sem razmišljala, da je tura v celoti izvedljiva in da je zdaj pravi trenutek. In ni bilo treba veliko, da sem dobila soplezalke. Tanja je namreč z velikim navdušenjem in pričakovanjem sprejela vabilo za žensko pustolovščino v primorskih stenah.

Odkrivanje novega sveta

S Tanjo kreneva v gozd in po gazi izpred dveh dni polžje počasi napredujema. Vlečeva se v hrib in na trenutke vsaka pri sebi razmišljava o smiselnosti najinega početja, ki v perspektivi grozovite utrujenosti in nošenja težkega tovora ni niti zabavno niti koristno. Tanjo tolaži misel, da bo še za kosilo doma, mene pa, da si bom naslednji dan privoščila spanec, vreden kraljice. Iz gozda naju gaz popelje na travnato pobočje, kjer se nama odpre pogled na mogočni Sklep, goro, ki je praktično nihče ne pozna, je pa vidna že iz Bovca in precej markantna. Zagledava *najino* grapo in za trenutek vse spet dobi smisel. Opremila se in zakorakava po snežišču navkreber. Začne rahlo snežiti, vendar naju žene močna želja. Kar oddahneva si, ko začneva plezati, saj se napor prelevi v pravi užitek. Tokrat so zaradi oblačnega vremena razmere fantastične, zato skorajda vriskajoče *pikava* in hitro napredujema. Grapa nama ponuja res razgibano plezanje, saj lažjim delom vedno sledi malenkost bolj pokončen skok, ki je kdaj pa kdaj tudi leden. Vse muke so pozabljene in ko pogledam proti Tanji, me vsakič pričaka nasmejan obraz z iskricami v očeh. V sebi čutim srečo in vem, da jo tudi ona. Hitro sva pod vrhom grape, kjer naju pričaka najbolj zoprni del. Po južnem snegu, travah in zemlji priplezava do izstopa.

Sreča se tukaj prelevi v tesnobo, saj je prostora na grebenu ravno toliko, da nepremično sediva in gledava prepadne stene pod nama. Pojeva vsaka svojo energijsko ploščico, ki se nama zatika v grlu zaradi misli, kako se lotiti sestopa. Ker za spust po vrvi potrebuješ skale in ne trav ter napokanih kamnov, se Tanja opogumi in prva navzdol spleza težavni vršni del, ki pa začuda v sestopu niti ni tako *zagaman*. Medtem ko pleza, si ogledujem okoliške gore in zapuščeno smučišče pod prepadnimi stenami. Zagledam planinca, ki ubira pot navzgor, in razmišljam o najini majhnosti, o tem, da sva v neki grapi v neki steni, dve dekleti, sami.

Gradišarjeva grapa v Sklepu Foto: Tanja Metličar

Zastrašujoči občutki, ki pa mi hkrati vlivajo vedno večje upanje, da zmoreva. Vdihnem, izdihnem in začnem sestopati. Grapo sva v sestopu prav tako preplezali. Najine skrbi, da bova na lednih skokih imeli težave, so se razblinile, saj sva vse uspešno preplezali, sva se pa vseeno odločili za varovanje čez težje dele. Klini so peli. Za psiho. Za varnost. Ker sva se odločili biti ponižni in spoštljivi do gore. In ker sta naju mraz in utrujenost že pošteno namučila. *Je nohtalo* in je krulilo v želodcu. Po štirih urah plezanja navzdol sva končno dosegli vstopno snežišče, po katerem sva se pri dostopu kot dve natovorjeni šerpi spraševali, ali ni lepše ostati v topli postelji.

Vse ima svoj smisel

Ne, ni lepše ostati v postelji. Ker te po celotni avanturi segreje toplej objem soplezalke. Ker te prevzamejo občutki sreče in olajšanja. Težko je opisati zadovoljstvo, ki sva ga po vsem tem obe

občutili. Ne bom rekla, da nisem potočila solze. Gradišarjevo grapo, ki po svoji dolžini in težavnosti nikoli ne bo segla velikim alpinističnim dosežkom niti do gležnjev, sem občutila kot svoj projekt, ki je precej časa zorel in dozorel skupaj z mano. S Tanjo nisva preplezali *kar ene* grape, ene izmed mnogih, ampak sem jo zagledala, raziskala in jo prosila za dovoljenje. Sprejela je dve dekleti, ki sta se odločili sami raziskati nepoznano. Veliko ponovitev po vsej verjetnosti ne doživlja, vendar je ravno v tem njen čar. Obstajajo ljudje, ki so me s svojim pristopom do hribov in občutenjem narave očarali in navdihnili. Pri njih sem videla, da je raziskovanje neobljudenih poti in vrhov v resnici veliko bolj izpopolnjujoče od romanja po avtocestah, bodisi po poteh bodisi po smereh. Ko lahko vdihneš svež zrak in ti tega trenutka nihče ne more vzeti, ker si prostor deliš samo s stalnimi stanovalci osamljenih travnatih vesin. ◉

Iz begunskega taborišča v gore

Priporoved neke vpisne knjige

V letošnjem letu smo v Slovenskem planinskem muzeju pridobili zanimivo gradivo, ki priča o neomajnem hrepenenju Slovencev po gorah tudi v njihovih najtežjih trenutkih. Porumenel zvezek z osmimi stranmi in različnimi vpisi da vedeti, da gre za del vpisne knjige oziroma zvezka z Roter Turma (2702 m) v Lienških Dolomitih v Avstriji. Vpisi imajo le dve letnici, 1945 in 1946. V letu 1945 so zgolj nemški oziroma avstrijski vpisi, in sicer julija in avgusta. Edina slovenska obiskovalca v tem letu sta Alojzij Žitko in Jožef Kunstelj. V letu 1946 se nemškim pridružijo še slovenski vpisi. Začnejo se z 19. majem:

"Slovenska skupina iz Peggetza! Dospeli smo na vrh skozi 'schmittkamin' ob 14h, 19. maja 1946. Pot zelo ledena, vreme sončno in razgled krasen. Borili smo se za Vero - Domovino, za idejo našo, odšli smo v tujino. Dom pozdravljamo iz tirolskih višav, a misli so naše le tam, kjer kraljuje Triglav. Živela Jugoslavija! Živel naš kralj Peter in njegovi zvesti."

Podpisani so Vincenc Dolenc, Mato Potočnik (?) in Zdravko Rijavec, vsi

iz Škofje Loke. Slovenski vpisi so še 31. maja in 5., 8. in 10. junija, ko je tudi največ vpisanih. Poleg zgoraj naštetih lahko razberemo še naslednja imena: Stane oziroma Stanislav Šega; Ljubljana, August Čop; Jesenice, frančiškan Fortunat Zorman; provincija Sv. Križa¹, Dinko Bertonec; Jesenice, 7. razred Slovenske begunske gimnazije v Peggetzu, Danilo Sedlar; provincija Sv. Križa, Franc Jeraj; Kamnik, Pavla Mušič; Mengeš, Mimi Arnež; Jesenice,

¹ Planina pod Golico.

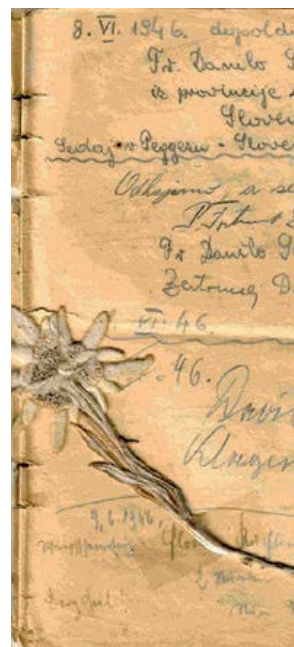
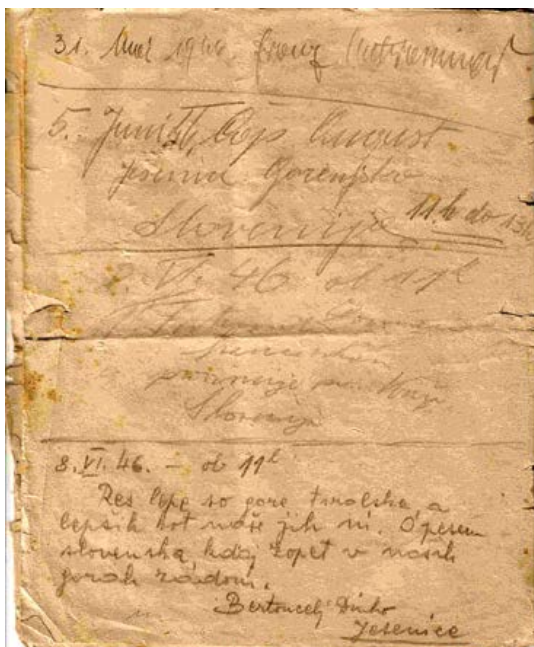
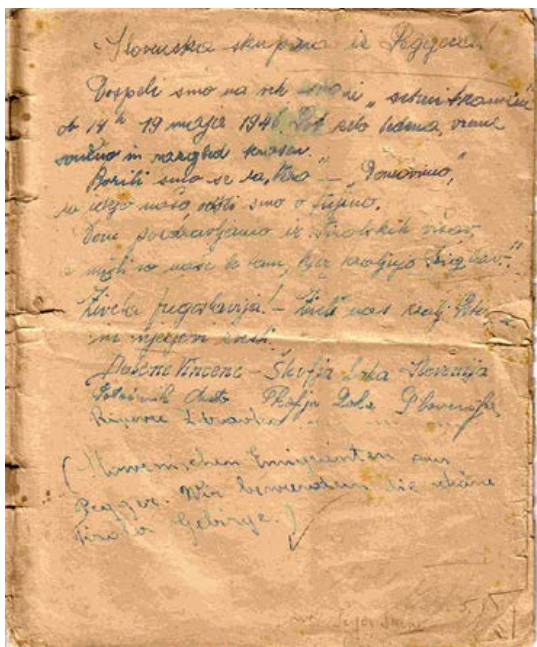
Elizabeta Gradnik

Francka Bertonec; Jesenice, Stanislav Meršol; Ljubljana, Viktor Čop, Mihael Gaser, Tone Arnež; Jesenice. Skoraj vsi poleg rojstnega kraja zapišejo tudi Slovenija, nekateri pa tudi kakšno lepo misel ali stih slovenskega pesnika:

"Res lepe so gore tirolske, a lepših kot naše jih ni.
O, pesem slovenska, kdaj zopet v naših gorah zadoni."
Dinko Bertonec, Jesenice

"Tam, kjer beli so snežniki, tam je dedov zemlja krasna, tam očetov dom je moj.
Oj Triglav, moj dom, kako si krasan!"
Mimi Arnež, Jesenice

Na Koroškem so bili begunci najprej nastanjeni v Vetrinju, vendar so ga angleške oblasti zaradi slabih razmer, bližajoče se jeseni in iskanja trajnejše rešitve zaprle in jih konec junija 1945 preselile

v druga taborišča. Največje slovensko begunsko taborišče v Avstriji je bilo od 29. junija 1945 do 13. novembra 1946 v Peggetzu pri Lienzu (februarja 1946 je bilo v Peggetzu nastanjenih skoraj 2400 Slovencev) in iz tega časa izhajajo tudi omenjeni listi.

Slovenci so v taboriščih najprej poskrbeli za ureditev bivalnih prostorov, prostorov za kulturne dejavnosti, bogoslužje in šolo. Organizirali so vrtec in ljudsko šolo, različne strokovne šole (npr. kmetijsko, tečaj za medicinske sestre), imeli so knjižnico, izdajali časopise, odprli so celo otroško kliniko. Poleg izredno kakovostnega šolstva so v taboriščih organizirali strokovna predavanja, jezikovne in strokovne tečaje, prirejali so bralne večere. Razvili so pestro športno dejavnost in bogato kulturno življenje. Imeli so pevske zборе, organizirali gledališke krožke in izvajali gledališke predstave in prireditve. Velik poudarek so dajali tudi verskemu življenju.

John Corsellis, angleški humanitarni delavec, ki je med letoma 1945 in 1947 v službi britanskega štaba skrbel za slovenska begunska taborišča v južni Avstriji, je povedal, da Slovenci v taboriščih niso životarili in obupavali, temveč so se učinkovito samoorganizirali v sodobno, avtonomno in demokratično skupnost. Hoteli so se tudi ekonomsko osamosvojitvi, odpirali so šivalnice, rokodelske delavnice, iz delov letal so npr. izdelovali posodo, pribor, štedilnike, postavili so tovarno mila, izstopajoča je bila delavnica žebeljev za planinske čevlje.

Kot pričajo zgoraj omenjeni listi, pa so slovenski begunci v tem času tudi plezali na okoliške gore.

V prispevku v zborniku ob konferenci slovenskih planincev iz sveta in Slovenije, ki je v organizaciji Svetovnega slovenskega kongresa potekala na Bledu od 26. do 29. junija 2008, je Dinko Bertonec, eden najboljših plezalcev v Argentini z mnogimi prvenstvenimi smermi, član prve argentinske odprave v Himalajo, o življenju v Peggetzu zapisal:

John Corsellis, angleški humanitarni delavec, ki je med letoma 1945 in 1947 v službi britanskega štaba skrbel za slovenska begunska taborišča v južni Avstriji, je povedal, da Slovenci v taboriščih niso životarili in obupavali, temveč so se učinkovito samoorganizirali v sodobno, avtonomno in demokratično skupnost.

”Štiri leta v begunskih taboriščih mi niso vzela želje po udejstvovanju v hribih. Z mojima najboljšima prijateljema Francetom Jermanom in Tonetom Arnežem smo izrabili vsako priložnost, da smo se izmuznili iz taborišča, ki k sreči ni bilo preveč zastraženo, in se povzpeli v Lienzke Dolomite. Tam so bili moji prvi bolj resni podvigi, kjer sem se hkrati tudi priučil modernemu plezanju. Kar nekaj lepih tur smo na tak način napravili v okolici Lienza.”

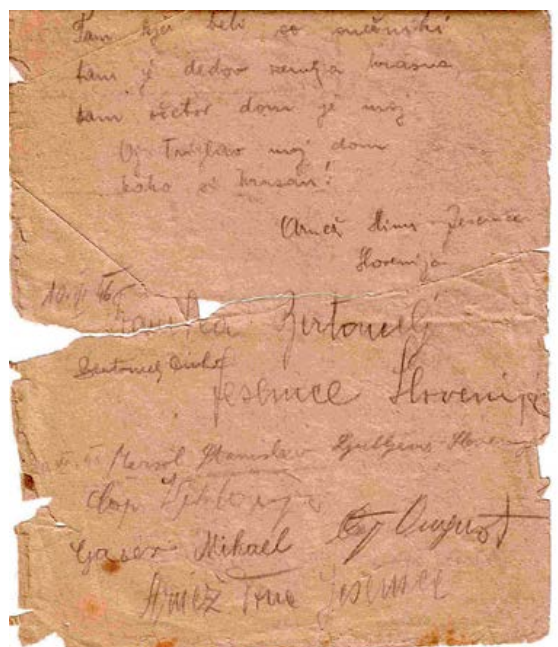
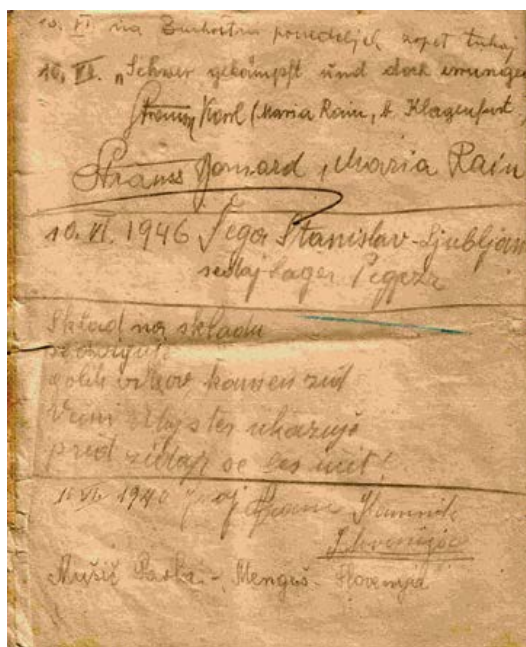
Po dveh letih so Angleži taborišče v Peggetzu zaprli in sredi zime v neogrevanih vagonih taboriščnike preselili v taborišče Špital. Bertonec, Jerman in Arnež so tedaj preplezali skoraj vse pomembne vrhove v Visokih Turah, posamezne so obiskali večkrat, tudi na smučeh. Z višjih vrhov so opazovali obrise Julijcev in skušali ugotoviti imena gora. Bertonec je zapisal, da mu je eden teh trenutkov za vedno ostal v spominu:

”Ob luninem svitu smo se povzpeli na goro Goldeck nad Spittalom, zadnji dan v letu 1947, da tam ob križu, ki je postavljen na vrhu, pričakamo Novo leto 1948. Ne da bi kdo govoril, smo opazovali obrise Julijcev, Triglav, Škratico in druge vrhove, ki so se lepo začrtavali na obzorju. Tiha žalost nas je prevzela, ker smo bili prepričani, da nam ne bo dano, da bi še kdaj od blizu uživali vse tiste lepote. S solzami v očeh smo se poslavljali od slovenskih gora,” ... in se razselili po vsem svetu. ◉

Viri:

Oddaja *Pričevalci*, Dinko Bertonec, avtor Jože Možina. *Slovensko planinstvo po svetu*, Zbornik, Konferenca slovenskih planincev iz sveta in Slovenije, Ljubljana 2008, str. 62.

Deli vpisne knjige z Roter Turma pričajo o velikem hrepenenju slovenskih beguncev v povojnem času.

Ustvarjalnost s pomočjo fotokamere

Oton Naglost

O odprtini zaslonke, času zaklopa in občutljivosti tipala

Če izraza zaslonka (blenda) še ne poznate in ne veste, kako vpliva na posnetek, predlagam, da zaslonko spoznate v tem prispevku. Zaslonka je mehanska priprava v objektivu, ki je sestavljena iz kovinskih lamel, s pomočjo katerih povečujemo ali zmanjšujemo odprtino, skozi katero potuje svetloba na digitalni čip (tipalo). Z odpiranjem oziroma zapiranjem lamel uravnavamo količino svetlobe za pravilno osvetlitev. V primeru, da je svetlobe veliko, je zaslonka bolj zaprta in je njena vrednost npr. $f/16$, če je svetlobe malo, se zaslonka bolj odpre, npr. na vrednost $f/2,8$. Z zaslonko lahko vplivamo tudi na globinsko ostrino na posameznem posnetku. Bolj zaprta zaslonka (npr. pri vrednosti $f/22$) da večjo globinsko

ostrino. Bolj kot je zaslonka odprta (npr. vrednost $f/2,8$), manjša je tudi globinska ostrina. Z razumevanjem opisanih lastnosti in namena delovanja zaslonke jo lahko uporabljamo ustvarjalno. Odprtino zaslonke lahko namreč uravnavamo tudi ročno. Pri fotoaparatih Nikon v načinu A, pri fotoaparatih Canon v načinu Av.

Čas osvetlitve pomeni, kako dolgo bo odprt zaklop fotoaparata in koliko časa bo svetloba prihajala na tipalo fotoaparata. V primeru, da je zaslonka bolj odprta, bo čas osvetlitve krajši, pri bolj zaprti zaslonki bo čas osvetlitve tipala daljši. Časi osvetlitve so na fotoaparatih označeni s številčnimi vrednostmi; $1/10$ s npr. pomeni, da je tipalo osvetljeno eno desetinko sekunde, $1/125$ s pa pomeni, da bo tipalo osvetljeno

le eno stopetindvajsetinko sekunde, torej bo čas osvetlitve krajši. Lahko ga nastavimo sami, če na fotoaparatu izberemo oznako S (Nikon) oziroma Tv (Canon). To pomeni, da bo funkcija aparata sama poiskala pravo razprtje lamel (vrednost) zaslonke glede na dano svetlobo in glede na željeni ročno nastavljeni čas osvetlitve. Če želimo nek motiv v gibanju zamrzniti, moramo nastaviti čim krajši čas, ki ga lahko v danih svetlobnih pogojih imamo. Ko pa želimo prikazati gibanje motiva, je zaželen daljši čas. Seveda je treba malo eksperimentirati, da dobimo gibanje na hitrost danega objekta, ki ga fotografiramo. Za nestresene posnetke je pravilo, da fotografiramo s takim časom, kot je nastavljen objektiv na fotoaparatu. Če razložim s primerom:

uporabljam goriščno razdaljo (zoom) objektivna na 80 mm; da posnetek ne bo stresen, mora biti čas vsaj $1/80$ s, še bolje pa je, če je še krajši. Pri fotografiranju imamo tudi možnost ročne nastavitve tako odprtine zaslonke, časa osvetlitve in občutljivosti tipala (ISO), s tem ko izberemo na fotoaparatu oznako M (manualno). Pri ročnem načinu vnosa vrednosti svobodno in s tem res ustvarjalno po svojih željah fotografiramo izbrani motiv. V času minule analogne dobe fotografiranja smo bili omejeni z občutljivostjo filma (ISO filmskega traku). Film, ki je bil vložjen v fotoaparatus, je imel določeno občutljivost (ISO), in te občutljivosti nismo mogli spreminjati, dokler nismo zamenjali filma. Nekako smo morali predvideti, kaj bomo slikali in kakšna

1 Pri tej fotografiji sem si pomagal s trinožnim stojalom, saj sem uporabil ročne nastavitve časa in zaslonke (M), in s tem sem dosegel gibanje zvezd okoli severnice. Zidanico v vinogradu pa sem osvetlil s svetilko. Nastavitve na fotoaparatu: občutljivost ISO 100, zaslonka f/4 in čas zaklopa po želji. Daljši kot je čas zaklopa, daljše bodo krožnice zvezd. Pri tem posnetku je bil zaklop odprt približno dve uri. Foto: Oton Naglost

2 Na tem posnetku sem uporabil odprto zaslonko f/2,8, s tem sem izpostavil cvet kosmatinca. Ker je bila zaslonka odprta, je globinska ostrina zelo majhna, zato so udeleženci izleta zamegljeni, nejasni. Na ta način sem poudaril prvi plan – cvet v ospredju. Foto: Oton Naglost

3 Pri fotografiranju prostoživečih živali je smiselno fotografirati s krajšim časom, saj nas lahko njihova živahnost kdaj preseneti. Primer omenjenega je posnetek, ko sem kozoroga fotografiral v zraku, ko je skočil. Njegovo gibanje sem "zamrznil" s kratkim časom zaklopa in ostrina na njem je tudi dovolj dobra. Foto: Oton Naglost

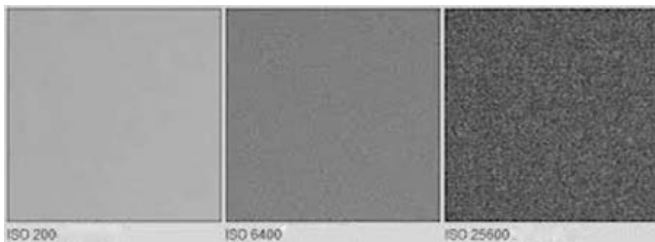
4 Pri tem posnetku sem uporabil prioriteto časa, saj sem želel, da bi z dolgim časom dosegel gibanje vode in mehko strukturo na gladini vode. Še vedno lahko vidimo tudi v globino. Pri takih posnetkih je treba poskušati z različnimi časi nastavitve zaklopa, saj ni pravil, ker je vse odvisno od hitrosti gibanja vode. Foto: Oton Naglost

Za ta posnetek macesna v jeseni nad dolino Vrat sem želel, da bo ostrina po celém posnetku, zato sem zaprl zaslonko (f/16).

Foto: Oton Naglost

občutljivost filma bi bila za dane pogoje najustrežnejša. Danes nam digitalna tehnika omogoča, da spreminjamo občutljivost tipala (ISO) za vsak posnetek posebej. Poleg tega je tudi razpon občutljivosti širši. Oznake za ISO so 50, 100, 200 itd. Večja številka pomeni večjo občutljivost tipala za svetlobo. To pomeni, da lahko fotografiramo tudi v slabi svetlobi, npr. v zgodnjih jutranjih ali večernih urah. V teh primerih, ko še ni dnevne svetlobe, dvignemo ISO (npr. do vrednosti 6400), s tem lahko pričakujemo večji t. i. šum, povečano zrnatost in manjšo ostrino fotografije. Na enakomerno obarvanih delih

slike se pojavijo različno obarvani piksli (točke). Pri kompaktnih aparatih to obarvanost opazimo še prej, in sicer zaradi manjšega tipala in s tem manjših točk (pikslov) na tipalu. Večja tipala imajo glede na zapisano prednost. Proizvajalci skušajo šum z vedno boljšimi logaritmi omiliti. ●

www.proshop.si

KJE:
Mašera Spasičeva 8, Ljubljana
Telefon: 01 530 96 67

KDAJ:
15. 6. - 13. 7. 2015

20€

ENOSTAVNO DO VRHA
ENOSTAVNO DO POPUSTA

WILDFIRE PRO

*Popust 20€ se upošteva pri nakupu nad 100€ pri blagovnih znamkah DYNAFIT in SALEWA. Popusti se med seboj ne seštevajo.

Pozor – vroče je!

Hoja v gore poleti

V življenju so dogodki, ki jih hitro pozabimo, ali taki, o katerih še dolgo premišljujemo in si jih za vedno zapomnimo. Tudi meni se nekaj nedavnih dogodkov kar naprej vrača v spomin. Ker smo imeli vsi soudeleženi pri teh dogodkih kar nekaj sreče, lahko sedaj rečem "Konec dober, vse dobro". Pa vendar bi se lahko končalo precej drugače. O čem govorim? O možnih zapletih, ki se lahko zgodijo med rekreacijo v vročih poletnih dneh.

O pozitivnem vplivu planinarjenja na zdravje smo že pisali v eni od prejšnjih števil *Planinskega vestnika*. Tokrat pa se bomo posvetili prihajajočemu poletju in možnim negativnim vplivom visokih temperatur na naše telo. Najpomembnejši dejavniki okolja, ki vplivajo na človeško telo, so temperatura okolja, vlažnost, hitrost gibanja zraka, nadmorska višina in onesnaženost zraka. Neugodne okoljske razmere negativno vplivajo že na telesno neaktivnega človeka. Ta vpliv pa se veča s stopnjo telesne aktivnosti. Vroče okolje vpliva na srčno-žilni sistem, center za uravnavanje telesne temperature in ravnovesje telesnih tekočin. Telesna aktivnost v vročem okolju tako predstavlja tveganje za nastanek nekaterih bolezenskih stanj.

Ljudje smo homeotermna bitja. To pomeni, da je temperatura telesnega jedra približno konstantna, tudi če se temperatura okolja spreminja. Center za uravnavanje telesne temperature se nahaja v osrednjem živčevju. Čeprav se temperatura telesa nekoliko spreminja iz dneva v dan ali celo iz ure v uro (cikladijski ritem), se to dogaja v ozkem območju med 36,4 °C in 37,2 °C. Telo vzdržuje telesno temperaturo s preazporeditvijo pretoka krvi po telesu. V vročem okolju in/ali med telesno aktivnostjo se poveča prekrvavitev skozi kožo in s tem olajša oddajanje

telesne toplote, predvsem z znojenjem. V pogojih dolge težke telesne aktivnosti, bolezenskih stanj, vročinskega stanja ali visoke temperature okolja pa se ravnovesje med proizvodnjem toplote in njenim oddajanjem poruši in temperatura jedra telesa naraste. Povišana telesna temperatura je stanje, pri katerem se temperatura jedra telesa poviša nad normalno (moški 36,7±0,4 °C, ženske 36,9±0,4 °C). Nastane, ko telo proizvaja ali absorbira več toplote, kot jo izgubi. Je urgentno stanje in zahteva takojšnje zdravljenje. Kaže se kot slabost in izčrpanost, vrtoglavica, povišan srčni utrip, bruhanje, glavobol, krči in/ali motnje zavesti. Koža je vlažna in bleda, običajno hladna, zelo vroča pa je znak urgentnega stanja. Za telesno aktivnega človeka lahko nevarnost predstavljajo že zunanje temperature med 21 °C in 24 °C, saj kombinacija zunanje temperature in toplote, ki nastane zaradi dela mišic, predstavlja veliko breme za termoregulatorni center. Pri oceni tveganja za pregretje pa je treba upoštevati vsaj štiri dejavnike: temperaturo zraka, vlažnost zraka (v vlažnem okolju je hlajenje telesa z znojenjem oteženo), hitrost gibanja zraka (v vetru se bolj ohlajamo) in toplotno sevanje.

Človeka z zgoraj naštetimi znaki takoj premestimo v senco oziroma v hladnejši prostor, čim bolj slečemo in, če imamo možnost, hladimo z ventilatorjem. Pri tem moramo biti pazljivi, da ne povzročimo drhtenja, saj drhtenje telesa proizvaja toploto. Bolnika položimo in mu dvignemo spodnje okončine za 20–30 centimetrov. Če je pri zavesti in mu ni slabo, mu damo piti vodo. Če imamo možnost, bolniku damo vrečke z ledom na vrat, pod pazduhe in v predel dimelj. Da ne poškodujemo kože, damo med kožo in led krpo, majico ali brisačo. Če ledu nimamo, zmočimo del oblačila z mrzlo

Foto: Oton Naglost

vodo in ga položimo na prej omenjena mesta. Čim prej pokličemo reševalno ekipo, saj je zdravje in življenje pregretega človeka lahko resno ogroženo. Gibanje v vročem okolju zahteva aklimatizacijo. To dosežemo z dolgimi treningi nizke intenzitete. Proces aklimatizacije traja približno dva tedna. V tem času se oddajanje telesne toplote preko znojenja izboljša za okrog 11 %. Izvajanje aklimatizacije je smiselno tudi že v manj toplem okolju, kar v praksi pomeni, da tisti, ki hodite v hribe poleti, začnete z redno hojo že spomladi in tako se boste postopoma navajali na višje temperature. Kako se je začelo in končalo v primerih, ki sem jih omenila na začetku in so me spodbudili k pisanju tega prispevka? Vsi udeleženci so se rekreirali v ne preveč toplem (okoli 20 °C) vremenu brez vetra in ob relativni vlažnosti zraka (50 %). Najprej so začutili izčrpanost, žejo in oslabeledost. Ker so hoteli priti do cilja, so z aktivnostjo nadaljevali vse do popolne obnemoglosti, temu pa je kmalu sledila izguba zavesti. Vsi so imeli srečo, da smo bili reševalci blizu in da smo lahko hitro posredovali z ohlajanjem in vzdrževanjem življenjskih funkcij in tudi čas prevoza v bolnišnico

je bil kratek. Po nekajdnevnem do nekajmesečnem stanju brez zavesti z več ali manj dodatnimi zapleti so danes vsi ponovno zdravi in lahko vadijo naprej. Prepričana pa sem, da so pri tem vsi mnogo bolj previdni.

Ne želim vas prepričati, da poletje ni čas za hojo v hribe. Nasprotno! Želim vas le opozoriti, da obstajajo nevarnosti, ki jih moramo poznati, da bomo v hribe hodili varno. Zato se v vročih poletnih mesecih tem nevarnostim za zdravje izognimo tako, da ne hodimo pri najvišjih temperaturah, da se za visoke zunanje temperature ustrezno aklimatiziramo in da ukrepamo takoj, ko zaznamo občutek žeje, vrtoglavico, slabost in druge prej našteje znake. Tveganje zdravja ali celo življenja za doseganje cilja – tudi vrha gore, ni smiselno. ●

Dr. Petra Zupet, dr. med., je direktorica Inštituta za medicino in šport v Ljubljani, predavateljica na Univerzi na Primorskem in članica Gorske reševalne zveze Slovenije.

Beno Anderwald

(30. 4. 1915–8. 2. 1944)

Beno Anderwald je izhajal iz Colnarjeve, znane meščanske družine iz Kranja. Že v gimnazijskih letih se je zapisal goram in se jim je bližal po brezpotjih, ki so ga pripeljala k ostenjem in grebenom. V šolskem letu 1933/34 je maturiral na kranjski gimnaziji in se v letu 1934 vpisal v Slovensko planinsko društvo (SPD) ter postal redni in aktivni član njegove podružnice v Kranju ter tam ostal do njenega razpada v letu 1941. Leta 1935 je Beno zasnoval priložnostno, neuradno kranjsko Akademsko (to je študentsko) skupino SPD, skupaj s študenti plezalc Cenetom Malovrhom, Bogdanom Jordanom,

Vlastom Kopačem, Milanom Ekarjem, Mirkom Slaparjem, Francem Podborškom in nekaterimi občasnimi "alpinisti" in neštudenti Cirilom Hudovernikom, Francem Jalnom in drugimi. Večina teh je bila tudi v glavni ljubljanski Akademski skupini SPD. Po opravljeni maturi se je vpisal na Univerzo v Ljubljani in študiral arhitekturo in tehniko, kjer se je srečal z Vlastom Kopačem, tudi navdušenim planincem in alpinistom. Skupaj sta bila na predavanjih pri znamenitem slovenskem profesorju in arhitektu Jožetu Plečniku. Kot je pripovedoval in tudi zapisal Vlasto Kopač, sta z Benom vzajemno delila dobro in zlo, skupaj preživljala

brucovske krize, skupaj šarila, hodila in plezala po gorah. Takih tovarišev, kot je bil Beno, s tako odkritim in veselim značajem, je Vlasto Kopač srečal bolj malo.

Bena Anderwalda so vse od mladosti oblikovale gore in njene vertikale. Postajal je vedno bolj brezkompromisen in pokončen Slovenec. Svoje prve korake v gorah in v plezanju je opravil s soplezalc v Grintovcih. Zašel je tudi v ostenje Špika in s Cenetom Malovrhom 24. julija 1937 preplezal prvenstveno plezalno smer Zgornjo varianto Dibonove smeri v desnem delu severozahodne stene Špika. Njegovo domače gorsko zatočišče je bilo na planini

nad Povšno v Kokri, kjer je začel z zimsko alpinistiko po severozahodnem grebenu, sledili so ostali snežni grebeni obeh Kočen in preostalih Grintovcev. Zahodno ostenje Kočne nad Povšnarjem v Kokri pa je bil pravi Benov raj, kjer je preplezal zahtevne smeri z več variantami, tudi čez Oltarje. Nastali sta dve izjemno zanimivi in težavni plezalni smeri. Vsak prosti trenutek je izkoristil za potikanja po Storžiču, Malem Grintovcu, Zaplati in njeni skrivnostno mikavni planinski soseščini. Njegova znana vzpona sta prva zimska ponovitve severozahodnega grebena Kočne (19.–20. marca 1938 s Cenetom Malovrhom in

Pozimi na izstopu Slovenske smeri v Severni triglavski steni. Z leve stojijo Cene Malovrh, Beno Anderwald, Bogdan Jordan in Mirko Slapar.

Arhiv Francija Ekarja

Beno Anderwald
Arhiv Gorenjski muzej

Danico Suchy) ter jugozahodna stena Kokrske Kočne (Kóles; 23. oktobra 1938 s Cenetom Malovrhom). Za zgodovino slovenskega alpinizma pa je bil pomemben 11. in 12. februar 1939, ko je Beno s tovariši alpinisti Cenetom Malovrhom, Bogdanom Jordanom in Mirkom Slaparjem prvi v zimskih razmerah preplezal Slovensko smer v Severni triglavski steni. Za ta odličen zimski plezalski dosežek jih je ob povratku z litrom vina v hotelu Triglav v Mojstrani počastil, tudi z nekoliko razočaranja, Joža Čop. Pri vzponu na Veliki Klek (Großglockner) se je zgodilo zanj značilno plemenito dejanje, ko je Beno soplezalca odstopil eno derezo, ker on pač svojih derez ni imel, in ko je prijatelja doletela smola, da se mu je še ta dereza snela in padla v globino, je tudi Beno odvrnil svojo preostalo derezo. Pojasnil je, da sta pač morala oba biti enako opremljena.

Beno Anderwald je bil skupaj s planinskimi sopotniki in plezalci v tistem kritičnem in tveganem času trden in odločen slovenski domoljub ter

vnet politični delavec v boju in prizadevanjih, "da postane Slovenija vsa svobodna domovina, ki je razprostrta pred nami, od koroških snežnikov do morja".

Eden prvih dokazov za njegova zavedna in pogumna dejanja je bil, ko je Beno z vso vnemo že tik pred začetkom druge svetovne vojne sodeloval pri izdaji brošure *Hitlerjevci v Sloveniji*, za kar se je moral kot podpisnik zagovarjati pred takratnim ljubljanskim sodiščem. V tem času je bil predsednik Zveze strokovnih klubov in je skupaj z naprednimi študenti vodil boj proti reakcionarjem vseh barv. Bil je urednik informatorja *Mladine* in ko je oblast časopis zatrla ter ga zaplenila, je organiziral in omogočil nadaljevanje izhajanja časopisa *Mladina* v Kranju pod novim imenom *Sobota*. Za tiskanje in izdajo časopisa je Beno založil svoj osebni denar, ki ga je dobil iz t. i. dote. S pogumom, odločnostjo in predanostjo se je potrjeval proti mračnjaštvu in nasilju. Lep primer tega je bil tudi, da je kljub zasledovanju, preganjanju in nadzorovanju

policijskih agentov leta 1936 v ljubljanskih zaporih obiskal političnega zapornika, alpinista in gorsko-političnega prijatelja Vlasta Kopača.

Beno se je leta 1941 v Kranju vključil v partijsko celico študentov in že leta 1943 postal sekretar Komunistične partije (KP) rajona Kranj ter hkrati član okrožnega komiteja (OK). S partizanskim imenom Benko je bil rajonski sekretar v času, ko si je gestapo prizadeval pridobiti člane odborov Osvobodilne fronte (OF). Bil je tudi avtor znanega predloga za reorganizacijo Pokrajinskega komiteja (PK); med drugim je predlagal tudi, naj se zaradi bližajoče svobode PK za Gorenjsko preseli v dolino Kokre. Vendar je vodstvo PK izvršilo le zamenjavo vodstvenih funkcionarjev in tako je Bena 18. februarja 1943 razrešilo sekretarske funkcije ter posle rajonskega sekretarja predalo Ivu Slavcu - Joklu, ki je bil kasneje razglašen za narodnega heroja. Anderwald je še naprej ostal član OK in bil nato premeščen v tehniko O. T. I. Kranj, kjer je prevzel vodstvo tehnike (skrivne partizanske delavnice za pripravo in tiskanje propagandnega gradiva), hkrati pa tudi druge posle in delo okrožnega tehnika. Od maja leta 1943 sta imela skupaj z okrožnim rajonskim sekretarjem KPS Kranj sedež na Zavrnatniku nad Spodnjimi Fužinami v Kokri, kjer je arhitekt Anderwald, takratni partijski sekretar kranjskega rajona, v prvi polovici leta za rajonske potrebe OK KPS Kranj v Kokri na svojo pobudo vpeljal prvi ciklostilni tisk. Pri tem mu je veliko pomagal sošolec in stanovski prijatelj Vlasto Kopač. Benku je gestapo vse bolj sledil, ga zalezoval in zanj razpisal visoko nagrado. Zato je prišlo do odločitve, da Beno Anderwald spremeni svoje partizansko ime in

iz Benka postane Petek. Ko je Beno zapustil Kokro, je bil iz varnostnih razlogov poslan v okrožje Škofja Loka, v tehniko v Poljansko dolino, kjer so ga opisovali kot družabnega in veselega človeka.

Bil je izobraženec, sposoben in strokoven oblikovalec, grafik in tiskar, poln dinamičnosti in tudi šaljivih besed. V Poljanski dolini se je počutil odmaknjene in zapostavljenega, saj je pripovedoval o nadlegovanjih, zasledovanjih, obsojanjih in celo o tem, da so ga osumili oportunistične trockistične linije, kot je zapisal Svetko Kobal - Florjan. Iz Poljanske tehnike je bil 29. januarja 1944 poslan v tehniko Veštrski mlin pod Lubnikom nad Škofjo Loko, pod katerim je bil bunker, kjer je delovala ilegalna partizanska tehnika. Že po skoraj mesecu dni, to je 8. februarja 1944, so nemški vojaki obkolili Veštrski mlin in preiskali okolico. Ker iskanega – partizanov in partizanske tehnike – niso našli, so zažgali sosedovo hišo, žago in mlin, v katerem so zgoreli štirje partizani. Eden od njih je bil tudi mladi in pokončni slovenski domoljub, partizan ter alpinist Beno Anderwald. ●

Viri:
Register članstva kranjske podružnice SPD. Boris Režek, *Planinski zbornik*, 1945, str. 52, Ugasli smehljaj.
Vlasto Kopač, *Planinski vestnik*, 1/1946, str. 5, Trem tovarišem.
Boris Režek, *Štene in grebeni*, PZS, 1959, str. 287.
Jože Vidic, *Krik v Dragi*, Založba Borec, 1984, str. 290, Tragedija v Veštrskem mlinu.
Svetko Kobal - Florjan, *Miloš Zherl – umetnik, humanist in borec, Dogodki in delo tehnike v Veštrskem mlinu do usodnega jutra*, Loški razgledi, 33/1986, str. 203.
Marjan Raztresen, *Poti h goram*, PD Kranj, 2011.

Zima se z velikimi koraki umika toplemu vremenu. Snežišča pod stenami opazno izginjajo, tudi izpiti za alpiniste so potekali na zadnjih zaplatah snega pod Prisojnikom. Dogajanja v stenah je bilo kar nekaj, vzponi v klasičnih pomladnih "ogrevališčih" so se vrstili kot po tekočem traku. Zabeležili smo tudi prve prvenstvene smeri in če se po jutru dan pozna, potem si lahko od prihajajoče sezone še veliko obetamo.

Prve kopne stene

Ravno sem oddal novice za preteklo številko, ko zasledim vzpon Janeza Svolfšaka (AO Kranj) v južni steni Kogla. 23. aprila se je skupaj z Maticem Jezerškom, kolegom z odseka, podal v **Spominsko smer Tine Jakofčič (220 m, VIII+/VIII, V-VI)** in opravil prosto ponovitev. Zapršeni zgodovinski zapisi znajo povedati, da sta njene skrivnosti odkrivala Pavle Kozjek in Zvone Drobnič 3. in 12. aprila 1980. Šele leta 2008 je doživela verjetno prvo ponovitev (Pavle Kozjek in Urban Golob), leta 2011 pa šele 1. prosto ponovitev (Tomaž

Plezanje v Križevniku

Foto: Tadej Krišelj

Jakofčič in Miha Hrastelj). Leto kasneje je smer ponovil tudi Tadej Krišelj (AO Kamnik).

12. aprila so se Zlatko Gantar, Luka Štraus in Andrej Seljak (vsi AO Idrija) ogrevali v SV steni Velikega Škednja, in sicer v smeri **ZSZ (240 m, VI+)**. Bili so si enotni, da celotna smer ponuja en sam velik užitek. Očitno si je Andrej želel okusiti še nekaj slasti, ki jih nudi omenjena stena, zato je 30. aprila z Luko Štrausom preplezal še **Jerebiko (200 m, VI, AO/V)**. Tudi ta smer ponudi odlično skalo, z nekaj zelenjavnimi dodatki. Navsezadnje je le govora o primorski steni.

22. aprila, na dan našega malega planeta, sta Primož Buh (AO Črnuče) in Janez Kekec (AO Rašica) zavila v **Kamniško smer (250 m, VI, AO)** v južni steni Kogla. Kot se za prava klasika spodobi, sta najtežji raztežaj suvereno preplezala tehnično, z izstopno prečko pa sta opravila z lastnimi bicepsi. Hvaležna sta vsem predhodnikom za puščene kline in druge malenkosti, ki olajšajo vzpon.

Križevnik, Kogel in Srebrnjak

5. maja sta radosti Križevnika odkrivala Tjaša Jelovčan (AO Kranj) in Tadej Krišelj (AO Kamnik). Navdušila sta se nad kombinacijo smeri Črni Peter in **Bela poč (250 m, VII+)**, kjer je Tjaša v drugem poskusu opravila z najtežjim vstopnim

raztežajem. V prvem poskusu ji jo je zagodla še malce mokra stena. Očitno sta bila nad steno res navdušena, saj sta se 13. maja zopet navezovala na vrh, tokrat po smeri **Aktinidija (250 m, VII)**. Tudi v tej steni sta bila nagrajena z odlično skalo, zaradi redke posejanosti klinov pa sta bili trdega treninga deležni tudi njeni desnici, ki sta neumorno vihтели kladivi. 8. maja je bilo pod južno steno Kogla veselo kot že dolgo ne. V **Kamniško smer (250 m, VII)** sta se namreč zapodila mlada Uroš Griji (AO Ljubljana - Matica) in Sara Jaklič (AO Kranj). Uživala

vseeno vstopila v **Spominsko smer Geneta Kramarja (240 m, VII/V-VI)**, ki ju je presenetila z nekaj orientacijskimi ugankami. Nekatere sta uspela razrešiti, vsaj ena pa jima je ostala neznanka, zato sta priplezala v zgornji del Kamniške smeri, po kateri sta tudi izstopila. Peter si je na nekaterih mestih pomagal s tehniko, Matija pa je kombinacijo zmogel prosto.

Vežica in Rušica

Na sončno nedeljo 10. maja so Metka Ceklin, Matevž Kramer in Gregor Zakrajšek (vsi AO Rašica) plezali v SV

sta v kompaktni skali in lepem vremenu. Družbo v steni sta jima delala Peter Bajec in Edvin Nepužlan (oba AO Železničar), ki sta plezala **Zupanovo (220 m, VI)**. Tudi onadva sta pohvalila kompaktno, prijemov bogato skalo. Navdušenje sta prenesla na kolega z odseka, tako da sta 13. maja s smerjo opravila tudi Primož Urh in Nika Valentinčič (oba AO Železničar). Oba sta bila navdušena nad Koglovo lepoticco, ki jima je že nekaj časa kratila spanec. Nad dolino Zapotok pa sta takisto 8. maja plezala Andraž Šparovec in Klemen Gerbec (oba AO Kranj). Zgledala sta se v Srebrnjak in njegov **SZ steber (450 m, IV+)**, kjer sta uživala v samoti in odlični skali. Kljub muhastemu vremenu sta bila na vrhu nagrajena z nekajminutnim sončnim obsevanjem, tako da popolnoma brez vitamina D domov le nista prišla.

9. maja sta proti Koglu dostopala mlada Gorenjca Peter Sodja in Matija Volontar, družbo jima je delal rahel dež. Kljub ne najbolj optimalnemu vremenu sta

V Črnem stebru v Rušici

Foto: Andrej Seljak

steni Vežice, in sicer popularno smer **Geršak - Grčar (390 m, V+)**. Kot že marsikdo pred njimi so uživali v super skali, lepih prehodih ter razgledih za bogove.

Prijazna južna stena Rušice, ki je odlična alternativa Koglovim strmim, je v nedeljo, 17. maja, gostila Janeza Svolfšaka in Igorja Okorna (oba AO Kranj). Po petkovem in sobotnem deževju je ostalo nekaj mokrih lis, tako da sta suho skalo našla bolj v desnem delu stene. Plezala sta smer **Lala salama (250 m, VII+/VI-VII)** ter bila zadovoljna nad lepoto smeri in kakovostjo skale. Da se nista brezskrbno sprehodila do vrha smeri, je poskrbelo nekaj naloženih skalnih blokov v 5. raztežaju. Tu in tam je bilo treba zabiti tudi kak klin. Družbo v steni so jim delali člani AO Idrija, in sicer Andrej in David Seljak ter Luka Štraus. Tudi njih je mokrota prisilila k

iskanju suhe skale in našli so jo v Črnem stebri (200 m, VI). Fantije pravijo, da je smer kratka, a sladka.

Spet kamniški konci in Raduha

Kot da bi vedela, sta se isto nedeljo pod Kogolom znašla Jaka Križanič in Maja Jereb (oba AK Vertikalca). Misija tistega dne je bila reševanje vojaka *frenda* iz razpoke **Zupanove smeri (220 m, VI)**, kjer je običaj lansko jesen. Kljub sumljivim vremenski napovedi sta misija in vzpon uspela, tako da je sestop potekal v troje. Kamniški konci so bili v nedeljo močno obiskani. Nad Kamniškim sedlom v **Stebri Planjave (510 m, IV/III–IV)** so namreč plezali Marjan Kozole, Tadej Marolt (oba AK Vertikalca) ter Edvin Nepužan (AO Železničar). Občasnih meglic in oblakov so bili kar veseli, saj v njihovih nahrbtnikih niti ni bilo prostora za kremo za sončenje.

19. maja sta po šolskih in službenih obveznostih Igor Radovič in Andrej Jež (oba AK Črna) izkoristila popoldne za hiter vzpon v Raduhi. Za cilj sta si izbrala lepo **Zagorčevo smer (135 m, V+)**. Za prvo sila sta si plezalsko strast le potešila.

Prvenstveni vzponi

10. maja se je Igor Radovič (AK Črna) podal v severno steno Durc, kjer je imel ugledano linijo, ki jo zaznamuje okrog 15 metrov visok preduh. Smer je posvetil Milanu Savelliju, prvemu načelniku AK

Črna in dolgoletnemu predsedniku PD Črna. **Milanov preduh (200 m, IV–II–III)** označuje prej omenjeni preduh, ki je tudi najtežje mesto smeri. Sicer pa skala v smeri ni najboljša, dobro varovanje je težko namestiti, ampak za romantične duše s ščepcem raziskovalne žilice bo pravi cilj.

12. maja sta Marko Leban (AO Cerčno) in Silvo Vrhovec (AO Železničar) preplezala novo smer v zahodni steni Novega vrha. Sicer kratka smer ponuja lepo plezanje v dokaj trdni kamenini. Poimenovala sta jo **Prva železniška (120 m, III–IV/II)**. Nova smer pa je nastala tudi v Mlinarici, natančneje v južni steni Lešarjeve peči. 17. maja sta se Peter Bajec in Primož Bregar (oba AO Železničar) podala raziskovat desni del stene in našla čudovite prehode v odlični skali. Nastala je smer **Belo sonce (350 m, V/III–IV)**, ponavljavcem bodo v pomoč trije klini, ki so ostali v smeri, in možnost dveh lepotnih popravkov. Prva plezalca nista namreč preveč nadarjena za estetiko, zato sta smer speljala v čistem klasičnem duhu.

Pomladni Chamonix

Aprilsko razmere v Chamonixu so izkoristili tudi Matej Balant, Robert Krštinc in Gregor Šetina (vsi AO Novo mesto).

Nova smer Belo sonce v Lešarjevi peči (modra linija) Foto: Peter Bajec

UŽIVAJTE V NEOKRNIJENI NARAVI

Raziskovanje naravnega okolje je več kot gola rekreacija. Daje nam poseben užitek, saj preizkušamo svojo vztrajnost in meje lastne zmogljivosti. Naj bo narava vaš motivator z opremo, ki vas ne omejuje, ampak omogoča užitek na vsakem koraku! Več na www.salomon.com

salomon
USTVARJENO ZA SVOBODO

18. aprila so najprej preplezali **M6 Solar (200 m, M5+)** v vzhodni steni Pointe Lachenal. Smer so leta 1998 *preplezali* Philippe Batoux, Cedric Cruaud in Benoit Robert, po mnenju številnih pa smer spada v elitno družbo stotih najboljših in najpriporočljivejših smeri v masivu Mont Blanca. 20. aprila so se podali še v **Supercouloir Direct (800 m, V, WI5-, M6)** v SV steni Mont Blanc du Tacula. Plezanje jim je steklo več kot odlično. Uživali so v odličnih razmerah, super skali, ki pa jo je skalil kos ledu, natančno merjen v Gregorjevo ramo, zato jim ni ostalo drugega, kot da so nekaj raztežajev pod robom stene obrnili in se spustili nazaj pod steno.

Odprave

4. maja sta na Aljasko poletela Aleš Česen (Alpski gorniški klub) in Luka Lindič (AO Celje - Matica). Za cilj sta si izbrala severno steno Mount Hunterja (4442 m) in prvo prosto ponovitev smeri Cartwright Connection, ki ji želita dodati direktno varianto v zgornjem delu smeri. Za razliko od prvih plezalcev bosta s smerjo poskusila opraviti v lahkem alpskem slogu. Tik pred oddajo novic sem dobil informacijo, da sta uspela preplezati Francosko smer, vremenske razmere na ledeniku Kahiltna pa so zelo slabe. Več o tem pa v prihodnji številki.

Mednarodno srečanje plezalcev v Walesu

Od 10. do 17. maja se je Klemen Žumer (AO Radovljica) potikal v Walesu, kjer je potekalo mednarodno srečanje plezalcev, ki ga vsako leto organizira BMC (British Mountaineering Council). V tednu, ki ga je tam preživel, je dodobra spoznal njihov način tradicionalnega

plezanja, kjer se varuje le s premičnimi varovali. Bolj kot težkim smerem se je posvečal lepšim, klasičnim linijam s težavami do E3 5c, 6a.

Novice je pripravil Peter Bajec - Poli.

ŠPORTNO- PLEZALNE NOVICE

Evropsko balvansko prvenstvo

V Innsbrucku je od 13. do 16. maja potekalo evropsko prvenstvo v balvanskem plezanju, kjer smo imeli Slovenci v finalu eno predstavnico, Mino Markovič, ki je zasedla 6. mesto. Oba naslova sta šla v Nemčijo. Evropska balvanska prvaka sta postala Juliane Wurm in Jan Hojer. Juliane Wurm je tako združila naslov svetovne in evropske prvakinje v balvanskem plezanju. Drugi slovenski plezalci so svoje nastope zaključili že pred finalom. Julija Kruder z 9., Domen Škofic s 15. in Gregor Vezonik z 19. rezultatom v polfinalu, Jernej Kruder z 21., Katja Kadič s 23. in Jure Bečan z 41. mestom pa že v kvalifikacijah.

Končana zahodna liga 2015

V Šenčurju se je 9. maja končala zahodna liga 2015 v športnem plezanju. Na zadnji tekmi je nastopilo 238 plezalcev in plezalk iz klubov zahodnega dela Slovenije, ki so se pomerili v težavnosti v eni plezalni smeri. Najboljši tekmovalci so svoje znanje pokazali še v drugi smeri, če so bili izenačeni, pa so vstopili še v superfinalno smer. Zmagovalci zadnje tekme so bili Matevž Margon

Rezultati zahodne lige 2015 skupno

Kategorija	Moški	Ženske
majši cicibani/cicibanke	Matevž Margon	Lina Funa
starejši cicibani/cicibanke	Tim Korošec	Živa Golob
majši dečki/deklice	Andrej Polak	Pia Gaber
starejši dečki/deklice	Luka Potočar	Špela Tonkli
kadeti/kadetinje	Aleš Peharc	Ema Trbovc

(ml. cicibani), Zala Peklaj (ml. cicibanke), Jan Ulčar (st. cicibani), Rosa Rekar (st. cicibanke), Andrej Polak (ml. dečki), Pia Gaber (ml. deklice), Luka Potočar (st. dečki), Mana Križnar (st. deklice), Andraž Žumer (kadeti) in Ema Trbovc (kadinje).

Končan regionalni pokal iRCC 2015

V Zagrebu se je 17. maja zaključil pokal iRCC. Skupno je bilo v pokalu pet tekem, na katerih so mladi slovenski plezalci za beležili čez 90 uvrstitev na stopničkah za zmagovalce. Rezultati slovenskih tekmovalcev v skupnem seštevku – pokal iRCC 2015:

1. mesto: Ela Glavač (do 10 let); Tim Korošec (do 12 let); Andrej Polak (do 14 let); Luka Potočar (do 16 let) in Peter Jereb (nad 16 let).
2. mesto: Janej Kotar Tominšek (do 10 let); Ema Seliškar (do 12 let); Ajda Golob (do 14 let); Ajda Auersperger (do 16 let) in Gregor Spruk (nad 16 let).
3. mesto: Matevž Margon (do 10 let); Hana Humerca (do 12 let); Aljaž Resnik (do 14 let); Petra Glušič (do 16 let) in Rajko Zajc (nad 16 let).

Jumbo Love (9b) ponovljena

To "kraljevsko" linijo, 80 metrov smeri v 45-odstotnem previsu in z ubijalskim zadnjim gibom v steni Clark Mountain (ZDA), je 11. septembra 2008 prvi

preplezal Chris Sharma. Ocenil jo je za zanj najtežjo do takrat in težave ovrednotil z 9b. Tako je Jumbo Love postala prva "prava" 9b na svetu. Prvo – Akiro – je namreč že leta 1995 preplezal Fred Rouhling, a je o vzponu vedno o(b)staljal rahel dvom. V Jumbo Love so se v naslednjih letih pogнали vsi, ki so kaj veljali v športnem plezanju, vključno z Adamom Ondro, a neuspešno. Največ časa, volje, znoja in kože pa je v njej pustil 29-letni Ethan Pringle in 17. maja uspel. Jumbo Love je tako ponovljena.

Aikula ponovljena

Uroš Perko je leta 2001 v Burjakovih pečeh preplezal dolgoletni projekt, ki ga je poimenoval Aikula in ga ocenil z 8c. Gre za močno previsno in estetsko linijo, ki je tudi najtežja v tem plezališču. Prvi del smeri poteka po smeri Mašina (8a), tam, kjer ta zavije v levo, pa Aikula nadaljuje naravnost čez velik previs. Na njegovem začetku plezalca čaka najtežje mesto v smeri, po katerem mora zdržati še deset metrov težkega in natančnega plezanja do vrha. Cela smer je dolga dobrih 20 metrov. Konec aprila je Domen Škofic obiskal to koroško plezališče v družbi lokalnega plezalca Gregorja Vezonika. Skupaj sta se lotila smeri, ki jo je – doslej neponovljeno – Domen uspel preplezati. Ker se je v smeri od prvega vzpona polomilo nekaj oprimkov, smer zdaj poteka malce drugače, bolj po desni, zato Domen predlaga oceno 9a. Skupaj je za uspeh potreboval šest poskusov, tri ob obisku pred dvema letoma in tri letos.

Lučka Rakovec **do prve 8a+**

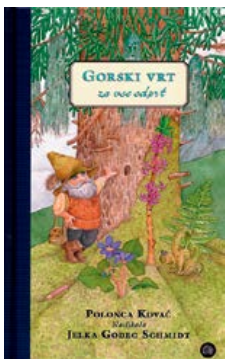
Lučka Rakovec, lanskoletna državna prvakinja med mlajšimi deklicami tako v težavnosti kot v balvanih, je dosegla svoj največji uspeh v skali. V Mišji peči je med prvomajskimi prazniki preplezala smer Sonce v očeh (8a+), svojo prvo smer težav 8a in več. V smeri ji je nagajal le en zelo dolg gib, vseeno pa je za uspešen vzpon potrebovala vsega štiri poskuse.

Novice je pripravil
Peter Mikša.

LITERATURA

Skrivnosti ***gorskih livad***

Polonca Kovač: Gorski vrt, za vse odprti, Ljubljana, Sidarta, 2015. 80 str., 23,90 EUR.

Knjiga *Gorski vrt, za vse odprti* pisateljice in prevajalke Polonce Kovač nas odpelje na popotovanje po namišljeni gori, po kateri potujemo v vseh letnih časih in preko vseh višinskih pasov. Zgodbam dajejo ton posebljeni liki več kot tridesetih gorskih rastlin, nekaj živali in pravljicnih bitij. Knjiga, ki jo krasijo lepe ilustracije Jelke Godec Schmidt, je lahko odlična pripomoček za družine (no, ne le zanje), ki obiskujejo gore. Bralce lahko popelje zgolj na domišljijско potovanje v gorski vrt ali pa jo uporabljamo kot otroški botanični priručnik, ki nas dejansko spodbudi k družinskemu obisku gora in spoznavanju gorske narave.

Natančne ilustracije gorskega cvetja, ki jih je prispeval upokojeni univ. prof. botanike Vlado Ravnik, in njihovi poljudni opisi ob vsaki zgodbi, za katere je poskrbela poznavalka alpske flore, še do pred kratkim vodja kustodiatka za botaniko v Prirodoslovnem muzeju Slovenije dr. Nada

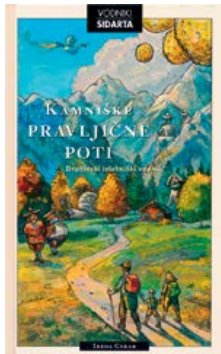
Praprotnik, omogočajo, da postane knjiga nepogrešljiva spremnjevalka na družinskih poteh v naravo.

Sem in tja se pojavi kakšna pomanjkljivost (pogrešam risbo polstene gladnice, pa tudi risba lišajev ne bi bila odveč). Mogoče bralca na trenutke malo presenetita prepirljivost in ošabnost, ki sta navzoči v nekaterih dialogih med (posebljenimi) cveticami in živalmi. Ampak to je lahko tudi odlična priložnost, da starši svojim otrokom povedo, da bomo pri komunikaciji z drugimi vedno raje prijazni. Pred kratkim sem prebral nekaj misli urednice *Gorskega vrta* Irene Cerar. Takole pravi: "Tako kot v *Zeliščih male čarovnice* je Polonca tudi v *Gorskem vrtu* ustvarila zanimiv preplet stvarnega in pravljičnega, pri čemer je na svoj humoren način dala glas drobnim rastlinam, ki so prepogosto prezrte. Humorno, občuteno in rezultat njene vseživljenjske sposobnosti čudenja." Z zapisanim se strinjam. Knjigo toplo priporočam družinam, ki se rade podajo v naravo in rade raziskujejo in opazujejo. Starši bodo verjetno z veseljem prevzeli nalogo iskanja in prebiranja dodatnih informacij. Otroci znajo biti tako vedoželjni, da staršem dodatnega dela ne bo zmanjkalo.

Emil Pevec

Po poti kamniških ***pravljic***

Irena Cerar: Kamniške pravljicne poti, Družinski izletniški vodnik, Sidarta, Ljubljana, 2015, Matična knjižnica Kamnik, 2015. 168 str., 29,00 EUR.

Matična knjižnica Kamnik je leta 2010 skupaj z Ireno Cerar, avtorico priljubljenih vodnikov *Pravljicne poti Slovenije* in *Pravljicne poti v zgodovino* zasnovala *Kamniške pravljicne poti* – projekt družinskih izletov s pripovedovanjem pravljic. Zamisel se je izkazala za posrečeno kombinacijo med družinskim izletom in spoznavanjem bogatega izročila ljudskega pripovedništva, po katerem Kamnik z okolico še posebej slovi.

KARIBU

Zaščitite se pred UV žarki

Horizont UV Ray UV

Solar UV

Spectre UV Reflect UV Screen UV

Lahek elastičen material
50+ UV zaščita
ICEFIL obdelava za hladnejši občutek

Družine z otroki pri tem spoznavajo bogastvo ljudske dediščine, srečajo se z zanimivimi domačini, se igrajo, sodelujejo v ustvarjalnih delavnica ... Te izlete na spletni strani osrednje kamniške knjižnice predstavijo z naslednjimi besedami: "Ubiramo nezahtevne poti, včasih po mestnih ulicah, drugič po gozdnih ali planinskih stezicah. Glavni namen *Kamniških pravljicnih poti* ni osvajanje vrtoglavih ciljev, pač pa si vzamemo čas za reči, ki so vsakemu otroku najpomembnejše: pravljica, igra, malica!" Pred nami je torej tretja knjiga pravljicnih poti, družinski izletniški vodnik, v katerega je avtorica uvrstila dvajset izletov, ki imajo za izhodišče ljudsko pravljico ali povedko. Obiskujemo kraje, omenjene v zgodbah. Za lažjo orientacijo je povsod dodan pregledni zemljevid, na voljo pa so nam tudi vsi podatki, ki jih potrebujemo za pripravo in izvedbo posamične pravljicne poti. Knjigo krasijo kakovostne fotografije več avtorjev (največkrat so na sprožilec pritisnili Sašo Kočevar, Luka Dakskobler in Marko Prezelj), ilustracije so delo akademskih slikarjev Polone Lovšin ter Milana Eriča, ki sta prav prikupno upodobila divje može, škrate, vile, velikane ajde in druge mitske junake. Obširni uvod "o raziskovanju bogate slovenske folklorne Kamnika" in okolice je napisala direktorica kamniške knjižnice mag. Breda Vukmir Podbrežnik. V njem je nekaj več besed namenila Gašperju Križniku, zbiralcu folklornega pripovedništva iz Motnika s konca 19. stoletja. Ravno po njem se imenuje Križnikov pravljicni festival v Motniku, katerega ena od soustanoviteljic je Irena Cerar. Strokovni pregled vodnika je opravil poznavalec kamniških pešpoti vseh zahtevnosti, alpinist in gorski vodnik Bojan Pollak, ki je, po besedah avtorice, opravil neprecenljivo delo. V knjigi spoznamo veliko zanimivih likov. Ukletnika, ki skrbi, da Grintovci še rastejo, Kamniško Veroniko, ki se je zaradi skopuštva raje spremenila v kačo, pa rokovnjača Brtuca in rokovnjaškega poveljnika Nandeta, gamsa z zlatimi parklji in divjega lovca iz Luč, ki se mu zaradi dežja ni dalo pobrati zlatih krogel. Pa zver v obliki motniškega polža, skopega graščaka iz Podgrada, ki je zaradi svoje zlobe okamenel ... Obiščemo tudi nekatere naravne znamenitosti. Pri Podgorju lahko opazujemo koralni greben, pri obisku Tunjškega gričevja se bomo zagotovo več pogovarjali o najstarejšem morskem konjičku na svetu. V Nevljah si bomo ogledali

kraj, kjer so odkopali okostje mamuta. Našega obiska bodo deležni nekateri manjši, a morda prav zato zanimivi muzeji, ohranjeni gradovi in tisti v razvalinah, pa številne cerkve. Vseskozi nas bodo spremljali majhni, a mogočni zakladi narave: kamni, jame, potočki, drevesa ... Pohvalno je, da je v knjigi na voljo veliko praktičnih napotkov za hojo, saj lahko pričakujemo, da bodo po zanimivi knjigi posegale tudi družine, ki s hojo nimajo veliko izkušenj. Tako nas avtorica, ki je tudi vodnica PZS, pouči o izbiri cilja, pripravi na izlet, njegovi izvedbi, ne pozabi pa tudi na podoživljanje izleta. To je namreč zelo pomemben del, na katerega včasih kar malo pozabimo, a le tako lahko izlet še enkrat podoživimo in ga ovrednotimo. Izleti so razdeljeni na več stopenj težavnosti: pri avtomobilskih izletih in sprehodih se ne bomo ravno spotili. Izleti in planinski izleti pa nam že ponudijo pravo planinsko izkušnjo. Med izbranimi izleti sta tudi dva (Mokriška jama, Kamniški vrh), ki zahtevata že več planinskega znanja. Skratka, v vodniku bo vsaka družina lahko našla sebi primeren izletniški cilj. In še nekaj – zadnja dva meseca sploh nisem več v dilemi, kakšno darilo kupiti prijateljem!

Emil Pevec

Otrok iz Idrijske ulice

Lovro Sodja: Glasba, ples, gore – Avtobiografija Mladinska knjiga Založba, Ljubljana, 2015. 237 str., 27,95 evrov.

Ko sem videl naslov, sem takoj pomislil na Juliusa Kugyja, Tineta Miheliča in Miljenka Arnejška - Prleta. Vendar se koncept njihovih knjig in Sodjeve močno razlikuje. Medtem ko so pri prvih treh gore v ospredju pripovedi in je glasba podlaga v ozadju, je glavna tema pri Sodji glasba, gore pa so kakor scenska kulisa na odru.

Dejavnosti, povezanih z glasbo in baletom, s katerimi se je dobrih petdeset let ukvarjal Lovro Sodja, je preveč, da bi jih podrobno našteval. V svoji avtobiografiji, ki bi ji mirno lahko pritraknil pridevnik dokumentirana in enciklopedična, kronološko podrobno našteva svojo pot od pevca v opernem zboru, telovadca in baletnika do profesorja kljunaste flavte in organizatorja vrste državnih in mednarodnih glasbenih tekmovanj in dogodkov. Treba je še omeniti, da je bil petindvajset let pedagoški vodja glasbene šole za Slovence na avstrijskem Koroškem, kjer je v več podružničnih šolah poučeval flavto. Njegovi učenci so dosegali lepe uspehe na tekmovanjih, kar je bilo pomembno, saj je uspeh velika motivacija tako za profesorja kot za učence. Domnevam, da knjiga ne bo zanimiva za bralce, ki jih operna oziroma resna glasba ne zanima. Verjetno pa bo za planince in gornike zanimivo vsaj eno poglavje, posvečeno goram. V njem avtor v zgoščenem, dinamičnem slogu opisuje svojo gorniško pot in alpinistično zorenje od Šmarne gore do Mont Blanca. Pri naslovu poglavja se, kot prostodušno prizna, zgleduje pri Janku Mlakarju, tako kot se je pri knjižnem naslovu pri Juliusu Kugyju. Teh 31 gorniških strani se prebere na dušek in ko jih zmanjka, nam je kar malo žal, da jih ni več. Ampak morda niti ni slabo, da jih ni več. Ampak bistvo svojega gorništvaja, je taka jedrnatost veliko boljše odločitev, kot da bi ga razvlekel in izgubil zanimivost. V knjigi je veliko fotografij in faksimilov časopisnih člankov – vse v prid dokumentarnosti. Žal moram tudi tokrat napisati, da fotografije, ki niso dosti večje od dveh pisemskih znamk, ne pridejo do izraza in bi bilo bolje, da jih ne bi bilo. V resnici so moteče; obrazi so premajhni, skoraj neprepoznavni. Enako velja tudi za nekatere posnetke člankov, ki jih je brez povečevalnega stekla težko prebrati. Knjiga je poleg osebne zgodbe tudi svojevrsten dokument nekega obdobja, zanimiv morda tudi za glasbene zgodovinarje in družbene kroniste. Naj zaključim s citatom iz podpoglavja o Juliusu Kugyju, s katerim se ne bi mogel bolj strinjati: "[...] na goro priti po različnih poteh [...] je njemu uspelo, seveda s pomočjo slovenskih trentarskih vodnikov, ki so mu kazali poti po gamskih in kozjih poteh ter mu nosili večino opreme in hrane, tudi drva za kurjavo. [...] Brez njih Kugy ne bi mogel priti skoraj na noben težje dostopen vrh in brez njih ne bi napisal toliko knjig. To se premalokrat

poudarja, kajti Kugy sam skoraj ni hodil po hribih." Zapisano drži kot dobro zabiti klini, katerih se je poet Juljskih Alp na daleč izogibal.

Mire Steinbuch

Prebrali smo še ...

Sledi v brezčasju

Rada Polajnar

Druga pesniška zbirka Rade Polajnar iz Dovjega, izdana v samozaložbi, nosi naslov *Sledi v brezčasju*. Naslov nakazuje na željo avtorice, da bi ujela ali vsaj malo zaustavila tok časa, za katerega se zdi, da neusmiljeno beži v skoraj vsaki njeni misli, ki jih povezuje v rime. Pesmi večinoma odslkavajo dogodke, ki za znamujejo življenje slehernika – ljubezen, smrt, izgubo, osamljenost, veselje nad življenjem in refleksije iz narave, tudi z gora. Metaforika, ki jo avtorica uporablja, je večinoma očitna, zato bodo njene pesmi verjetno našle prostor pri zelo širokem krogu bralcev, ki v pesmih iščejo predvsem vsakdanje refleksije, s katerimi lahko hitro najdejo lastne vzporednice. Naslovi pesmi večinoma vsaj namigujejo tudi o vsebini. Na primer *Diplomi, Pravica, Klic gora, Praznovanje, Pesem – voščilo, Pismo* ... Kot osnovno formo avtorica uporablja sonet. Sicer je zbirka razdeljena na tematske sklope: *Življenje je lepo, Sledi časa, Odsevi večerov, Setev in Darovi neba*. Prav slednji sklop na svoj način sklene celotno zbirko, v kateri se bralec ne bo mogel znebiti občutka obžalovanja in pogrešanja, ki ga avtorica vnaša v svoje delo. S pesmimi, v katerih se zdi, da uteho prinaša osebni pogovor avtorice z bogom, sklene svoje popotovanje po lastnem življenju in trenutkih, ki jih je (ali jih še) preživljala s svojimi bližnjimi. Njen domači kraj s svojo bogato panoramo očitno vpliva tudi na avtorico, saj gore, ki jih lahko vidi tudi od doma, opisuje z zelo baročnim slogom, iz katerega je navdušenje nad svetom na videz nedostopnega očitno: *Klic gora,*

Rzenik in *Sledi časa*. Pesniška zbirka pravzaprav nima osrednje teme ali, če hočete, rdeče niti, je pa zanimiv pregled avtoričnih doživljanj v njenih različnih življenjskih obdobjih. Zagotovo drži tudi to, da nekatere velike misli lahko zapišemo tudi s preprostimi besedami.

Jure K. Čokl

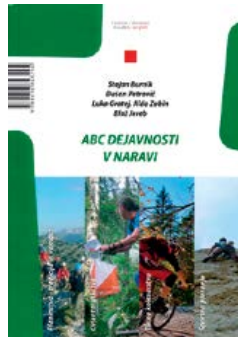
Trije priročniki

Predstavljam tri knjižice, ki so izšle že pred časom, a menimo, da jih bralci gorniške literature ne smejo prezreti. Pri vodenju organiziranih oblik dejavnosti v naravi pride včasih tudi do nepredvidljivih situacij. Marsikateri problem nam lahko pomaga rešiti učbenik *Kako reševati probleme pri dejavnostih v naravi* (Tanja Kajtna et al., Ljubljana, Fakulteta za šport, 2013, 100 str., 6,31 EUR, nakup možen preko spletne knjigarne Buča) za predmet Planinstvo in nekatere dejavnosti v naravi, ki poteka na Fakulteti za šport. Knjiga je sicer namenjena osnovnošolskim in srednješolskim profesorjem, ki se ukvarjajo s šolskimi dejavnostmi v naravi. Ker se v planinski organizaciji veliko ukvarjamo z različnimi oblikami vodenja (vodniki PZS, mentorji PS, mladinski voditelji), lahko pride

učbenik prav tudi planinskim strokovnim kadrom. Prvi del knjige je namenjen teoretičnim vprašanjem vodenja, v drugem delu pa se ukvarja s konkretnimi primeri (povzetimi iz resničnih pripetljajev), za katere avtorji predlagajo različne rešitve. Vsekakor je to knjiga, ki jo toplo priporočam v branje.

Knjiga *ABC dejavnosti v naravi* (Stojan Burnik et al., Ljubljana, Fakulteta za šport, 2012, 136 str., 12,23 EUR) ima štiri poglavja: *Planinstvo – tradicija in varnost* (velik del tega poglavja je namenjen plezalnim vrvm, ki imajo sicer pomemben vpliv na varnost alpinistov in planincev, a se v konkretnem primeru zdi, da je tematiki posvečen kar prevelik del – ali pa drugim premalo). V tem delu je predstavljeno tudi

pomembno podpoglavje *Motivi otrok za hojo v gore*. Drugo poglavje predstavlja orientacijski tek (seveda planincem orientacija ni tuja), tretje poglavje pa je zelo aktualno, saj predstavlja turno kolesarstvo, ki je pred nekaj leti dobilo domovinsko pravico pod streho PZS. Govora je o opremi turnega kolesarja, tehniki vožnje, vodenju kolesarske skupine; zelo pohvalno je, da je velik del posvečen načrtovanju, izvedbi in analizi akcij ter vprašanju kolesarjenja v naravnem okolju. Morda bo tudi ta zapis pomagal k sožitju kolesarjev z drugimi uporabniki gorskih poti. Zadnje poglavje govori o športnem plezanju, njegovem vplivu na človeka, o naravnih plezališčih, predstavlja pa tudi osnovne tehnike športnega plezanja. Knjigo zaključuje poglavje

Vrvna tehnika in varovanje, ki pa ni koristno le za športne plezalce. Ker smo v majski številki *Planinskega vestnika* kar precej govorili o literaturi, primerni za mlade planince, je prav, da omenimo knjigo, ki je izšla že predlani: *Mali planinci novim doživetjem naproti* (Jana Remic, Radovljica, samozaložba, 2013, 80 str., 12,50 EUR). Knjiga govori o Ajdi in Andreju, ki v desetih zgodbah pripovedujeta o srečanjih z mravljami, lisico, jastrebom, kačo ..., na planini spoznavata življenje pastirjev, nabirata planinsko cvetje (!), zaradi hoje po bližnjici se izgubita ... Gre za mešanico resničnih zgodb s primesmi domišljjskih likov (otroka se pogovarjata z živalmi, v eni zgodbi pa se celo pomanjša-ta na velikost ptice). Seveda je knjiga,

ALPE ADRIA TRAIL

Pohodništvo po rajskem vrtu

3 dežele, 3 kulture, 43 pohodniških etap ... 1 nepozabno doživetje

www.alpe-adria-trail.com

Od večnega ledenika **Grossglockner**, po dolini **reke Soče**, do azurno modrega **Jadranskega morja**.

ki je obenem tudi pobarvanka, dobrodošla osvežitev na kar preskromnem trgu otroške in mladinske planinske literature, a bi se to priložnost dalo izkoristiti še bolje. V tehničnem smislu moti neposrečeno izbrana pisava. Podnapisi pod slikami neke so, druge jih ni. Moti tudi dejstvo, da pri nekaterih zgodbah manjka vzgojni poduk. Da ni napisano, kaj je v zgodbi prav in kaj ne. V zgodbi *Izgubili smo se* družina nespametno izgubi v gorah in bivakira tako, kot da je to zabava. Oče naredi več napak, ki bi bile v resničnosti lahko tudi usodne. Prav je, da je pri takih zgodbah na koncu tudi del z analizo, v katerem opozorimo na napake in povemo, kako naj se jim izognemo. Prostora za izboljšave je torej še nekaj. Upamo, da nas avtorica razveseli še s kakšnim nadaljevanjem njenih *Malih planincev*...

Emil Pevec

PLANINSKA
ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

PZS se je v maju pripravljala na Dan slovenskih planinskih doživetij 2015 in na že 6. dan Alpske konvencije, ki je v Mojstrani in njeni okolici potekal od 29. do 31. maja (več o njem v naslednji številki), poleg tega je PZS aktivno delovala še na marsikaterem drugem področju.

Dan slovenskih planincev oziroma planinskih doživetij je v soboto, 13. junija, na Krvavcu v soorganizaciji PZS in PD Kranj ponudil pestro celodnevno planinsko dogajanje. Ob tem so se zvrstili številni dogodki: slavnostna prireditev, doživetja za mlade planince, vodeni planinski in kolesarski izleti, prikaz gorskega reševanja, letni kino, ogled razstave o *Planinskem vestniku*... Več o dogajanju in veselem vzdušju bomo pisali v naslednji številki *Vestnika*.

Po katastrofalnem potresu konec aprila v Himalaji je PZS s prostovoljci in alpinisti 7. maja sodelovala na TV Slovenija v oddaji Tarča, ki je bila tokrat dobrodelna in z naslovom *Roka vrhu sveta*. Znova se je pokazala solidarnost Slovencev, saj je bilo zbranih več kot sto tisoč evrov za tisoče ljudi, potrebnih pomoči.

Mladinska komisija (MK) je konec aprila (z rokom do 31. maja) objavila razpis za

sofinanciranje planinskih taborjenj 2015. Za uvod v prvomajске počitnice so v Planinskem učnem središču Bavšica organizirali navdušujoč družinski planinski tabor. V okviru projekta Mreža NVO za rekreacijo v naravi – Vsi v naravo so za mladinske odseke ter planinska in druga društva, ki organizirajo mladinske taborne in orientacijska tekmovanja, 9. maja na OŠ Polje v Ljubljani organizirali posvet za vodstva planinskih taborov in delavnico organiziranja orientacijskih tekmovanj. Med 15. in 17. majem so v Planinskem učnem središču Bavšica izpeljali seminar družabnosti, mladim so v oddaji ŠKL šport mladim na Kanalu A navdušeno govorili o planinstvu, Triglavu, družinskem planinskem taboru in še o čem, študente pa so 17. maja povabili na Golico, kjer so se malce oddahnili od učenja ter se napolnili s svežim zrakom in čudovitimi razgledi. Izkušene mladinske trenerke in trenerje so povabili k prijavi na razpis za pridobitev statusa trener/-ka mladinskih voditeljev. MK je posredovala tudi informacijo o ekskurziji z naslovom *Alpe kot inovativna priložnost za mlade* in se aktivno pripravljala na Slovensko planinsko orientacijsko tekmovanje, na tekmovanje najboljših orientacistov; o njihovih uspehih najdete več na straneh pred tem.

Gospodarska komisija (GK) je objavila razpis za napisne table na planinskih kočah, rok za oddajo vlog je bil 8. maj, rok za oddajo poročila pa je 20. julij. GK je planince obveščala o odprtosti planinskih koč; te so v sredogorju skoraj vse že odprte, kočje v visokogorju pa jim bodo sledile predvidoma sredi junija.

Komisija za planinske poti (KPP) je poročala o zaprti poti z Grobelnika do Koče v Grohotu pod Raduho zaradi aktivnega podora in odloma stene nad planinsko potjo, in sicer je zaprt odsek Grobelnik–Tolstovršnik–planina Javorje–Dolgi plaz–Lipni plaz–Koča v Grohotu pod Raduho. Vse registrirane markaciste PZS so obvestili o urejenem osnovnem nezgodnem zavarovanju v letu 2015 vseh registriranih markacistov (tistih, ki so oddali poročilo za prejšnje leto in imajo veljavno licenco), in sicer z zavarovalnim kritjem za nezgodno smrt v višini 7500 evrov in za zavarovanje invalidnosti v višini 15.000 evrov. KPP je objavila tudi razpis za sofinanciranje postavitve usmerjalnih tabel na izhodiščih in križiščih planinskih poti v letu 2015.

Komisija za varstvo gorske narave je pozvala k izpolnitvi vprašalnika javnega posveta o ustreznosti naravovarstvene zakonodaje EU glede direktive o pticah in direktive o habitatih, poročala pa o prvem

delu že trinajstega tečaja za pridobitev strokovnega naziva varuh gorske narave, ki je potekal 9. maja na Bohorju. Zbralo se je kar 24 ljubiteljev narave, dva prijavljena pa se žal zaradi zdravstvenih težav tečaja nista mogla udeležiti.

Vodniška komisija (VK) je uspešno izvajala licenčna izpopolnjevanja v kopnih razmerah.

Komisija za alpinizem (KA) je na pot pospremila alpinistično odpravo Aljaska 2015, ki je v sestavi Aleš Česen (Alpski gorniški klub) in Luka Lindič (AO PD Celje - Matica) na pot krenila 4. maja. Poročali so o mednarodnem srečanju plezalcev Britanske gorniške zveze (BMC – British Mountaineering Council), ki se ga je med 10. in 17. majem udeležil Klemen Žumer (AO PD Radovljica), član slovenske mladinske alpinistične reprezentance. KA je posredovala razpis AO PD Rašica za že 8. vseslovenski tabor alpinističnih družin, ki bo tokrat med 18. in 25. julijem na območju masiva Écrins v Franciji. Rok prijave je 30. junij, zbira pa jih Anita Novak (anitanovak79@gmail.com).

Komisija za športno plezanje (KŠP) je obveščala o izdajanju tekmovalnih licenc ob začetku nove tekmovalne sezone, skupaj z Društvom Prosti čas Šmartno je od 23. do 24. maja priredila prvo tekmo državnega prvenstva v težavnostnem plezanju, poročala je z evropskega prvenstva v balvanskem plezanju v Innsbrucku, na katerem se je od naših najboljših odrezala Mina Markovič, slovenska mladinska reprezentanca v športnem plezanju pa se je z uvodne tekme evropskega mladinskega pokala v športnem plezanju v Dornbirnu v Avstriji vrnila z bronom Lučke Rakovec in zlatom Janje Garnbret, ki je bila v javnem dobrodelnem projektu Mladi up izbrana za mladi up. KŠP je 6. maja organizirala letni izpopolnjevalni seminar postavljalcev športno-plezalnih smeri, 14. maja pa redni zbor, na katerem so pregledali preteklo delo in zastavili delo v prihodnje. V sodelovanju z Mestno občino Koper so v Ospu postavili nove informacijske table, ki nagovarjajo športne plezalce, turne kolesarje in druge obiskovalce k spoštovanju narave, domačinov in že dogovorjenih pravil. KŠP je v maju objavila tudi razpis za koordinatorskega projekta opremljanja slovenskih plezališč, katerega naloge bodo med drugim priprava letnega načrta opremljanja in preopremljanja slovenskih plezališč ter načrt razdelitve materiala za opremljanje slovenskih plezališč v skladu s potrebami.

Komisija za gorske športe je poročala o letošnji uspešni turnosmučarski sezoni

Nejca Kuharja, člana slovenske reprezentance v turnem smučanju, katerega vrhunec letošnje sezone je bilo vsekakor svetovno prvenstvo v Verbierju, kjer je z 11. in 15. mestom presegel svoja pričakovanja.

Komisija za turno kolesarstvo (KTK) je vse navdušene turne kolesarje, ki bi želeli voditi kolesarske ture v gorski svet v okviru planinskih društev in drugih organizacij, povabila na usposabljanje za naziv turnokolesarski vodnik I. Usposabljanje bo 6. in 7. junija na Mozirski koči (kolesarsko-tehnični del) in od 25. do 28. junija na Valvasorjevem domu pod Stolom (vodniški del).

V **Planinski založbi** (PZ) sta konec maja izšla dva vodnika: *Zahodne Julijske Alpe* (Klemen Janša) in dopolnjena izdaja plezalnega vodnika *Repov kot, Kamniška Bela* (Tone Golnar, Silvij Morojna, Bojan Pollak). Med ponudbo knjižnih novosti v spletni trgovini PZS najdete nove knjige založbe Narava: *Plezanje po kraškem robu* (Jurij Ravnik), *Alpsko cvetje Slovenije* (Vlado Ravnik), *Katera zdravilna rastlina je to?* (dr. Wolfgang Hensel) in *Alpske cvetlice* (Ansgar Hoppe).

PZS je povabila na knjižni večer z Vladimирjem Habjanom, urednikom *Planinskega vestnika* in avtorjem knjige *Živeti z gorami*, v knjižnico Jožeta Mazovca v Ljubljani ter na številne dogodke Slovenskega planinskega muzeja in 9. festivala gorniškega filma Domžale, med njimi na dobrodelne filmske projekcije za pomoč Nepalca.

PZS je z veseljem poročala o Rudiju Rauchu, 80-letnem planincu in vodniku PZS iz Tolmina, ki je v 40-letni karieri na več kot 200 pohodov popeljal že več kot 14.000 pohodnikov in postal ime tedna na Valu 202. Pogovor z njim smo v *Planinskem vestniku* objavili v jubilejni, februarški številki 2015. Bralce spletnih strani je PZS obveščala tudi o popustu na pohodniško obutev Alpina.

Zdenka Mihelič

Novi državni prvaki v planinski orientaciji

Slovensko planinsko orientacijsko tekmovanje (SPOT) je potekalo 23. in 24. maja 2015 na Rakitni in Krimu. S sodelovanjem Odbora za orientacijo Mladinske komisije PZS so letošnje tekmovanje organizirali prostovoljci iz planinskih društev Domžale, Trzin, Borovnica in Krka Novo mesto, na njem se je pomerilo 76 ekip iz vse Slovenije. V dveh dneh je svoje

znanje pokazalo okrog 350 orientacistov iz sedmih področnih planinskih orientacijskih lig: Gorenjsko-dolenjske, Podravske, Rogaške, Zasavske, Savinjske, Primorske lige in lige Smrekovec. Sobotne dnevne in nočne tekme so se udeležili le tekmovalci v petih najzahtevnejših kategorijah C, Č, D, H in I, v nedeljo pa so se na Rakitni zbrali tudi tekmovalci v vseh ostalih kategorijah. Planinci so morali poleg odličnega znanja iz orientacije, splošnega planinskega znanja in dobre telesne pripravljenosti pokazati še praktično poznavanje ter snovi planinske šole in dodatnega gradiva o slovenskih mitih in legendah iz gorskega sveta, na progi pa so jih čakale še praktične naloge iz orientacije, vozlov, prve pomoči, varstva narave in poznavanja gorstev, prilagojene zahtevnosti stopnji posamezne kategorije.

SPOT Rakitna 2015 je tudi letos potekal v maju, v istem mesecu kot prvo planinsko orientacijsko tekmovanje v Zgornji Savinjski dolini pred 60 leti, o tokratni tekmi pa je vodja tekmovanja Matej Ogorevc povedal: "Malce nam je sicer ponagajalo vreme, a to ni vplivalo na izvedbo tekmovanja, morda le malo na moralo tekmovalcev. SPOT je potekal brez težav, pohvalim lahko vse tekmovalce in organizatorje, pa tudi sodelovanje z Mladinskim klimatskim zdraviliščem Rakitna. Orientacijsko je bil zahteven, kot se za 60-letnico planinskih orientacijskih tekmovanj spodobi, razveseljiva je bila visoka udeležba."

Novi državni prvaki so: v kategoriji A (učenci do 6. razreda OŠ) ekipa PD Krka Novo mesto, v kategoriji B (učenci od 7. do 9. razreda OŠ) ekipa PD Nazarje, v kategorijah C (srednješolci od 1. letnika do 18. leta) in Č (mladi od 19. do 26. leta) ekipi PD Borovnica, v kategoriji D (člani nad 27 let) ekipa PD Domžale, v kategoriji

E (člani nad 40 let) ekipa PD Ptuj in v kategoriji F (družine) ekipa PD Polzela.

V odprtih kategorijah so bile najuspešnejše naslednje ekipe: v manj zahtevni G1 (primerljiva s kategorijo A) PD Zabuokovica, v manj zahtevni G2 (primerljiva s kategorijo B) PD Gornja Radgona, v zahtevni kategoriji H (primerljiva s Č in D) PD Slivnica pri Celju in v srednje zahtevni I (primerljiva s C) PD Zagorje.

Zmagovalke v kategoriji A, Tina in Ana Kraljič, Špela Gorenc, Julija Sprčić in Klara Žagar (PD Krka Novo mesto), so bile navdušene: "Prvo leto teknujemo v orientaciji in smo se kar veliko pripravljale s svojim mentorjem, tako z zemljevidom na terenu kot pri učenju vozlov, planinskih rožic in drugih stvari. Današnja tekma je bila kar zahtevna, želele smo si uvrstitve med prvih deset, zato nas je zmaga res presenetila."

V "kraljevski" kategoriji D so slavili prekaljeni orientacijski mački iz PD Domžale (Luka Skočir, Dušan Prašnikar, Jernej Južna, Miha Vidali in Blaž Češka), tudi absolutni zmagovalci letošnjega tekmovanja, ki na SPOT-u teknujejo že od leta 2000. Letos so že sedmici osvojili naslov državnega prvaka. "Zaradi vremenskih razmer je bil teren precej zahteven. V soboto je med dnevno tekmo deževalo, na nočni tekmi je megla oteževala vidljivost, v nedeljo pa smo bili že malo utrujeni, tako da je bila dnevna tekma orientacijsko najzahtevnejša. Na vseh treh progah smo naredili okrog 50 kilometrov in 2000 višinskih metrov, poleg tega pa reševali še praktične planinske in orientacijske naloge. Konkurenca je bila močna, na srečo pa nismo srečali nobenega medveda," so povedali po razglasitvi rezultatov.

Po sporočilu za medije povzela Irena Mušič Habjan.

40 let PD Lenart

V letošnjem maju je Planinsko društvo Lenart obeleževalo 40-letnico svojega obstoja. Praznovanje jubileja se je začelo s 23. tradicionalnim pohodom na Zavrh, ki se ga je udeležilo 153 članov društva, prijateljev in gostov, po pohodu pa je bila še proslava v športno-rekreacijskem centru Polena. Prišlo je več kot 200 obiskovalcev, med njimi tudi predsednik PZS Bojan Rotovnik, prva predsednica društva Elizabeta Senekovič (Ajtnik) in predsedniki, ki so nadaljevali njeno delo: Kamilo Kirbiš, Janko Ferlinc, Slavko Gabrovec in Franc Meke. Nekdanja predsednika, Vlado Čuček in Bruno Ajlec, sta žal že pokojna. Na lepo pripravljene prireditve so bili tudi predstavniki sosednjih in prijateljskih planinskih društev in drugih organizacij ter donatorji in sponzorji. V kulturnem programu so sodelovali Slovenskogoriški pihalni orkester, lenarške mažoretke pod vodstvom Lane Žabčič, Polona Meke Ožinger, Neža in Eva Ožinger, Vanesa in Alen Živko ter Bojan Kacjan in povezovalka Darinka Čobec. Predsednik PZS Bojan Rotovnik

je zaslužnim članom in prijateljem društva podelil posebna priznanja PD Lenart. Planinsko društvo pri Lenartu je bilo ustanovljeno 26. 12. 1974. Društvo deluje na območju Slovenskih goric, njegovi člani pa prebivajo od Murske Sobote, Zasavja, Ljubljane do Jesenic. Društvo je bilo v letu 2014 s 301 članom vseh generacij (od vrtčevskih otrok do upokojencev) drugo najmnogičnejše v občini Lenart, takoj za upokojenci. Vsako leto priredi od 20 do 30 akcij, razširiti in okrepiti name ravajo tudi osnovnošolsko in predšolsko planinsko dejavnost.

PD Lenart je zadnja leta najbolj znano po tradicionalnih pohodih: ob dnevu žena, za tri generacije, za prvi maj na Zavrh, ob prazniku občine Lenart ter po izletih na vrhove jadranske obale in otokov. Atraktivni so njihovi obiski hrvaških, makedonskih, avstrijskih, italijanskih, francoskih in drugih tujih gora. V štiridesetih letih

Lenarški planinci so uspešno praznovali štirideset let ustanovitve društva.

Foto: Janez Ferlinc

REVILJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Polce bogov, fotografija: Hinko Rejček

Planinski
V E S T N I K

so priredili več kot 800 izletov, smučarskih izletov, pohodov, tur, predavanj in kulturnih dogodkov z več kakor 40.000 udeleženci.

Ob petletnici društva so razvili prapor in izdali brošuro o delovanju društva, opremljeno s turističnimi podatki takratne občine Lenart. Leta 1976 so podaljšali Pomursko planinsko pot v osrednje Slovenske gorice. Leta 1978 so ob 115-letnici rojstva Frana Kocbeka na njegovi rojstni hiši na Ločkem Vrhu pri Benediktu odkrili spominsko ploščo. Lenarški planinci so vključeni v Meddruštveni odbor planinskih društev Pomurja. Leta 1977 so soorganizirali Dan planincev na Gornjih Petrovcih in pripravili planinsko razstavo pri Lenartu. Leta 1982 so na Zavrhu priredili množično srečanje ob 15-letnici Pomurske planinske poti. Zanimiva je bila tudi razstava o zgodovini planinskih zemljevidov v knjižnici Lenart ob 30-letnici PD Lenart leta 2005. Po proslavi 1. maja letos je izšel obširen zbornik z naslovom *40 let PD Lenart*. PD Lenart nadaljuje svojo bogato dejavnost ter med drugim markira in vzdržuje del Pomurske planinske poti in del Kulturne poti sv. Martina Tourskega.

Janez Ferlic

od 9. do 19. ure. Poleg sprejemanja obiskovalcev in vodenja skupin, ki to želijo, bomo v prihodnjih mesecih pripravili kar nekaj prireditev oziroma dogodkov. Uspešno zaključenim dnevom Alpske konvencije, ki so potekali od 29. do 31. maja, bo sledilo odprtje zanimive fotografске razstave gorskega reševalca Andreja Žemve. Od 19. junija do 2. avgusta bodo tako na ogled okamenele podobe z gora, ki jih Žemva išče in najde na svojih gorskih poteh. Od 22. do 26. junija pa bo v popoldanskih urah v naših prostorih potekal slikarski tečaj na temo gorske krajine v tehniki pastela, ki ga bo vodila akademska slikarka Špela Oblak. Vsako poletno soboto bomo izvajali tudi različne počitniške delavnice, ki se bodo odvijale tako v muzeju kot v bližnji in malo bolj oddaljeni okolici. Vse do 2. avgusta pa si še vedno lahko ogledate retrospektivno fotografsko razstavo Marije in Andreja Štremfija z naslovom *Polnost življenja*. Sedmega avgusta pa bomo obeležili 120-letnico postavitve Aljaževega stolpa in 5. rojstni dan muzeja – več o tem pa prihodnjič.

Podrobnosti o naštetih dogodkih najdete na spletni strani www.planinski.muzej.si

Eli Gradnik

Izid novega vodnika Kugyjeve gore

Triglavski narodni park je v sodelovanju s partnerji projekta Julius – Raba in ovrednotenje kulturne dediščine ter skupna uporaba športne infrastrukture na čezmejnem območju od Julijskih Alp do Jadrana izdal knjižico *Kugyjeve gore*, v kateri so zbrani znameniti vzponi dr. Juliusa Kugyja v vzhodnih in zahodnih Julijskih Alpah.

V vodniku je opisanih štirinajst vzponov, ki jih je Kugy s svojimi vodniki odkrival kot prvoprstopnik: Škrlatica, Triglav, Gamsje matere, Visoka Bela špica, Stenar, Kanin, Vevnica in Visoka Ponca, Bavški Grintavec, Trbiška Krniška Špica, Jalovec, Viš, Špik nad Policami, Prisojnik, Velika Martuljska Ponca in Drašče. Poleg običajnih pristopov vodnik ponuja tudi zahtevnejše ture po poteh, ki so danes zaradi opremljenosti lažje prehodne. Delo štirih avtorjev, Saveria D'Eredita, Tanje Menegalija, Jožeta Miheliča in Špele Novak, je namenjeno predstaviti Kugyja kot alpinista, ki je v gorskih prostranstvih videl ne le plezanje, temveč predvsem prostor za poglobljeno razmišljanje in druženje z naravo. Kratki prispevki o posebnostih narave, ki jih je opazil že Kugy, dopolnjujejo opis tur ter odkrivajo neizmerno lepoto in bogastvo gorskega sveta. Vloga vodnika je tako predvsem usmerjanje na spoštljivo obiskovanje gora in varovanje narave za prihodnje rodove. Publikacija združuje slovensko in italijansko izdajo na skupno 112 straneh. Natisnjena je bila v nakladi 400 izvodov. Izvodi so na voljo v informacijskih središčih Triglavskega narodnega parka, v digitalni obliki pa je vodnik na voljo na spletni strani TNP na povezavi http://issuu.com/tnp-publikacije/docs/kugyjeve_gore_slo/Izid_vodnika. Je bil sofinanciran v okviru Programa čezmejnega sodelovanja Slovenija–Italija 2007–2013. Več o projektu Julius na spletni strani projekta <http://julius.projekt.si/> in na profilu FB.

Javni zavod Triglavski narodni park

Dogajanje pred Slovenskim planinskim muzejem

Foto: Eli Gradnik

Poletno dogajanje v Slovenskem planinskem muzeju

V Slovenskem planinskem muzeju smo s 1. junijem prešli na poletni odpiralni čas, kar pomeni, da je muzej odprt vsak dan

Planinski
VESTNIK

NAROČAM REVIJO PLANINSKI VESTNIK

Ime in priimek/naziv podjetja/planinsko društvo:

Ulica in hišna številka:

Davčna številka:

Pošta in poštna številka:

Član PD (samo za fizične osebe):

Datum rojstva (samo za fizične osebe):

Mobilni tel.:

E-pošta:

Datum:

Podpis:

Letna naročnina: 39 EUR (za tujino 63 EUR) - strošek poštne in 9,5% DDV sta vključena v ceni. Člani PD imajo pri letni naročnini na *Planinski vestnik* 25% popust. Naročnino je možno prekiniti za naslednje leto s pisnim obvestilom do konca predhodnega leta.

Planinska zveza Slovenije zgornje podatke zbira in obdeluje izključno za upravljanje naročniškega razmerja na Planinski vestnik.

Poštnina
plačana
po pogodbi
št. 226/1/S

Planinska zveza Slovenije

Planinski vestnik
Dvorakova ulica 9
p. p. 214

SI-1000 Ljubljana

Natečaj za najboljšo planinsko fotografijo

"Živimo naglo. Naša vsakdanja igra se imenuje 'dajmo, dajmo'...
Gore pa počivajo nad tem nenehno priganjajočim svetom."

Reinhold Stecher

V počastitev 120. obletnice izhajanja Planinskega vestnika uredništvo revije razpisuje javni natečaj za najboljšo fotografijo s tematiko **Najlepše je v gorah**. Za natečaj pridejo v poštev fotografije s tematiko iz gorskega sveta, in sicer tako njegovih naravnih in kulturnih lepot kot tudi dejavnosti človeka v njem. Fotografskega natečaja se lahko udeležijo vsi, ki jim fotografiranje ni edina ali poklicna dejavnost, razen članov uredniškega odbora Planinskega vestnika in njegovih zunanjih sodelavcev. Vsak udeleženec natečaja lahko predloži do pet fotografij v najvišji ločljivosti (priporočena ločljivost slik je 300 dpi) na zgoščenkah do 10. oktobra 2015 na naslov Planinska zveza Slovenije, Dvorakova 9, 1000 Ljubljana, s pripisom "Za foto natečaj PV –120 let, ne odpiraj!". Na zgoščenkah mora biti čitljivo napisano geslo ali psevdonim avtorja. Tega mora vsak udeleženec posebej poslati v zaprti ovojnici skupaj s pravim imenom in naslovom; te se bodo odprle šele po izboru najboljših treh fotografij.

Tričlansko ocenjevalno komisijo bodo sestavljali dva zunanja člana in en član uredniškega odbora Vestnika. Pri ocenjevanju bo žirija upoštevala tehnično dovršenost in izpovednost del ter estetska merila. Vse odločitve žirije so dokončne in nepreklicne. Rezultate natečaja bomo objavili na spletni strani Planinskega vestnika

Krn Foto: Oton Naglost

po koncu razpisa, najpozneje v decembrski številki. Ocenjevalna komisija bo izbrala tri najboljše fotografije (od posameznega avtorja samo po eno), ki bodo nagrajene s praktičnimi nagradami in v velikem formatu objavljene v Planinskem vestniku. Avtorji za predložena dela zadržite avtorske pravice, organizator pa ima pravico do objav v promocijske namene natečaja.

Uredniški odbor

POLETNA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na Radiu Ognjišče

RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

RADIO UNIVOX

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

RADIO KRANJ 97.3

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

Od Trente do Trojan, najbolj poslušana regionalna radijska mreža na Primorskem.

Nalgesin® S

ustavi bolečino,
preden bolečina
ustavi vas.

V hitrem ritmu življenja vas bolečina lahko hitro ustavi. Zato imejte pri roki Nalgesin S, ki se zaradi posebne učinkovine hitreje absorbira, doseže mesto bolečine in jo hitro ustavi.

Nalgesin® S – hitra rešitev za bolečino.

www.nalgesin.si

www.krka.si

KRKA

*Naša inovativnost in znanje
za učinkovite in varne
izdelke vrhunske kakovosti.*

Pred uporabo natančno preberite navodilo!

O tveganju in neželenih učinkih se posvetujte z zdravnikom ali s farmacevtom.